

TEKIJÄNOIKEUSJÄRJESTÖT JA TEOSMARKKINOIDEN TOIMIVUUS

MIIRA KUHLBERG
MARTINA CASTRÉN

Julkaisija

Kilpailu- ja kuluttajavirasto

Puhelinvaihe: 029 505 3000

Sähköposti: kirjaamo@kkv.fi

Julkaisutilaukset: viestinta@kkv.fi

PDF-versio julkaisusta: www.kkv.fi/julkaisut

ISSN 2323-6930 (verkkojulkaisu)

ISBN 978-952-6684-05-5

MIIRA KUHLBERG & MARTINA CASTRÉN

TEKIJÄNOIKEUSJÄRJESTÖT JA TEOSMARKKINOIDEN TOIMIVUUS

KILPAILU- JA KULUTTAJAVIRASTON SELVITYKSIÄ 2/2014

ESIPUHE

Vuonna 2012 laaditussa terveen kilpailun edistämishjelmassa todetaan, että Suomessa on runsaasti kilpailua rajoittavaa kansallista lainsäädäntöä, joka perustuu laajasti hyväksytyihin yhteiskunnallisiin tavoitteisiin. Sääntelyyn saattaa kuitenkin liittyä tarpeettomia kilpailun esteitä tai rajoituksia, jotka eivät enää palvele sääntelyn alkuperäistä tarkoitusta. Siksi ohjelmassa todetaan tarpeelliseksi arvioida muun muassa digitaalisten markkinoiden toimintaa ja sääntelyä. Tavoitteena on kehittää sellaista elinkeinonharjoittamisen toimintaympäristöä, joka kannustaa luovan työn tekemiseen ja samalla tekijänoikeuksin suojatun aineiston tehokkaaseen hyödyntämiseen osana taloudellisen toimeliaisuuden ja kasvun turvaamista.

Ohjelmassa mainitaan digitaalisiin markkinoihin ja tietoyhteiskunnan kehittämiseen liittyvänä nimenomaisena tehtävänantona tekijänoikeusjärjestöjen aseman tarkastelu kilpailupoliittiselta kannalta. Tehtävänannon pohjalta Kilpailu- ja kuluttajavirasto (KKV) käynnisti alkuvuodesta 2013 tekijänoikeusprojektin. Projektin keskeiset havainnot on koottu tähän raporttiin. Kuten raportin johtopäätöksistä voi päätellä, projektin aikana on tullut esille myös seikkoja, joiden tarkempi selvittäminen kilpailulain näkökulmasta saattaa olla tarpeen.

Selvityksen painopistealueiksi valittiin musiikin ja audiovisuaalisten sisältöjen lisensointiin liittyvät tekijänoikeusjärjestöjen käytännöt sekä teknologia- ja jakelutieneutraalisuuden toteutuminen. Pääpaino tarkastelussa on nimenomaan tekijänoikeusjärjestöjen ja tekijänoikeudella suojattujen teosten käyttäjien välisessä suhteessa tekijänoikeusjärjestöjen ja tekijöiden välisen suhteen jäädessä vähemmälle tarkastelulle. Selvitys tehtiin vuoden 2013 aikana tehtyjen haastattelujen pohjalta. Haastatteluissa keskityttiin kuulemaan sisältöjen käyttäjätahoja ja edellä mainittuja neljää tekijänoikeusjärjestöä. Myös havaittujen käytäntöjen vaikutuksia kuluttajiin/loppukäyttäjiin on arvioitu tässä raportissa.

Raportin kirjoittamisesta ovat virastossa vastanneet erikoistutkija Miira Kuhlberg ja tutkija Martina Castrén. Yli vuoden kestäneessä projektissa ovat lisäksi olleet mukana kilpailuvastuualueelta tutkimuspäällikkö Jarno Sukanen, erikoistutkija Heli Frosterus ja tutkija Milla Kajova sekä kuluttajavastuualueelta lakimies Henri Telkki.

KKV kiittää projektiryhmää ja samalla myös kaikkia niitä viraston ulkopuolisia tahoja, jotka ovat vastanneet viraston kyselyihin tai antaneet muuten asiantuntemustaan ja aikaansa projektin käyttöön.

Helsingissä, kesäkuussa 2014

Juhani Jokinen
Pääjohtaja

SISÄLLYS

ESIPUHE	5
1 SELVITYKSEN TAVOITTEET JA TOTEUTUS.	9
2 KESKEISET TOIMIJAT JA TARKASTELLUT TEKIJÄNOIKEUDET	10
2.1 Mikä tekijänoikeusjärjestö?	10
2.2 Tekijänoikeusjärjestöt Suomessa	10
3 TEKIJÄNOIKEUSLAINSÄÄDÄNTÖ	13
3.1 Suomalainen lainsäädäntö	13
3.2 EU-lainsäädäntö	17
4 TEKIJÄNOIKEUSJÄRJESTÖJEN KERÄÄMÄT OIKEUDET JA OIKEUKSIEN LISENSOINTI	18
4.1 Kerättyjen oikeuksien laajuus.	18
4.2 Lisenssien myöntäminen	22
5 TEKIJÄNOIKEUSJÄRJESTÖJEN HINNOITTELUKÄYTÄNNÖT.	25
5.1 Lisenssien hinnoittelu	25
5.2 Hyvitysmaksun määräytyminen	25
5.3 Hintaneuvottelut	26
6 TEKIJÄNOIKEUSJÄRJESTÖJEN TILITYSKÄYTÄNNÖT	28
6.1 Lisensointikorvausten tilittäminen	28
6.2 Hyvitysmaksujen tilittäminen	29
6.3 Tilitykset oikeushenkilöille.	29
7 TEKIJÄNOIKEUSJÄRJESTÖJEN ASEMAN ARVIOINTI KILPAILUPOLIITISELTA KANNALTA.	31
7.1 Kilpailulainsäädännön soveltaminen tekijänoikeusjärjestöjen toimintaan	31
7.2 Tekijänoikeusjärjestöjen toiminnan arviointi elinkeinonharjoittajien välisen sopimisen näkökulmasta.	31
7.3 Tekijänoikeusjärjestöjen määräävä markkina-asema.	32
7.4 Tekijänoikeuksien luovutusten laajuus ja tekijänoikeusjärjestöjen sopimusten eksklusiivisuuslausekkeet	34
7.5 Sopimusehtojen vaikutus tekijänoikeuksien luovutusmarkkinoihin.	36
7.6 Tekijänoikeusjärjestöjen tariffit	37
7.7 Monikanavajakelu.	39
7.8 Verkkotallennuspalvelut	41
7.9 Hyvitysmaksujärjestelmä	42
8 JOHTOPÄÄTÖKSET	44
LÄHTEET	47
LIITE 1: Tekijänoikeusjärjestöjen toiminnan tarkoitus.	51
LIITE 2: OKM:n sopimuslissenssipäätökset koskien Teostoa, Kopiostoa, Tuotosta ja Gramexia	52

1 SELVITYKSEN TAVOITTEET JA TOTEUTUS

Valtioneuvoston rakennepoliittinen kannanotto (22.3.2012) edellyttää kilpailun tehostamista erityisesti kotimarkkinasektoreilla. Tähän haasteeseen vastaamiseksi hallitus laati terveen kilpailun edistämishjelman. Ohjelma on osa niitä kansallisia toimenpiteitä, joihin on ryhdytty Euroopan unionin neuvoston hyväksymän Eurooppa 2020 -strategian Suomen ohjelman toteuttamiseksi.

Terveen kilpailun edistämishjelma jakautuu kolmeen osaan. Ohjelman osassa III todetaan, että vuoden 2013 aikana tekijänoikeusjärjestöjen asemaa tarkastellaan kilpailupoliittiselta kannalta. Tämän tehtävänannon pohjalta Kilpailu- ja kuluttajavirasto (KKV) käynnisti tekijänoikeusprojektin, jonka keskeiset havainnot on koottu tähän raporttiin. Kuten raportin johtopäätöksistä voi päätellä, projektin aikana on tullut esille myös seikkoja, joiden tarkempi selvittäminen kilpailulain näkökulmasta saattaa olla tarpeen.

Selvityksen painopistealueiksi valittiin musiikin ja audiovisuaalisten (av) sisältöjen lisensointiin liittyvät käytännöt sekä teknologia- ja jakelutieneutraalisuuden toteutuminen. Tutkimusaiheet ja -kysymykset ilmenevät alla olevasta taulukosta, johon on myös listattu aiheiden kannalta relevantit tekijänoikeusjärjestöt.

Taulukko 1 Tutkimusaiheet- ja kysymykset.

Tutkimusaihe	Järjestö	Tutkimuskysymykset
1 Musiikin lisensointi	Teosto, Gramex	Lisenssimaksujen määräytyminen/läpinäkyvyys, alalle tulon esteet, mahdolliset tekijänoikeusjärjestöjen käytännöistä johtuvat esteet laillisten verkkomusiikkipalveluiden kehittämiseksi
2 Audiovisuaalisten (AV) sisältöjen lisensointi	Teosto, Kopiosto, Tuotos, (Gramex)	Lisenssimaksujen määräytyminen/läpinäkyvyys, alalle tulon esteet, mahdolliset tekijänoikeusjärjestöjen käytännöistä johtuvat esteet laillisten palvelujen kehittämiseksi
3 Teknologia- ja jakelutieneutraalisuus	Teosto, Kopiosto, Tuotos, Gramex	Maksujen määräytyminen/läpinäkyvyys, väline-neutraliteetti, mahdolliset tekijänoikeusjärjestöjen käytännöistä johtuvat esteet uusia teknologioita tai jakeluteitä hyödyntävien palvelujen kehittämiseksi

Tekijänoikeusjärjestöjen asemaa selvitettiin vuoden 2013 aikana tehtyjen haastattelujen pohjalta. Haastatteluja tehtiin yhteensä 16. Haastatteluissa keskityttiin kuulemaan sisältöjen käyttäjätahoja (yhteensä yhdeksän haastattelua) ja edellä mainittuja neljää tekijänoikeusjärjestöä. Lisäksi selvitystä varten konsultoitiin seuraavaa neljää tutkijaa joko tekijänoikeuslainsäädännön tai tekijänoikeudella suojattujen teosten markkinoiden erityispiirteisiin liittyen: yritys juridiikan professori Petri Kuoppamäki Aalto-yliopistosta, tekijänoikeuden professori Taina Pihlajarinne Helsingin yliopistosta sekä tekniikan tohtori Lassi Liikkanen ja dosentti Olli Pitkänen Tietotekniikan tutkimuslaitos HIITistä. Haastatteluja tai tietopyyntöjä ei kohdistettu suoraan musiikin tai av-sisältöjen tekijöihin eikä kuluttajiin tai loppukäyttäjiin, vaan tarkastelun kohteena oli erityisesti sisältöjen käyttäjien (esimerkiksi televisioyhtiö, radioyhtiö, teleoperaattori) ja tekijänoikeusjärjestöjen välinen suhde. Raportissa on kuitenkin arvioitu havaittujen käytäntöjen vaikutuksia kuluttajiin/loppukäyttäjiin.

2 KESKEISET TOIMIJAT JA TARKASTELLUT TEKIJÄNOIKEUDET

2.1 Mikä tekijänoikeusjärjestö?

Tekijänoikeusjärjestöt ovat tekijänoikeuksien haltijoiden tai heitä edustavien liittojen perustamia yhdistysmuotoisia organisaatioita, joiden toiminta perustuu lähtökohtaisesti oikeuksien haltijoiden antamiin valtakirjoihin tai sopimuksiin. Tekijänoikeusjärjestöjen sisäistä päätöksentekoa ei toistaiseksi ole säännelty erityislailla, vaan niiden toimintaa sääntelevä normisto sisältyy yhdistyslakiin.¹ Yhdistyksen mukaan yhdistyksen tarkoitus on aatteellisen tarkoituksen yhteinen toteuttaminen (1 §). Yhdistys saa harjoittaa vain sellaista elinkeinoa tai ansiotoimintaa, josta on määrätty sen säännöissä tai joka muutoin välittömästi liittyy sen tarkoituksen toteuttamiseen taikka jota on pidettävä taloudellisesti vähäarvoisena (5 §). Tässä raportissa tarkasteltujen tekijänoikeusjärjestöjen toiminnan tarkoitukset, kuten ne on kuvattu yhdistyksen säännöissä, on koottu liitteeseen 1.

Kollektiivisella hallinnoinnilla tarkoitetaan toimintaa, jossa tekijänoikeusjärjestöt hallinnoivat oikeuksia niiden haltijoiden puolesta. Tekijänoikeusjärjestöt tarjoavat oikeudenhaltijoille ja käyttäjille palveluja esimerkiksi myöntämällä lisenssejä käyttäjille, hallinnoimalla tekijänoikeustuloja ja oikeudenhaltijoille suoritettavia maksuja sekä huolehtimalla oikeuksien täytäntöönpanosta. Tekijänoikeusjärjestöllä on tärkeä rooli erityisesti silloin, kun neuvottelemisen yksittäisten tekijöiden kanssa olisi epäkäytännöllistä ja johtaisi kohtuuttomiin transaktiokustannuksiin.

2.2 Tekijänoikeusjärjestöt Suomessa

Suomessa toimii kuusi tekijänoikeusjärjestöä: Esittävien taiteilijoiden ja äänitteiden tekijänoikeusyhdistys Gramex ry, Av-tuottajien tekijänoikeusyhdistys Tuotos ry, Säveltäjien Tekijänoikeustoimisto Teosto ry, Visuaalisen alan taiteilijoiden tekijänoikeusyhdistys Kuvasto ry ja Kirjallisuuden tekijänoikeusjärjestö Sanasto ry. Lisäksi Suomen Näyttelijäliitto on vuonna 2013 perustanut oman tekijänoikeusjärjestön, Filmexin. Edellä mainituista järjestöistä neljää ensimmäistä käsitellään tarkemmin jäljempänä.

2.2.1 Teosto ry

Säveltäjien Tekijänoikeustoimisto Teosto ry on vuonna 1927 perustettu musiikin tekijöiden tekijänoikeusjärjestö, joka edustaa noin 27 000 kotimaista ja lähes kolmea miljoonaa ulkomaista säveltäjää, sanoittajaa, sovittajaa ja musiikin kustantajaa. Teosto hallinnoi asiakkaidensa tekijänoikeuksia, valvoo heidän puolestaan musiikkikappaleiden julkista esittämistä ja myöntää musiikin käyttöluvia. Lisäksi Teosto perii musiikin käytöstä korvaukset, jotka se tilittää edelleen oikeudenomistajille. Teostolla on noin 700 jäsentä ja sen ylin päätäntävalta on kahdesti vuodessa kokoontuvalla jäsenkokouksella. Käytännön toiminnasta ja hallinnosta vastaa hallitus, jossa on yksi kaikkia tekijöitä edustava jäsen, kaksi kustantajajäsentä ja yksi jäsen kustakin tekijäryhmästä, joita ovat kevyen ja vakavan musiikin säveltäjät sekä sanoittajat. Teoston varsinaisen toiminnan tehtävistä vastaa noin 90 työntekijää.²

Teosto kerää tekijänoikeuskorvauksia musiikin käyttäjiltä ja tilittää korvaukset musiikin tekijöille eli säveltäjille, sanoittajille, sovittajille ja heidän perillisilleen sekä musiikkikustantajille. Teosto maksaa tilityksiä teoksille, joita on esitetty julkisesti, tallennettu tai lainattu kirjastoista. Vuonna 2012 tilityksiä sai 10 043 kotimaista oikeudenomistajaa, joista tekijöitä oli 8 642. Vuonna 2012 Teosto keräsi korvauksia musiikin käytöstä Suomessa noin 46 miljoonaa euroa, josta 40 miljoonaa euroa eli noin 87 prosenttia kerätystä korvaussum-

1 EU-tasolla on kuitenkin 26.2.2014 säädetty Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2014/26/EU tekijänoikeuden ja lähioikeuksien kollektiivisesta hallinnoinnista sekä usean valtion alueen kattavasta musiikkiteosten oikeuksien lisensoinnista verkkokäyttöä varten sisämarkkinoilla, jota on käsitelty lyhyesti tämän raportin osassa 3.2.

2 Faktoja Teostosta -esite 2013, s. 4.

masta se tilitti oikeudenomistajilleen. Teoston toimintakulut vuonna 2012 olivat noin 6 miljoonaa euroa ja järjestön kuluprosentiksi muodostui noin 13. Kotimaisille oikeudenomistajille tilitetyistä esityskorvauksista noin 83 prosenttia saivat musiikin tekijät ja noin 17 prosenttia musiikin kustantajat.³

Suomesta kerättyjen korvausten lisäksi Teosto tilittää oikeudenomistajille korvauksia ulkomaisilta sisarjärjestöiltä sekä yhteispohjoismaiselta tallennusoikeuksia myyvältä Nordisk Copyright Bureau:lta (NCB)⁴. NCB kerää tallennuskorvaukset niille Teoston edustamille musiikintekijöille ja kustantajille, joiden teoksia on tallennettu esimerkiksi äänitteille, elokuviin tai mainoksiin. Vuonna 2012 Teoston ulkomaisten sisarjärjestöjen ja NCB:n maksamat korvaukset olivat yhteensä 9 miljoonaa euroa.⁵

Musiikin käyttäjiä ovat esimerkiksi Yleisradio, kaupalliset TV- ja radioyhtiöt, konserttien ja muiden tilaisuuksien järjestäjät, ääni- ja kuvatallenteiden tuottajat sekä muut yritykset ja yhteisöt, jotka hyödyntävät musiikkia liiketoiminnassaan.⁶ Musiikkia käyttäviä asiakkaita Teostolla on noin 30 000.⁷ Vuonna 2012 Suomessa kerätystä korvauksista noin 64 prosenttia, eli noin 30 miljoonaa euroa, tuli musiikin käytöstä televisiossa, radiossa ja online-palveluissa. Konserteista ja muista tapahtumista esityskorvauksia kertyi puolestaan 5 miljoonaa euroa.⁸

2.2.2 Gramex ry

Gramex ry on vuonna 1967 perustettu tekijänoikeusjärjestö, joka edustaa yli 50 000 kotimaista ja lukuisia ulkomaisia esittäviä taiteilijoita ja äänitteiden tuottajia. Gramex valvoo äänitteillä esiintyvien taiteilijoiden ja äänitteiden tuottajien oikeuksia, kerää korvauksia ja tilittää korvaukset edelleen niihin oikeutetuille. Vuonna 2011 Gramexilla oli asiakassopimus 39 709 taiteilijan ja 9 794 tuottajan kanssa. Tuottajista noin 1000 on levy-yhtiöitä ja loput luonnollisia henkilöitä.⁹ Kaikkiaan oikeudenhaltijoita Gramexin asiakasrekisterissä oli yli 85 000.¹⁰ Gramexin jäseniä ovat Suomen Muusikkojen Liitto ry, SOLO ry ja Musiikkituottajat – IFPI Finland ry.¹¹ Yhdistyksen hallinnosta vastaa toimitusjohtaja ja hallitus, johon kuuluu kuusi jäsentä ja puheenjohtaja. Hallituksen jäsenistä kolme valitaan tuottajien piiristä ja kolme esittävien taiteilijoiden piiristä. Gramexin varsinaisen toiminnan tehtävissä henkilökunnan yhteismäärä vuonna 2011 oli 32.¹²

Vuonna 2012 Gramex keräsi korvauksia yhteensä noin 20 miljoonaa euroa. Suurimmat korvauserät tulivat äänitteiden käytöstä radiossa ja televisiossa, äänitemusiikin julkisesta esittämisestä sekä verkkokäytöstä ja tallentamisesta. Kerätystä korvauksista noin kymmenesosa meni Gramexin hallintokuluihin. Gramexin käyttäjäasiakkaita ja korvausten maksajia ovat muun muassa radioasemat, taustamusiikkia käyttävät kaupat ja laitokset, taustamusiikkikoosteiden tallentajat sekä av-tuottajat.

Taiteilijat ja tuottajat saavat Gramexilta korvauksensa yksilöllisesti, kappaleidensa soitto- ja käyttömäärien mukaisesti. Korvaukset maksetaan kertymävuo- den jälkeen, kun kappaleiden soitto- ja käyttömäärät on selvitetty ja korvaukset kohdistettu eri kappaleille. Vuonna 2012 Gramex jakoi korvauksia yhteensä noin 14 miljoonaa euroa, josta noin 11 miljoonaa euroa meni kotimaiselle musiikille. Taiteilijoiden keskimääräinen korvaus oli 615 euroa vuodessa ja tuottajien 3 372 euroa vuodessa. Korvauksia maksettiin yhteensä 10 204 taiteilijalle ja 2 215 tuottajalle.¹³

3 Teoston vuosikertomus 2012, s. 14.

4 NCB on yhteispohjoismainen tallennusoikeuksia lisensoiva yhteenliittymä, jonka jäseniä ovat Teosto ry:n lisäksi pohjoismaiset tekijänoikeusjärjestöt tanskalainen Koda, islantilainen Stef, ruotsalainen Stim ja norjalainen Tono.

5 Teoston vuosikertomus 2012, s. 4 ja 14.

6 Faktoja Teostosta -esite 2013, s. 1.

7 *Ibid.*, s. 4.

8 Teoston vuosikertomus 2012, s. 22.

9 Vrt. Tuotos, jonka kaikki tuottaja-päämiehet ovat yhtiöitä.

10 Gramexin internetsivut: Tietoa Gramexista – Yleistä.

11 Gramexin internetsivut: Tietoa Gramexista – Jäsenet ja hallinto.

12 Gramexin vuosikertomus 2011, s. 14.

13 Gramexin internetsivut: Tietoa Gramexista – Kerätyt ja jaetut korvaukset.

2.2.3 Kopiosto ry

Vuonna 1978 perustettu Kopiosto on esittävien taiteilijoiden, tekijöiden ja kustantajien tekijänoikeusjärjestö, johon kuuluu 44 eri kulttuurin ja viestinnän alojen järjestöä, mukaan lukien Teosto ja Gramex. Kopiostossa päätösvaltaa käyttävät sen jäsenjärjestöt, joiden kautta Kopiostolla on valtakirja yli 50 000 suomalaiselta oikeudenomistajalta. Tässä Kopiosto eroaa Teostosta, Gramexista ja Tuotoksesta, jotka keräävät oikeuksia suoraan oikeudenhaltijoilta itseltään. Kotimaisten oikeudenomistajien lisäksi Kopiosto edustaa ulkomaisten sisarjärjestöjensä kanssa tehtyjen vastavuoroisuussopimusten nojalla myös ulkomaisia luovan toimialan oikeudenomistajia.¹⁴

Kopiosto myöntää lupia tekijänoikeuden suojaamien julkaisujen kopiointiin ja digitaaliseen käyttöön sekä av-teosten erilaisiin käyttötapoihin ja tilittää kerätyt korvauksen oikeudenomistajille jäsenjärjestöille, jotka jakavat ne edelleen apurahoina ja palkintoina. Valokopioinnista kertyvät korvaukset jaetaan jäsenjärjestöjen välityksellä tekijöille pääasiassa apurahoina ja kustantajille suorina korvauksina, kun taas radio- ja televisio-ohjelmista perityt korvaukset Kopiosto tilittää pääasiassa henkilökohtaisina korvauksina ohjelmien tekijöille ja esittäjille. Televisio-ohjelmien jakelusta kaapeli- ja yhteisantenniverkoissa Kopiosto puolestaan maksaa korvaukset ulkomaisille tv-yhtiöille, elokuvatuottajille sekä muille oikeudenomistajille. Lisäksi osa korvausvaroista jaetaan Kopioston yhteydessä toimivan Audiovisuaalisen kulttuurin edistämiskeskus AVEKin kautta erilaisina av-alan tukina.¹⁵ Vuonna 2012 Kopiosto keräsi korvauksia julkaisujen valokopioinnista ja digitaalisesta käytöstä yhteensä noin 15 miljoonaa euroa. Vuonna 2012 audiovisuaalisten teosten lisensoinnin tuotot, jotka muodostuvat edelleen lähettämisen¹⁶ ja opetus- ja tallennekäytön korvauksista, olivat noin 7 miljoonaa euroa.¹⁷

2.2.4 Tuotos ry

Tuotos ry on vuonna 1998 perustettu av-tuottajien tekijänoikeusjärjestö, joka edustaa noin 200 kotimaista ja 10 000 ulkomaista tuotantoyhtiötä. Tuotoksen jäsenjärjestöjä ovat Suomen audiovisuaalisen alan tuottajat SATU ry, Suomen elokuvatuottajien keskusliitto ry (SEK) ja Finnanimation ry.¹⁸ Tuotoksen toiminnasta päättää vuosikokous ja käytännön toiminnasta vastaa hallitus, jossa on yhdeksän erilaisten av- ja elokuvateosten tuottajia sekä elokuva-alan osa-alueita edustavaa jäsentä.¹⁹

Tuotoksen kokonaistulot vuonna 2012 olivat 1 499 000 euroa, joista 1 380 000 euroa muodostui Tuotoksen av-tuotantoyhtiöiden puolesta keräämistä korvauksista. Vuonna 2012 Tuotos tilitti asiakkailleen tekijänoikeuskorvauksia yhteensä 854 000 euroa ja yhdistyksen toiminnan kulut olivat yhteensä 423 000 euroa.²⁰ Tuotoksen keräämiä korvauslajeja ovat opetustallennuskorvaus televisio-ohjelmien tallentamisesta opetusta ja tieteellistä tutkimusta varten, edelleenlähetykskorvaus televisio-ohjelmien edelleen lähettämistä Suomessa tai ulkomailla ja elokuvien opetuskäyttökorvaus sekä hyvitysmaksu.²¹ Televisio-ohjelmien edelleenlähetykskorvauksia Tuotos tilittää yhteistyössä kansainvälisen tuottajajärjestön AGICOA:n²² kanssa.

14 Kopioston internetsivut: Kopiosto lyhyesti.

15 *Ibid.*

16 Edelleen lähettäminen on televisio-ohjelmien jakelua kaapeli- ja yhteisantenniverkoissa. Siirtovelvoite tarkoittaa kaapelioperaattoreiden velvoitetta edelleen lähettää tietyt radio- ja televisiokanavat kaapelitelevisioverkossa. Näitä niin sanottuja must carry -kanavia ovat nykyisin YLE:n kanavat, MTV3, Nelonen ja FOX. Siirtovelvoitteen alaisesta jakelusta on vuoden 2006 alusta alkaen ollut voimassa tekijänoikeuden rajoitus, minkä vuoksi tästä jakelusta ei peritä tekijänoikeuskorvausta. Siirtovelvoitteen ulkopuolella ovat tällä hetkellä kanavat Sub, TV5, Kutonen, Jim, Liv ja AVA. Kyseisten kotimaisten kanavien edelleen lähettämiseen liittyvistä tekijänoikeuksista ja kaapelijakelun ehtoista tulee tekijänoikeuslain mukaan sopia oikeudenomistajien edustajien kanssa (Kopioston vuosikertomus 2012, s. 14–15).

17 Kopioston vuosikertomus 2012, s. 14–18.

18 Tuotoksen internetsivut: Tuotos – Jäsenjärjestöt.

19 Tuotoksen internetsivut: Tuotos – Organisaatio.

20 Tuotoksen vuosikertomus 2012, s. 1.

21 Tuotoksen internetsivut: Tuotos – Korvaukset.

22 AGICOA on riippumaton ja voittoa tavoittelematon kansainvälinen organisaatio. Yhteistyössä kansallisten yhteistyökumppanien kanssa AGICOA kerää ja tilittää tuotantoyhtiöille korvauksia kaapeli- ja yhteisantenniverkoissa tapahtuvasta televisio-ohjelmien edelleen lähettämistä. AGICOA edustaa noin 10 000 oikeudenomistajaa ympäri maailmaa. Korvauksia tilitetään noin 40 maasta. Tuotoksen internetsivut: Tuotos – AGICOA.

3 TEKIJÄNOIKEUSLAINSÄÄDÄNTÖ

3.1 Suomalainen lainsäädäntö

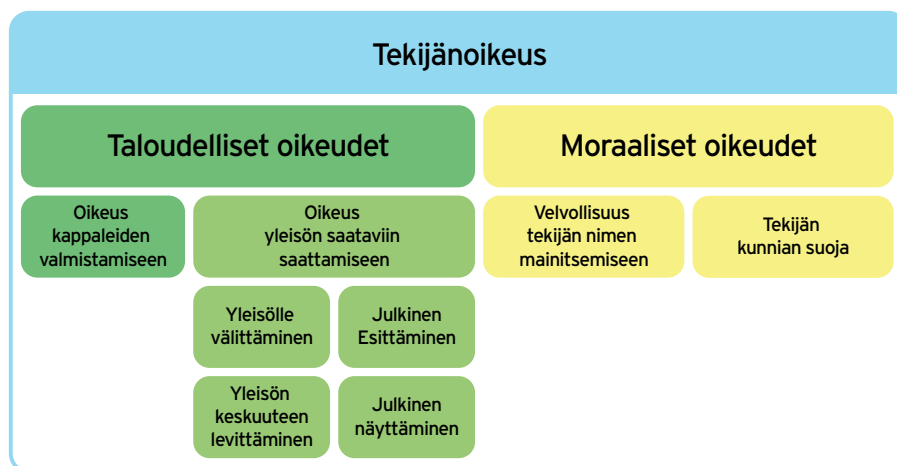
3.1.1 Tekijän oikeudet

Tekijänoikeuksia koskevat säännökset sisältyvät tekijänoikeuslakiin (404/1961). Lain mukaan teoksen tekijälle kuuluvat sekä taloudelliset (2 §)²³ että moraaliset (3 §) oikeudet teokseen. Moraalisiin oikeuksiin kuuluvat tekijän nimen ilmoittaminen (”isyysoikeus”) ja kieltö käyttää teosta tekijän kirjallista tai taiteellista arvoa tai omalaatuisuutta loukkaavalla tavalla (”respektioikeus”).²⁴ Moraalisista oikeuksista tekijä voi luopua vain hyvin rajoitetusti (3 §:n 3 momentti). Taloudellisilla oikeuksilla tarkoitetaan tekijän yksinomaista oikeutta määrätä teoksensa saattamisesta yleisön saataviin ja teoskappaleiden valmistamisesta, tapahtuipa tämä missä tarkoituksessa tahansa, kaupallisesti tai epäkaupallisesti, julkisesti tai yksityisesti, tieteellisessä tutkimuksessa tai tuotteiden mainostamisessa. Toisin kuin moraaliset oikeudet, taloudelliset oikeudet ovat siirrettävissä ja luovutettavissa, sekä osittain että kokonaan. Erikoisuus esineoikeuksiin ja muihin immateriaalioikeuksiin nähden on se, ettei hankittuja oikeuksia voi luovuttaa eteenpäin, ellei niin ole nimenomaisesti sovittu.

Teos saatetaan yleisön saataviin, kun:

1. se **välitetään yleisölle** johtimitse tai johtimitta, mihin sisältyy myös teoksen välittäminen siten, että yleisöön kuuluvilla henkilöillä on mahdollisuus saada teos saataviinsa itse valitsemastaan paikasta ja itse valitsemanaan aikana,
2. se **esitetään julkisesti** esitystapahtumassa läsnä olevalle yleisölle²⁵,
3. sen kappale tarjotaan myytäväksi, vuokrattavaksi tai lainattavaksi taikka sitä muutoin **levitetään yleisön keskuuteen**, taikka
4. sitä **näytetään julkisesti** teknistä apuvälinettä käyttämättä.

Kuva 1 Mistä tekijänoikeus koostuu?

23 Taloudellisiin oikeuksiin kuuluu myös kuvataiteen tekijöiden oikeus jälleenmyyntikorvaukseen. Harenko et al. (2006), s. 20–21.

24 Moraalisiin oikeuksiin voidaan lukea myös kuvataiteen teoksen tekijän *luoksepääsoikeus* (52 a §), kustannussopimuksiin liittyvä *oikeus tehdä teokseen muutoksia* uutta painosta varten (36 §), ja mahdollisesti myös yleisistä sopimusoikeudellisista periaatteista johtuva *katumisoikeus*, joka tarkoittaa tekijän oikeutta kieltää teoksen suunniteltu julkaiseminen lunastamalla jo valmistetut kappaleet.

25 Julkisen esittämisenä ja yleisölle välittämisenä pidetään myös esittämistä ja välittämistä ansiotoiminnassa suurehkolle suljetulle piirille.

Tekijänoikeus on ensisijassa oikeus määrätä oikeuden käyttämisestä tai käyttämättä jättämisestä ja vasta toisijaisesti oikeus (halutessaan) saada käytöstä korvaus. Tekijänoikeuslaissa ei ole montaa kohtaa, jossa säädetäisiin käyttökorvauksesta. Äänitallenteiden käytöstä säädetty käyttökorvaus (koska kiello-oikeutta ei ole) on yksi harvoista (47 a §).²⁶ Korvauksen määrästä tai perusteista ei säädetä missään.²⁷ Laissa ei myöskään todeta mitään siitä, pitäisikö korvausta maksaa jossakin suhteessa käytöstä syntyvään taloudelliseen etuun taikka tulonmenetykseen nähden vai puhtaasti käytön mukaan, vaikkei käytöstä aiheutuisi käyttäjälle taloudellista etua. Kaikki nämä seikat laki jättää osapuolten sopimusten varaan.

Suomen lainsäädäntö ei tunne esimerkiksi Yhdysvalloissa ja Englannissa sovellettavia ”fair use” tai ”fair dealing” -poikkeuksia. Näin ollen myös muutaman kopion valmistamisesta yksityiseen käyttöön on maksettava korvaus hyvitysmaksun (26 a §) muodossa. Hyvitysmaksua kuvaillaan tarkemmin tämän raportin jaksoissa 5.2 ja 6.2.

3.1.2 Kuka on tekijä?

Teoksen voi luoda vain luonnollinen henkilö. Se, ketä tekijällä kulloinkin laissa tarkoitetaan, on pääteltävä asiayhteydestä. Joskus tekijä on tekijä, joskus sekä tekijä että *lähioikeuden haltija*. Oikeuskirjallisuudessa on lähdetty siitä, että käsitteellä voitaisiin lähtökohtaisesti viitata vain luonnolliseen henkilöön, eikä siis esimerkiksi lähettäjäyritykseen tai tuottajaan, milloin näillä on tekijänoikeuslain mukaisia lähioikeuksia.²⁸ Toisaalta tekijänoikeuslakia muuttaneen lain 821/2005 esitöissä (HE 28/2004) todetaan 26 §:n sopimuslisenssisäädöksen osalta, että ”[p]ykalän säännöksiä sovelletaan 5 luvun mukaisiin tekijänoikeuden lähioikeuksien haltijoihin ja suojan kohteisiin asianomaisten pykälien viittaussäännösten kautta.” Tämän esitöihin sisältyvän maininnan kautta on 26 §:ssä esiintyvä ”tekijä”-käsite laajentunut koskemaan myös yrityksiä. Opetus- ja kulttuuriministeriö (OKM) onkin antanut valtuutus päätöksen esimerkiksi Tuotokselle tuottajien oikeuksien sopimuslisensiointia varten. On vaikea sanoa, olisiko tekijä-käsite muualla tekijänoikeuslaissa tulkittavissa näin laajasti.

Eri maiden tekijänoikeudellisen tradition mukaan tekijänoikeussuojan saaminen edellyttää teokselta itenäisyyttä ja omaperäisyyttä. Nämä kaksi perusedellytystä ovat siitä erikoisia, että niitä ei lainkaan mainita laissa.²⁹ Kun itsenäisyyden ja omaperäisyyden vaatimukset täyttyvät, puhutaan oikeuskirjallisuudessa ja -käytännössä teoskynnyksen ylittymisestä tai teostasoon ylittämisestä.³⁰

Tekijänoikeutta vastaavat oikeudet (lähioikeudet) on tekijänoikeuslaissa tunnustettu seuraaville tahoille: valokuvaajat, esittävät taiteilijat, tuottajat, luettelon ja tietokannan valmistajat, ja radio- ja televisioyritykset. Joissain tapauksissa, esimerkiksi esittävien taiteilijoiden ja valokuvaajien osalta, näiden oikeuksien suoja on lähes samansisältöinen kuin teoksien suoja. Merkittävä ero on lähioikeuden suoja-ajan pituus.

3.1.3 Sopimuslisenssijärjestelmä

Sopimuslisenssi on tekijänoikeusjärjestön oikeus antaa teosten käyttö lupia muidenkin kuin edustamiensa tekijöiden puolesta. Sopimuslisenssiä koskevan tekijänoikeuslain 26 §:n tarkoittama tekijänoikeusjärjestö on opetusministeriön hyväksymä, lukuisia tietyn alan Suomessa käytettyjen teosten tekijöitä edustava järjestö (1 momentti). Ministeriö hyväksyy järjestön hakemuksesta määrääjäksi, enintään viideksi vuodeksi (2 momentti). Kun teoksen käyttäjä on saanut OKM:n hyväksymältä tekijänoikeusjärjestöltä oikeuden käyttää teosta sopimuslisenssin nojalla, sillä on täysi varmuus siitä, ettei järjestöjen ulkopuolisten tekijöiden korvausvaatimuksia kohdisteta siihen, vaan tällaisista vaateista vastaa sopimuslisenssijärjestö.

26 Lisäksi teoksen kappaleen lainaamisesta on säädetty lainauskorvaus (19 § 4 mom.), joka maksetaan 19 a §:n mukaisesti ”opetusministeriön hyväksymän, lukuisia yleisistä kirjastoista lainattujen teosten tekijöitä edustavan järjestön välityksellä”. Elokuviin ja äänitteiden vuokraustoiminnasta on maksettava vuokrauskorvaus (29 a §) josta ei voi sopimuksin luopua. Tekijälle, jota tekijänoikeusjärjestö ei edusta, on säädetty oikeus korvaukseen siinäkin tapauksessa, että järjestön edustamalla tekijöillä ei tällaista oikeutta ole (26 § 5 mom.).

27 Paitsi 29 a §:ssä, jossa todetaan, että elokuvien ja äänitteiden vuokrauksesta on maksettava tuottajalle kohtuullinen korvaus.

28 Esim. Harenko et al. (2006), s. 702 ja Haarmann & Mansala (2012), s. 91.

29 Haarmann & Mansala (2012), s. 89.

30 Haarmann & Mansala (2012), s. 90.

Alla olevasta taulukosta näkyy, missä tilanteissa lain mukaista sopimuslissenssiä voidaan soveltaa. On kuitenkin muistettava, että soveltamisen lisäedellytys on, että OKM on hyväksynyt jonkun järjestön toimimaan sopimuslissenssijärjestönä kyseisessä tilanteessa.

Taulukko 2

Sopimuslissenssi tekijänoikeuslain nojalla	Tekijänoikeuslaki
Valokopiointi	13 §*
Sisäinen tiedotuskäyttö	13 a §
Teosten käyttäminen opetustoiminnassa ja tieteellisessä tutkimuksessa	14 §
Teosten käyttäminen arkistoissa, kirjastoissa ja museoissa	16 d §
Taideteoksen käyttäminen luettelossa ja tiedotuksessa; rakennuksen kuvaaminen	25 a §
Alkuperäinen radio- ja televisiolähetys (pois lukien näytelmä- ja elokuvateokset)	25 f §
Arkistoidun televisio-ohjelman ja lehden ³¹ uudelleen käyttäminen	25 g §
Radio- ja televisiolähetysten edelleen lähettäminen	25 h §*

* Ei kielto-oikeutta lain nojalla

Tekijänoikeuslaki asettaa OKM:n hyväksymiselle kaksi yleistä ehtoa:

1. järjestön on edustettava lukuisia tietyn alan Suomessa käytettyjen teosten tekijöitä (26 §:n 1 momentti) ja
2. järjestöllä tulee olla taloudellinen ja toiminnallinen valmius ja kyky hoitaa asioita hyväksymispäätöksen mukaisesti (26 §:n 2 momentti).

Hyväksymispäätöksessä voidaan asettaa järjestölle käytännön sopimustoimintaa yleisesti ohjaavia ehtoja (26 §:n 2 momentti). Muilta osin ry-muotoisten järjestöjen toimintaa sääntelee yhdistyslaki.

OKM ei edellytä, että tekijänoikeusjärjestöjen tulisi ottaa teosten tekijöitä laajamittaisesti jäsenikseen voidakseen sanoa edustavansa heitä. Esimerkiksi Teoston jäsenenä on vain noin 700 musiikintekijää ja -kustantajaa, kun taas niin kutsuttuja oikeudenhaltija-asiakkaita, joihin Teostolla on sopimussuhde, on 26 000.³² Kopioston 44 jäsentä, Gramexin 3 jäsentä ja Tuotoksen 3 jäsentä ovat puolestaan itse järjestöjä. Tekijänoikeusjärjestöillä on siis oltava joko laaja tekijänoikeuksia omistava jäsenistö, tai laaja valtakirja- tai tekijänoikeussopimussalkku, jotta edustavuuskriteeri täyttyy.³³

“Tietyn alan tekijöitä edustavalla järjestöllä” tarkoitetaan tekijänoikeuslain 1 §:ssä mainittujen eri teoslajien tekijöitä edustavia järjestöjä. “Alalla” tarkoitetaan esimerkiksi eri taiteenlajien, luovan työn, esittävän taiteen ja tuotannon sekä ammatti- ja toimialajärjestöjen mukaisesti määrittyviä aloja. Lain esitöiden perusteella voidaan todeta, ettei edustavuuskriteerin täyttyminen edellytä, että järjestö olisi kerännyt edustamiltaan tekijöiltä jo ennen OKM:n hyväksymispäätöksen saamista kyseessä olevan oikeuskategorian hallinnointia koskevat valtakirjat. Edustavuus viittaa siis tässä yhteydessä tekijöihin, ei oikeuksiin. Joissakin OKM:n hyväksymispäätöksissä saatetaan kuitenkin edellyttää, että järjestö edustaa oikeudenhaltijoita relevantissa lainsäädöksessä ”tarkoitettujen oikeuksien osalta mahdollisimman kattavasti”.³⁴ Edustavuuden kriteeri tarkentuu näissä päätöksissä koskemaan relevantteja oikeuksia oikeudenhaltijoiden sijaan.

31 Lainmuutos 8.11.2013/763 toi myös lehdet sopimuslissenssin piiriin. Aiemmin pykälän otsikko oli ”Arkistoidun televisio-ohjelman uudelleen lähettäminen”. Sopimuslissenssiä voi hyödyntää ainoastaan aineiston alun perin tuottanut lehti-yhtiö tai radio- ja televisioyhtiö (lähettäjäyhteyttä).

32 Teoston lausunto eduskunnan sivistysvaliokunnalle 13.2.2013, s. 3 ja Teoston vuosikertomus 2012, s. 34.

33 Angloamerikkalaisen musiikin online-oikeuksien pois vetämisen johdosta voidaan kysyä, onko pohjoismaisilla tekijänoikeusjärjestöillä enää riittävä edustavuutta musiikin tekijöiden osalta. Liljeström (2013), s. 18, ks. myös alaviite 88.

34 Esim. Kopiostoa ja Tuotosta koskeva opetus- ja tieteellistä käyttöä koskeva päätös OKM/23/650/2012.

Joidenkin taulukossa 2 mainittujen lainkohtien osalta ei ole annettu OKM:n hyväksymispäätöstä millekään järjestölle. Esimerkiksi alkuperäisiin radio- ja televisiolähetysiin (25 f §) liittyvien tekijänoikeuksien hallinnointi on lain tuomasta mahdollisuudesta huolimatta annettu tekijänoikeusjärjestön tehtäväksi ainoastaan säveltaiteen teosten osalta. Arkistoidun televisio-ohjelman ja lehden uudelleen käyttämisen osalta (25 g §) sopimuslissensistatusta ei ole annettu millekään järjestölle. Taulukkomuotoinen esitys OKM:n hyväksymispäätöksistä tarkasteltujen järjestöjen eli Teoston, Gramexin, Kopioston ja Tuotoksen osalta on ohessa liitteenä 2.

Sopimuslissenssin nojalla luvan saanut järjestö voi luvan mukaisin ehdoin myöntää lissenssejä sellaiseenkin saman alan teokseen, jonka tekijää järjestö ei edusta (26 § 1 momentti). Tähän perustuu sopimuslissenssin tehokkuus ja hyöty sellaisissa tilanteissa, joissa halutaan käyttää ennalta määräämätöntä massaa erilaisia teoksia. Esimerkiksi radiotoiminta vaikeutuisi huomattavasti, jos jokaisen musiikkiteoksen soitosta pitäisi sopia erikseen säveltäjien, sanoittajien, tuottajien ja esittäjien kanssa. Tekijänoikeuslaki ei velvoita hankkimaan käyttö lupaa juuri sopimuslissenssijärjestöltä.³⁵ Jos esimerkiksi jokin yritys tai yhteisö haluaa tehdä valokopioita ainoastaan tietyistä julkaisuista eikä yrityksen tai yhteisön piirissä kopioida muuta suojattua aineistoa, laki ei estä pyytämästä lupaa suoraan julkaisujen oikeudenhaltijoilta. Sopimuslissenssisäännöksiä ei ole tarkoitettu sovellettaviksi yksittäisten teosten yksittäisiin käyttötapauksiin³⁶, vaan ne mahdollistavat erilaisten ennalta määräämättömien aineistojen kopioimisen ja käyttämisen sopimuksen mukaisilla ehdoilla.³⁷

Vaikka tekijänoikeus on ensisijassa oikeus määrätä oikeuden käyttämisestä tai käyttämättä jättämisestä ja vasta toissijaisesti oikeus (halutessaan) saada käytöstä korvaus, sopimuslissenssijärjestelmässä käyttökorvauksen asema on korostunut. Vaikka tekijällä säilyy lain mukaan oikeus kieltää – halutessaan tapauskoh- taisestikin – teoksen sopimuslissenssiin perustuva käyttö, saattaa tekijänoikeusjärjestön kanssa tehty sopimus rajoittaa kiello-oikeutta. Niissä tapauksissa, joissa tekijällä (tai lähioikeuden haltijalla) ei ole kiello-oikeutta, käyttökorvauksen saaminen³⁸ muodostaa tekijänoikeuden ainoan sisällön.³⁹

3.1.4 Kielto-oikeudeton lissenssi äänitallenteen tuottajien ja esittäjien osalta

Tekijänoikeuslain 47 ja 47 a §:ssä säädetään kiello-oikeudettomasta lissenssistä äänitallenteen tuottajien ja esittäjien osalta. Lain mukaan äänitallenteella olevaa esitystä ja itse tallennetta (eli äänilevyä tai muuta laitetta), joka on julkaistu kaupallisessa tarkoituksessa ja jonka kappaleita on levitetty tai joka on välitetty yleisölle, saa käyttää 1) välittömästi tai välillisesti julkisessa esityksessä, 2) alkuperäisessä yleisölle välittämisessä muulla tavalla kuin siten, että yleisöön kuuluvilla henkilöillä on mahdollisuus saada tallennettu esitys tai aineisto saataviinsa itse valitsemastaan paikasta ja itse valitsemanaan aikana (*on demand*) ja 3) radio- tai televisiolähetysten samanaikaiseen ja muuttamattomaan edelleen lähettämiseen yleisön vastaanotettavaksi. Lisäksi musiikkivideon⁴⁰ 4) välitön tai välillinen julkinen esittäminen ja 5) alkuperäinen yleisölle välittäminen ovat mahdollisia 47 §:n perusteella. Tällaisesta käytöstä maksetaan 47 a §:n mukaisesti käyttökorvaus ”opetusministeriön hyväksymän, lukuisia sellaisia *esittäviä taiteilijoita ja äänitteiden tuottajia* edustavan järjestön” välityksellä. Arkikielessä tällaista järjestöä kutsutaan tekijänoikeusjärjestöksi. OKM on valtuuttanut Gramexin toimimaan edellä kohdissa 1), 2), 4) ja 5) tarkoitettuna järjestönä. Kohdassa 3) mainittuja edelleenlähetyksiä puolestaan myöntävät Kopiosto ja Teosto.

Äänitallenteen tuottajalla tai esittäjällä ei ole oikeutta kieltää äänitetyn esityksen edellä mainitun kaltaista käyttöä. Teoksen käyttäjän on kuitenkin tehtävä käytöstä sopimus tekijänoikeusjärjestön kanssa. Tässä kiello-oikeudeton lissenssi eroaa pakkolissenssistä (tekijänoikeuslain 18 § ja 19 §:n 4 momentti). Kun kysymyksessä on pakkolissenssi, teosta voidaan käyttää ilman tekijän tai tekijänoikeusjärjestön lupaa. Kielto-oikeudettomasta lissenssistä on kyse myös valokopioinnin ja radio- ja televisiolähetysten edelleen lähettämisen osalta, sillä tällaista käyttöä teoksen tekijällä (tai lähioikeuden haltijalla) ei ole oikeutta kieltää.

35 Poikkeuksen muodostaa kaapeleitse tapahtuva edelleenlähetyksiä, jota koskevien oikeuksien osalta kollektiivinen hallinnointi on peräti pakollista direktiivin 93/83/ETY 9 artiklan mukaan.

36 HE 28/2004, kohta 3.2.11.

37 HE 28/2004, 26 §:n yksityiskohtaiset perustelut.

38 Tai ainakin teoreettinen mahdollisuus korvauksen saamiseen tekijänoikeusjärjestön kautta.

39 Oikeuksien kollektivisoinnin vaikutuksista ja eri tasoista tarkemmin ks. Kivistö (2013), s. 1238–1241.

40 Lakitekstissä ”kaupallisessa tarkoituksessa julkaistun kuvallisen musiikkitalteen”.

3.2 EU-lainsäädäntö

Tekijänoikeutta normittavia direktiivejä on tähän mennessä annettu kahdeksan:

- orpoteosdirektiivi, 2012/28/EU
- tietokoneohjelmadirektiivi 91/250/ETY, 2009/24/EU
- direktiivi vuokraus- ja lainausoikeuksista sekä tietyistä tekijänoikeuden lähioikeuksista 92/100/ETY, kodifioitu 2006/115/EY
- satelliitti- ja kaapelidirektiivi 93/83/ETY
- suoja-aikadirektiivi 93/98/ETY, kodifioitu 2006/116/EY, 2011/77/EU
- tietokantadirektiivi 96/9/EY
- tietoyhteiskunnan tekijänoikeusdirektiivi 2001/29/EY
- kuvataiteen jälleenmyyntikorvauksia koskeva direktiivi 2001/84/EY⁴¹

Tekijänoikeutta ja lähioikeuksia koskeviin direktiiveihin sisältyy viittauksia yhteisvalvontajärjestöjen toteuttamaan hallintointiin. Kun esimerkiksi vuokraus- ja lainausdirektiivissä (92/100/ETY) yhdenmukaisesti otetaan oikeus kohtuulliseen vuokrauskorvaukseen (vrt. tekijänoikeuslain 29 a §), direktiivin 4 artiklan 3 ja 4 kohdissa mainitaan kollektiivihallinnointi esimerkkinä kyseisen oikeuden hallinnoinnista. Tietoyhteiskunnan tekijänoikeusdirektiivin (2001/29/EY) johdannon kohdassa (26) kannustetaan kollektiivihallinnointiin sanoen: ”Jotta lähetystoiminnan harjoittajat voisivat tilauspalveluissa saattaa saataviin radio- ja televisiotuotantoa, johon sisältyy kiinteänä osana musiikkia kaupallisista äänitteistä, kollektiivisten käyttölupien myöntämistä koskevia järjestelyjä on rohkaistava kyseisten oikeuksien hankkimisen helpottamiseksi”. Direktiivin 93/83/ETY 9 artiklan mukaan kollektiivinen hallinnointi on peräti pakollista kaapeleitse tapahtuvaa edelleen lähetystä koskevien oikeuksien osalta. Tekijänoikeuksien kollektiivihallinnoinnin hyväksyttävyyden yleisiä edellytyksiä ei säännöksissä käsitellä.

Yllä mainituissa direktiiveissä jäsenvaltioille on annettu mahdollisuus säännellä yhteisvalvontajärjestöjen toimintaa, ja vain direktiiveihin 2001/29/EY ja 2001/84/EY sisältyy kehoituksia yhteisvalvontajärjestöjen toiminnan avoimuuden ja tehokkuuden lisäämisen varmistamiseksi.⁴² Ennen helmikuuta 2014 ei EU-tasolla ollut annettu tämän tarkempaa tekijänoikeusjärjestöjen toimintaa koskevaa sääntelyä. Ensimmäinen kollektiivihallinnointia käsittelevä direktiivi annettiin 26.2.2014. Tämän kollektiivihallinnointia ja musiikin lisensointia koskevan direktiivin (2014/26/EU) tavoitteena on parantaa tekijänoikeusjärjestöjen avoimuus- ja hallinnointisäännöksiä, jotta niiden hallinto tehostuu ja jotta oikeudenhaltijat voivat valvoa niitä tehokkaammin. Lisäksi direktiivillä pyritään tehostamaan musiikkiteosten rajat ylittävää lisensointia verkkoympäristössä. Direktiivi on saatettava voimaan jäsenvaltioissa 10.4.2016 mennessä.

Kollektiivihallinnointidirektiivin yleisessä osassa (osa II) säädetään tekijänoikeuksien ja lähioikeuksien yhteishallinnoinnissa noudatettavista hyvän hallinnon ja läpinäkyvyyden periaatteista.⁴³ Direktiivin 16 artiklassa säädetään myös lisensointikorvauksesta. Direktiivin 16 artiklan 2 kohdan 2 alakohta kuuluu: ”Oikeudenhaltijoiden on saatava oikeuksien käytöstä asianmukainen korvaus. Tariffit on laskettava sellaisten objektiivisten kriteereiden perusteella, jotka ilmentävät muun muassa oikeuksien käytön luonnetta ja laajuutta ja ovat kohtuullisessa suhteessa taloudelliseen arvoon, joka oikeuksien käytöllä on kaupassa.”

41 OKM:n internetsivut: Tekijänoikeus – EU-yhteistyö.

42 Komission tiedonanto neuvostolle, Euroopan parlamentille ja Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle - Tekijänoikeuden ja lähioikeuksien hallinnointi sisämarkkinoilla (ETA:n kannalta merkityksellinen teksti) KOM/2004/0261 lopullinen.

43 Eija-Riitta Korhola ja Sirpa Pietikäinen ehdottivat 6.6.2013 päivätyssä mietintöluonnoksessa 5 artiklan kohtaan 2 lisättäväksi lauseen: ”Kollektiivista hallinnointia harjoittavalla elimellä on oikeus vaatia yksinoikeuden siirtämistä kaikkien elimen jäsenien teoksien kohdalla.” Mietintöluonnos 2012/0180(COD), s. 98–99.

4 TEKIJÄNOIKEUSJÄRJESTÖJEN KERÄÄMÄT OIKEUDET JA OIKEUKSIEN LISENSOINTI

4.1 Kerättyjen oikeuksien laajuus

Tekijänoikeusjärjestöt keräävät itselleen tekijänoikeuksien hallinnointioikeuksia varsin vaihtelevassa laajuudessa. Laajimmat hallinnointioikeudet saa Teosto ja suppeimmat Tuotos. Teosto, Gramex ja Tuotos keräävät oikeudet suoraan oikeudenhaltijoilta itseltään. Kopiosto sen sijaan kerää oikeudet tekijäjärjestöjen (44 kpl) kautta. Tekijät luovuttavat oikeudet ensin omalle tekijäjärjestölleen, joka sitten luovuttaa oikeuksien hallinnointioikeudet Kopiostolle joko kokonaan tai osittain. Kaikkien neljän järjestön asiakassopimuksessa todetaan, että hallinnointioikeudet luovutetaan yksinoikeudella (eksklusiivisuuslauseke).

4.1.1 Teosto

Teoston asiakassopimuksen 2 §:n mukaan Teosto saa kunkin teoksen luomisajankohdasta lukien sopimuksen voimassaoloajaksi:

- a. yksinomaisen oikeuden teosten julkiseen esittämiseen sekä vuokraamiseen ja muuhun saattamiseen yleisön saataviin;
- b. yksinomaisen oikeuden teosten tallentamiseen ääni- tai kuvanauhalle, ääni- tai kuvalevyille ja muulle laitteelle, jolla ne voidaan toisintaa; sekä
- c. yksinomaisen oikeuden vastaanottaa, säilyttää ja tilittää asiakkaalle tekijänoikeuslainsäädännön nojalla tulevia tyhjäasetti- ja muita vastaavia korvauksia.

Vaikka asiakassopimuksen sanamuodosta saattaa saada sen kuvan, että edellä mainitut oikeudet siirtyvät tekijältä Teostolle, kyse on hallinnointioikeuden luovutuksesta. Edellä mainittujen oikeuksien käyttöoikeus kuuluu kyllä sopimuksen voimassaoloaikana Teostolle, mutta tekijä pysyy tekijänoikeuksien haltijana. Hallinnointioikeuden luovutus koskee kaikkia sävellyksiä ja sovituksia sekä niihin liittyviä sanoituksia ja käännöksiä, jotka tekijä on luonut tai vastaisuudessa luo. Poikkeuksina yksinoikeudesta ovat muun muassa mainospoikkeus⁴⁴ ja niin sanottu suuria oikeuksia koskeva poikkeus. Teoston hallitus voi myös tehdä tapauskohtaisia itsehallinnointipäätöksiä, joilla tekijöille annetaan tietyissä tapauksissa oikeus määrätä itse oikeuksiansa käytöstä. Itsehallinnointipäätöksiä tehdään joko hakemuksesta tai hiljaisten signaalien ja/tai markkinakokemuksen perusteella. Tekijä ei voi siirtää esitys- ja tallennusoikeuksia asiakassopimuksen voimassa ollessa.

Vaikka Teoston hyväksi tehty hallinnointioikeuksien luovutus on laaja ja lähtökohtaisesti yksiselitteinen, on Teostokin määritellyt erikseen niin sanotut suuret oikeudet, joita se ei hallinnoi. Tällaisesta tekijänoikeuksien lajista ei ole mainintaa tekijänoikeuslaissa. Suurilla oikeuksilla tarkoitetaan sitä, että oikeuksien luovutus Teostolle ei koske sellaisen musiikin esittämistä, joka on erityisesti sävelletty oopperaan, operettiin, balettiin, näytelmään, pantomiimiin tai muuhun vastaavaan näyttämöteokseen taikka kuunnelmaan, jos musiikki esitetään alkuperäisessä yhteydessään. Kotimaisesta oikeuskirjallisuudesta ei löydy määritelmää suurista oikeuksista. Vaikuttaa todennäköiseltä, että suuret oikeudet ovat perua Yhdysvaltain Copyrights Actin jaottelusta ei-draamallisen musiikin (*nondramatic musical works*) tekijänoikeuksiin ja draamallis-musiikillisten teosten tekijänoikeuksiin. Yhdysvaltalainen ASCAP-tekijänoikeusjärjestö ei hallinnoi draamallis-musiikillisten teosten suuria oikeuksia, vaan ainoastaan ei-draamallisen musiikin ”pieniä oikeuksia”. Suomen lainsäädännössä ei tällaista erottelua tunneta, mutta Teoston asiakassopimuksessa se on.

Teoston hallitus on tehnyt myös tekijänoikeuksien itsehallinnointia koskevia päätöksiä. Päätökset tehdään joko hakemuksesta (esimerkiksi tilannekohtaisia itsehallinnointisopimuksia erilaisiin kilpailuihin) tai hiljaisten signaalien ja/tai markkinakokemuksen perusteella (esimerkiksi pelimusiikkipoikkeus vuonna 2007).

44 Tekijä saa itse päättää siitä, käytetäänkö hänen teostaan mainoksissa.

Tietyn oikeuskategorian voi antaa hallinnoitavaksi jonkun muun maan tekijänoikeusjärjestölle. Lisäksi oikeuksien hallinnointia voi jakaa myös maantieteellisesti tekijän niin halutessa tai esimerkiksi kielialueittain (esimerkiksi saksankieliset maat ja alueet). Online-oikeuksien itsehallinnon sallivia päätöksiä ei ole Teoston mukaan Suomessa juurikaan pyydetty. Jonkin verran kysyntää on kohdistunut tekijöiden mahdollisuuteen itse esitellä tai myydä omaa musiikkiaan omilla internetsivuillaan. Oman musiikin markkinointi musiikintekijän verkkosivuilla on ollut mahdollista Teoston määrittämissä rajoissa vuodesta 2009 alkaen.⁴⁵

4.1.2 Gramex

Gramexille luovutetaan asiakassopimuksella alla taulukossa 3 luetellut oikeudet yksinomaisesti Gramexin valvottavaksi Suomessa ja ulkomailla. Valvontavaltuuksien laajuus kuitenkin vaihtelee oikeuksittain. Valtuuksien laajuus vuonna 2013 näkyy taulukon 3 oikeanpuoleisesta sarakkeesta. Lisäksi Gramex hallinnoi Musiikkituottajat – IFPI Finland ry:n antamalla valtakirjalla kuvallisten musiikkitalenteiden lisensointia julkiseen esittämiseen kuvatalenteen tuottajien puolesta.

Taulukko 3 Gramexin hallinnoimat oikeudet vuonna 2013.

Gramexin keräämät oikeudet		Valvontavaltuuksien laajuus 2013
1	Oikeus korvaukseen äänitalenteiden välillisestä ja välittömästä julkisesta esittämisestä	Gramex hoitaa kaikilta osin.
2	Oikeus korvaukseen äänitalenteiden radio- ja televisiolähtämisestä ja muusta yleisölle välittämisestä lukuun ottamatta tilauspohjaista, pyynnöstä tapahtuvaa välittämistä	Gramex hoitaa kaikilta osin.
3	Oikeus äänitalenteiden tilauspohjaiseen, pyynnöstä tapahtuvaan yleisölle välittämiseen (on demand) sekä välittömästi tämän toiminnan edellyttämään äänitalenteiden tallentamiseen siltä osin kuin tallenteiden käyttö liittyy sellaiseen äänitteiden massakäyttöön, joka on rinnastettavissa kollektiivihallinnon kautta lisensoitaviin käyttömuotoihin. Luovutus ei koske sellaisia oikeuksia, jotka on luovutettu työehtosopimusjärjestelyin.	Gramex hoitaa tällä hetkellä ainoastaan äänitenäytteitä Internetissä sekä joissakin tapauksissa kokeiluluontoisesti TV-yhtiöiden omia Netti-TV-palveluita.
4	Oikeus äänitalenteiden tallentamiseen julkiseen esittämiseen tai muuten kuin pyynnöstä tapahtuvaan yleisölle välittämiseen tarkoitetuille ääni- tai kuvanauhoille, ääni- tai kuvalevyille ja muille laitteille, jolla ne voidaan toisintaa	Gramex myöntää esittävien taiteilijoiden ja äänitteiden tuottajien puolesta luvan äänitteiden kopioimiseen tallenteille, joita käytetään yleisölle välittämiseen esim. radion tai television kautta tai julkiseen esittämiseen esim. messuilla, liikennevälineissä, ravintoloissa, opetustoiminnassa, yrityksissä, kuntosaleilla, tanssikouluissa jne. Kuluttajille suunnattu myynti, levymyynti ja tilausmusiikki eivät ole lainkaan Gramexin hoidossa.
5	Oikeus tekijänoikeuslainsäädäntöön perustuviin hyvitysmaksuihin ja muihin vastaaviin korvauksiin	Gramex tilittää Teoston keräämät hyvitysmaksut oikeudenhaltija-asiakkailleen.
6	Mikäli Asiakas on esiintyvä taiteilija, oikeus korvaukseen kuvallisen musiikkitalenteen (eli musiikkivideon) käyttämisestä välilliseen ja välittömään julkiseen esittämiseen ja alkuperäiseen yleisölle välittämiseen lukuun ottamatta tilauspohjaista, pyynnöstä tapahtuvaa välittämistä	Gramex hallinnoi esittävien taiteilijoiden puolesta kuvallisten musiikkitalenteiden julkista esittämistä (esittäminen esim. ravintoloissa) ja yleisölle välittämistä mm. television kautta.

Gramexin asiakassopimus mahdollistaa oikeuksien pilkkomisen, eli muusikko voi pidättää online-oikeudet itsellään, rajoittaa Gramexin valvonnasta pois tiettyjä tallenteiden käyttömuotoja⁴⁶ tai rajoittaa oikeuksien käyttöä maantieteellisesti. Tiettyjen oikeuksien ryhmien osalta esittäjillä tai levy-yhtiöillä saattaa olla rinnakkainen oikeus määrätä oikeuksien käytöstä. Oikeudet ovat tällä hetkellä rinnakkaisia ainoastaan lähettäjä-

45 Teoston internetsivut: Teosto – Omien teosten kotisivumyynnistä kysytyä.

46 Käyttömuotoja koskevat rajoituskategoriat vahvistaa Gramexin hallitus.

yhtiöiden Catch Up -palveluiden sekä niin sanottujen puoli-interaktiivisten internetradioiden lisenssien osalta. Muilta osin Gramexille luovutetut oikeudet ovat eksklusiivisia.

Gramexin hallinnoimia oikeuksia saa myydä ja luovuttaa eteenpäin, ja erityisesti tuottajat tekevät tätä paljon. Oikeuden siirrosta tehdään Gramexille siirtoilmoitus. Gramex ei hallinnoi äänitteiden käyttöä esimerkiksi tilausmusiikkina.

4.1.3 Kopiosto

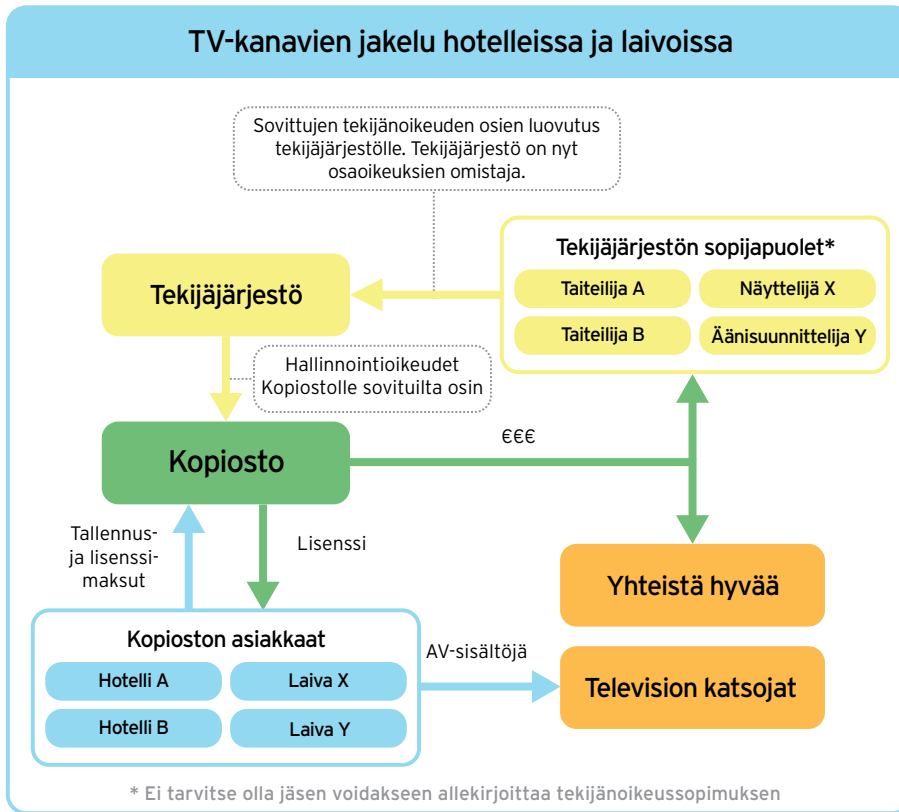
Tekijät luovuttavat ensin Kopioston jäsenjärjestöille tekijänoikeussopimuksella (otettu käyttöön keväällä 2013) yksinoikeuden audiovisuaaliseen teokseen ja radio-ohjelmaan sisältyvän teoksensa/esityksensä käyttämiseen:

- a. edelleen lähettämiseen
  1. kaapelitelevisioverkoissa,
  2. vapaasti eteneviä radioaaltoja käyttäen ja satelliittien välityksellä, ja
  3. muulla tavalla;
- b. yleisölle välittämiseen
  1. kaapelitelevisioverkoissa,
  2. vapaasti eteneviä radioaaltoja käyttäen ja satelliittien välityksellä, kun ohjelmisto ei ole vapaasti vastaanotettavissa,
  3. muissa viestintäverkoissa, jotka on toteutettu johtimella tai muulla kiinteällä yhteydellä,
  4. maanpäällisessä joukkoviestintäverkossa, jossa välitetään audiovisuaalisia teoksia mobiilipäätelaitteisiin (kuten matkapuhelimet ja tablet-tietokoneet),
  5. tilanteessa, jossa arkistoitu televisio-ohjelma uudelleen lähetetään lähettäjäyrityksen toimesta tekijänoikeuslain 25g §:n mukaisesti;
- c. kappaleen valmistamiseen ja julkiseen esittämiseen opetustoiminnassa tai tieteellisessä tutkimuksessa käytettäväksi ja näin valmistettujen teoskappaleiden mainitussa tarkoituksessa tapahtuvaan yleisölle välittämiseen muulla tavalla kuin radiossa tai televisiossa lähettämällä;
- d. kappaleen valmistamiseen, käyttöön, lainaamiseen ja julkiseen esittämiseen laitoksissa, yhteisöissä ja kirjastoissa silloin, kun kysymyksessä ei ole kaupallinen tarkoitus;
- e. kappaleen valmistamiseen ja näin valmistettujen teoskappaleiden levittämiseen suomalaisten merimiesten käytettäväksi;
- f. kappaleen valmistamiseen ja yleisölle välittämiseen sellaisissa internet-verkon (viestintäverkon) välityksellä kuluttajille tai muille käyttäjille tarjottavissa palveluissa, joissa teoskappaleet tallennetaan lähettäjäyrityksen yleisölle välittämistä audiovisuaalisista teoksista; ja g) julkiseen esittämiseen silloin, kun audiovisuaalinen teos on lähettäjäyrityksen yleisölle välittämä, lukuun ottamatta julkista esittämistä elokuvateattereissa ja elokuvafestivaaleilla.

Oikeudet luovutetaan kaikkien teosten osalta, jotka tekijä on luonut tai tulee luomaan. Sopimuksen mukaan kyse on siis tekijänoikeuden luovutuksesta siltä osin kuin edellä on lueteltu. Tämä järjestely poikkeaa muiden tarkasteltujen tekijänoikeusjärjestöjen sopimuskäytännöstä, jossa tekijänoikeudet jäävät tekijöille ja ainoastaan hallinnointivaltuudet siirtyvät.

Tekijäjärjestö luovuttaa Kopiostolle saamiensa oikeuksien hallinnointi- ja valvontavaltuudet. Tekijäjärjestö voi valikoida, mihin kaikkiin käyttötapoihin Kopiosto saa yksinoikeuden. Osan oikeuksista tekijäjärjestö saattaa siis pitää itsellään, esimerkiksi tv-yhtiöiden omaan internetsivutoimintaan liittyvien oikeuksien hallinnointi on jätetty tekijäjärjestöille. Vaikka itse tekijäkin voisi asiakassopimuksen perusteella tehdä samantaisia valikointeja ja rajauksia, ei tekijöiden tekemiä rajoituksia tällä hetkellä ole.

Kuva 2 Havainnekuva Kopioston, tekijäjärjestöjen ja tekijöiden sopimussuhteista.

Ennen kevättä 2013 Kopiostolle on tekijäjärjestöjen kautta luovutettu valvontavaltakirjalla valvontaoikeudet edellä lueteltua vastaaviin käyttötilanteisiin. Yksinoikeutta ei valvontavaltakirjalla luovutettu, vaan ainoastaan valvontavaltuudet. Käytännössä tämä tarkoittaa, että tekijöillä on säilynyt rinnakkainen oikeus hallinnoida oikeuksiaan, ja he ovat myös saattaneet luovuttaa edelleen tekijänoikeuden, jota koskien valvontavaltakirja on tehty. Valvontavaltakirjoja on edelleen voimassa, mutta uusia ei tekijänoikeussopimuksen käyttöönoton jälkeen ole tarkoitus tehdä. Valvontavaltakirjan on voinut antaa myös suoraan Kopiostolle, ja jotkut tekijät ovat näin tehneetkin. Sen sijaan uudet tekijänoikeussopimukset on tehtävä Kopioston jäsenjärjestöjen kautta.

Kopiostolla on myös ulkomaisten lähettäjäyhtiöiden kanssa tehtyjen sopimusten perusteella oikeus myöntää lähettäjäyhtiön signaali-oikeutta ja yhtiölle siirtyneitä tekijänoikeuksia koskevat luvat erikseen sovittuihin edelleenlähettämistekniikoihin.

4.1.4 Tuotos

Tuotokselle luovutetaan asiakassopimuksella yksinomainen ja täysi oikeus seuraaviin tuotantojen käyttömuotoihin:

1. opetustallennus (tekijänoikeuslain 14 §),
2. edelleen lähetys (tekijänoikeuslain 25 h §),
3. verkkovälitys ja -tallennus,
4. teosten esittäminen ja välittäminen osana TV-ohjelmavirtaa julkisissa tiloissa ("GroupTV"), ja
5. kotimaisten elokuvateosten opetuskäyttö (teoksen esittäminen ja välittäminen oppilaitosten opetuskäytössä).

Asiakas voi rajoittaa Tuotoksen oikeutta valvontaan alueellisesti, tuotantokohtaisesti tai käyttömuodoittain seuraavissa tilanteissa: opetustallennus, kotimaisten elokuvien opetuskäyttö ja musiikkivideot. Rajoitusilmoitus on tehtävä kirjallisesti, ja Tuotoksen hallitus voi kieltäytyä rajoituksen tekemisestä perustellusta syystä.

4.2 Lisenssien myöntäminen

Tekijänoikeusjärjestöillä on laillinen monopoli massalicenssien myöntämiseen niillä lisensointitoiminnan alueilla, joilla OKM on antanut niille sopimuslissenssistatuksen tai oikeuden myöntää kielto-oikeudettomia lissenssejä. Tekijänoikeusjärjestöjen toiminta on kuitenkin laajempaa kuin tekijänoikeuslaissa säädettyjen sopimuslissenssien tai kielto-oikeudettomien lissenssien myöntäminen. Toiminta perustuu oikeudenhaltijoiden antamiin valtakirjoihin tai oikeuksien siirtosopimuksiin ja se on järjestöjen oma-aloitteista liiketoimintaa (muu kollektiivihallinnointi vs. sopimuslissenssien myöntäminen). Järjestöt saattavat myöntää käyttöluvan joko kaikkeen hallinnoimaansa ohjelmistoon (niin sanotut blankettilissenssit) tai yksittäisiin teoksiin.⁴⁷ Järjestöt myöntävät lissenssejä ja keräävät korvauksia myös sellaisilta tahoilta, jotka eivät hyödynnä teoksia kaupallisesti. Tällaista toimintaa on esimerkiksi opetus- ja tieteellinen käyttö tai yhden musiikkikappaleen käyttäminen Youtube-kanavalla jaettavan yksityisen lomavideon taustamusiikkina.

4.2.1 Teosto

Teosto lisensoi musiikin käyttäjille seuraavia oikeuksia:

- Mikäli musiikin käyttäjä valmistaa teoskappaleita eli tallentaa teoksia esimerkiksi lähetystoimintaa varten tallennuslustalle, annetaan lissenssi Teoston edustamien tekijöiden teosten tallentamiseen kyseiseen tarkoitukseen/kyseistä lähetystoimintaa varten.⁴⁸
- Mikäli musiikin käyttäjä saattaa teoksia yleisön saataviin, esimerkiksi esittämällä teoksia julkisesti ravintolassa, kattaa käyttöluva teosten julkisen esittämisen.
- Mikäli musiikin käyttäjä saattaa teoksia yleisön saataviin välittämällä niitä yleisölle, esimerkiksi tietoverkossa, annetaan käyttöluva teosten yleisölle välittämiseen.

Teosto on OKM:n hyväksymä sopimuslissenssijärjestö alkuperäisen lähetystoiminnan (tekijänoikeuslain 25 f §) ja edelleenlähetystoiminnan (tekijänoikeuslain 25 h §) osalta. Muilta osin Teoston antama käyttöluva musiikin käyttäjälle kattaa ainoastaan Teoston edustamien oikeudenhaltijoiden teokset. Teosto myöntää sekä blankettilissenssejä että yksittäistä teosta koskevia lissenssejä (esimerkiksi yksityishenkilön lomavideon taustamusiikki).

4.2.2 Gramex

Gramexilla on tekijänoikeuslain 26 §:n mukainen sopimuslissenssistatus opetustallennuksen (tekijänoikeuslain 14 §) ja lähetysteknisen tallentamisen (tekijänoikeuslain 25 f §) osalta. Kaupallisessa tarkoituksessa julkaistujen äänitteiden osalta OKM on lisäksi nimittänyt Gramexin myöntämään seuraavia tekijänoikeuslain 47 §:n mukaisia kielto-oikeudettomia lissenssejä:

1. äänitteiden julkinen esittäminen (esimerkiksi ravintolat, kaupat ja liikennevälineet)⁴⁹
2. äänitteiden välittäminen yleisölle (esimerkiksi esityskäyttö radiossa, televisiossa sekä internet-radioissa)⁵⁰
3. musiikkivideoiden julkinen esittäminen ja yleisölle välittäminen (koskee ainoastaan suomalaisia musiikkivideoita)⁵¹.

47 Sopimuslissenssijärjestelmässä on kyse ainoastaan oikeuksien kollektiivisesta hallinnoimisesta teosten massahyväksikäyttötilanteissa. Näin ollen ennalta tiedettyihin teoksiin tai yksittäisiin esitystapahtumiin myönnetty luvat kuuluvat tekijänoikeusjärjestöjen oma-aloitteisen liiketoiminnan piiriin.

48 Tallennusluvan tarvitsevat myös yksityishenkilöt, jotka julkaisevat itse tekemäänsä musiikkia (sävel, sanat ja sovitus) joko ilmaisjakeluun tai myytäväksi tarkoitetuilla äänitteillä.

49 Tekijänoikeuslain 47 § 1 momentin 1 kohta.

50 Tekijänoikeuslain 47 § 1 momentin 2 kohta.

51 Tekijänoikeuslain 47 § 3 momentti.

Gramex ei lisensoi tilaustyönä tehtyä musiikkia eikä lähtökohtaisesti sellaisia musiikin käyttömuotoja, joissa on kyse suoraan kuluttajille tapahtuvasta myynnistä. Yhdistyksen kokous päättää tarkemmin lisensointi-alueet asiakassopimuksella saatujen valtuuksien osalta:

1. äänitteiden kopiointi julkiseen esittämiseen (äänitteiden peruskopiointi yrityskäyttöön ja äänitteiden kopiointi- ja vuokraus/välitysluvat taustamusiikkioperaattoreille)
2. äänitteiden kopiointi audiovisuaalisiin tallenteisiin (esimerkiksi äänitteiden kopiointi televisio-ohjelmiin)
3. äänitteiden käyttö ja kopiointi On Demand -palveluissa (esimerkiksi äänitteiden käyttö lähettäjäyhtiöiden Catch Up -palveluissa kuten esimerkiksi Yle Arenassa).

Musiikkituottajat – IFPI Finland ry on antanut Gramexille toimeksiantosopimuksella hoidettavaksi musiikkivideoihin liittyvien tuottajaoikeuksien perusteella myönnettävien lisenssien ja oikeuksien laskutukset, raportointikäsittelyn ja korvausten tilitykset. Musiikkivideoiden julkisen esittämisen osalta toimeksianto pitää sisällään myös lisenssisopimusten tekemisen käyttäjien kanssa.

Suomen muusikkojen liitto on antanut Gramexille toimeksiantosopimuksella hoidettavaksi äänitteillä esiintyvien muusikoiden lupien myöntämisen niihin käyttötilanteisiin, joissa kaupallisesti julkaistua äänitettä käytetään elokuva- tai mainostuotannossa.

Gramex on mukana seuraavissa rajat ylittävissä lisensointijärjestelyissä koskien 1) internet-radiotoimintaa simulcasting- ja webcasting-tekniikalla sekä 2) lähettäjäyhtiöiden Catch Up -palveluita (esimerkiksi Yle Areena):

- Agreement on Reciprocal Representation to License Simulcast
- Agreement on Reciprocal Representation to License Certain Webcasting, ja
- Agreement on Reciprocal Representation to License certain On-Demand offerings of Broadcasting Organisation's Broadcast programs.

Webcastingin osalta Gramex voi lisensoida vaikkapa saksalaiselle yhtiölle oikeudet Ranskaan. Streaming-palveluiden oikeudet eivät ole miltään osalta Gramexin hallinnassa. Spotifykin on hankkinut oikeudet suoraan levy-yhtiöiltä. Tämän lisäksi Gramex voi lisensoida keskinäisten sopimusten perusteella taustamusiikkipalveluita joidenkin Suomen ulkopuolisten valtioiden alueelle⁵².

4.2.3 Kopiosto

Kopiosto myöntää lupia seuraavilla käyttöalueilla:

1. Tv-ohjelmien edelleen lähettäminen, tekijänoikeuslain 25 h § (valtuuksien nojalla ja sopimuslissensijärjestönä)
  - ulkomaisten lähinnä yleisradiotyypisten tv-kanavien edelleen lähettäminen eri tekniikoilla (kaapeli, IPTV, antenni, OTT)
  - kotimaisten jakeluvaihteen (*must carry*) ulkopuolisten kanavien (Sub, AVA, Jim, Liv, TV5, Kutonen) edelleen lähettäminen.⁵³
2. Tv- ja radio-ohjelmien opetus- ja tutkimuskäyttö
  - tv- ja radio-ohjelmien tallentaminen, käyttö ja julkinen esittäminen opetustoiminnassa ja tieteellisessä tutkimuksessa, tekijänoikeuslain 14 § (valtuuksien nojalla ja sopimuslissensijärjestönä)
  - Yle Arenassa olevien tv-ohjelmien esittäminen opetustoiminnassa ja tieteellisen tutkimuksen yhteydessä (valtuuksien nojalla)

52 Valtiot olivat vuonna 2012 Ruotsi, Norja, Tanska, Islanti, Iso-Britannia, Ranska, Viro, Latvia, Liettua, Puola, Venäjä, Tšekki, Slovakia, Serbia, Kroatia, Bosnia-Hertsegovina ja Yhdistyneet arabiemiirikunnat.

53 Kotimaiset operaattorit ovat toistaiseksi kiistäneet luvan tarpeen ja kieltäytyneet maksamasta korvausta.

3. Kirjasto- ja laituskäyttö (valtuuksien nojalla)

- Kirjastot ja laitokset (sairaalat, vanhainkodit, vankilat ym.) voivat hankkia Ylen omia tuotantoja tallenteina (dvd) Ylen Tallennemyynnin kautta. Kopiosto myöntää luvan tuotannoissa mukana olleiden freelance-tekijöiden puolesta.

Kopiosto ei lähtökohtaisesti myönnä yksittäisiä teoksia koskevia lupia, vaan ainoastaan blankettilisenssejä.

4.2.4 Tuotos

Tuotos voi sopimuslisenssijärjestönä myöntää luvat kappaleiden valmistamiseen ja niiden välittämiseen yleisölle (pois lukien radion ja television välityksellä) opetustoiminnassa ja tieteellisessä tutkimuksessa, kun kyse on televisiolähetykseen sisältyvästä, lähettäjäyrityksen ulkopuolisen tuottajan valmistamasta teoksesta (tekijänoikeuslain 14 §). Lisäksi Tuotos on myöntänyt oppilaitoksille kotimaisen elokuvan käyttö lupaa vuodesta 2006 alkaen.

Tammikuussa 2014 Tuotos käynnisti julkisen esittämisen JES-pilotin, jonka myötä myös muille tahoille kuin oppilaitoksille tarjotaan kotimaisen elokuvan käyttö lupaa. Ensimmäisessä vaiheessa lupaa voivat hakea ei-kaupalliset tahot kuten seurakunnat, kaupunkien nuorisotoimet ja harrastepiirit. Kotimaisen elokuvan kertaesityslupa harrastetoiminnassa oikeuttaa hakijan esittämään yhden Tuotoksen listalta löytyvän elokuvan yhden kerran ryhmälle. Tuotos myöntää siis blankettilupien lisäksi myös yksittäisiä lupia. Luvan piiriin kuuluu yli 200 kotimaista video- tai dvd-levityksessä olevaa elokuvaa.⁵⁴

---

54 Ulkomaisille elokuville käyttö lupia myöntää Elokuvalisenssi eli M & M Viihdepalvelu Oy.

5 TEKIJÄNOIKEUSJÄRJESTÖJEN HINNOITTELUKÄYTÄNNÖT

5.1 Lisenssien hinnoittelu

Tekijänoikeudellisten korvausten suuruutta ei säädellä laissa, vaan tekijänoikeusjärjestöjen hinnoittelu perustuu pitkälti neuvotteluihin, joita tekijänoikeusjärjestöt käyvät tekijänoikeuksia käyttävien tahojen tai niiden edustajien kanssa. Koska hinnoitteluratkaisut syntyvät sopimusneuvotteluissa, tekijänoikeuskorvausten yksityiskohtaiset hinnoitteluperusteet ovat vain sopimusosapuolten tiedossa. Osa hinnoittelumalleista on kuitenkin saatavilla tekijänoikeusjärjestöjen internetsivuilta.

Tekijänoikeusjärjestöt soveltavat eri toimialoille erilaisia hinnoittelumalleja, joissa tekijänoikeuskorvauksen muodostuminen voi perustua esimerkiksi tekijänoikeuden käyttäjän liikevaihtoon tai potentiaaliseen yleisöön. Esimerkiksi kaupallisten radioiden maksamien tekijänoikeuskorvausten suuruus riippuu sekä soitetun musiikin määrästä että radion liikevaihdosta. Radioiden lähetyksissään käyttämän Gramex-suojatun äänitemusiikin korvaus on korvausprosentin osoittama prosenttiosuus radion kalenterivuoden mainostuloista, joilla tarkoitetaan muun muassa kaikkia radion ohjelmassaan lähettämistä mainoksista ja ilmoituksista tai ohjelman sponsoroinnista syntyneitä verottomia tuloja. Korvausprosentti lasketaan siten, että radion lähetyksissä tosiasiallisesti käytetyn Gramex-suojatun äänitemusiikin prosentuaalinen osuus koko lähetyksajasta jaetaan luvulla kahdeksan ja puoli.⁵⁵ Radioiden Teostolle maksama musiikin esitys- ja tallennuskorvaus on puolestaan korvausprosentin osoittama prosenttiosuus aseman radiotoiminnasta saamasta kokonaistulosta. Korvausprosentti määräytyy suojatun musiikin määrän perusteella.⁵⁶

Radiotoimialan ohella myös lukuisille muille toimialoille ja tiloille on olemassa omat hinnoittelumallit. Esimerkiksi tausta- ja tanssimusiikin soittamisesta avoimissa tiloissa ja yleisötapahtumissa maksettavan Gramex-korvauksen suuruuteen vaikuttaa ensinnäkin se, onko äänitemusiikin käyttö pääasiallista vai käytetäänkö sitä tausta- tai väliaikamusiikkina. Toiseksi korvauksen määräytymiseen vaikuttaa se, onko tilaisuudella pääsymaksu ja mikä on tilan suurin sallittu henkilömäärä.⁵⁷ Myös elävän musiikin soittamisesta esimerkiksi ravintolassa maksettavan Teosto-korvauksen suuruuteen vaikuttaa esityspaikan yleisökapasiteetti, vuoden aikana järjestettävien elävän musiikin tapahtumien kokonaismäärä ja tilaisuuden pääsymaksu.⁵⁸

Tekijänoikeuskorvaus muodostuu käytön perusteella myös televisiokanavien edelleen lähettämisen osalta: esimerkiksi hotellien, laivojen ja laitoksien maksaman jakeluluvan hinta riippuu huoneiden ja kanavien lukumäärästä.⁵⁹ Osa tekijänoikeusjärjestöille maksetuista korvauksista perustuu kiinteään hintaan. Esimerkiksi liikunnanohjaajilla on mahdollisuus hankkia Teostolta kiinteähintainen lupa, joka kattaa musiikin käytön liikunnanohjaajatoiminnassa. Vastaava kiinteähintainen lupa on mahdollista saada myös DJ-toimintaan.

5.2 Hyvitysmaksun määräytyminen

Hyvitysmaksulla tarkoitetaan tekijänoikeuslain 2 a luvun mukaista hyvitystä teoksen kappaleiden valmistamisesta yksityiseen käyttöön. Hyvitysmaksu perustuu tietoyhteiskuntadirektiivin⁶⁰ määräykseen, joka sallii EU:n jäsenvaltioiden määrätä poikkeuksesta tekijän yksinoikeuteen päättää teoksestaan.⁶¹ Hyvitysmaksu-

55 Gramexin internetsivut: Gramex – Musiikin käyttö sopimukset – Mediakäyttö- ja av-tuotanto – Radiot.

56 Teoston radiotoiminnan hinnasto 1.1.2010 alkaen.

57 Gramexin internetsivut: Gramex – Musiikin käyttö sopimukset – Tausta ja tanssimusiikki, ja Gramex – Musiikin käyttö sopimukset – Tapahtumat ja yleisötilaisuudet.

58 Teoston internetsivut: Teosto – Toimialakohtaiset luvat.

59 Kopioiston internetsivut: Kopioisto – Tv-kanavien jakelu hotelleissa ja laivoissa.

60 Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2001/29/EY tekijänoikeuden ja lähioikeuksien tiettyjen piirteiden yhdenmukaisesta tietoyhteiskunnassa.

61 Jäsenvaltiosta 22 on ottanut direktiivin salliman poikkeuksen käyttöön. Suomen lisäksi hyvitysmaksujärjestelmä on käytössä

järjestelmä perustuu oletukseen siitä, että yksityinen käyttö aiheuttaa oikeudenhaltijoille menetystä. Tätä menetystä pyritään korvaamaan tyhjiin tallennusvälineisiin kohdistuvalla maksulla: hyvitysmaksu koskee laitteita, joihin teos voidaan tallentaa ja joita käytetään merkittävässä määrin yksityiseen kopiointiin. Tällaisia laitteita ovat esimerkiksi tallennettavat cd- ja dvd-levyt, videotallentimet ja digisovittimet. Maksua ei sen sijaan kerätä matkapuhelimista, tietokoneista, tablettitietokoneista, pelikonsoleista tai USB-tikuista. Hyvitysmaksu kohdistuu ainoastaan yksityiseen kopiointiin, joten maksusta on mahdollista vapautua muun muassa sellaisten tallennusvälineiden osalta, jotka viedään maasta tai joita käytetään ammattimaiseen taikka opetuksessa tai tieteellisessä tutkimuksessa tapahtuvaan kappaleen valmistamiseen.⁶²

Hyvitysmaksua on kerätty Suomessa vuodesta 1984 lähtien. Järjestelmän käyttöönoton aikaan kopiointi tapahtui pääasiassa C- ja VHS-kaseteille ja siksi hyvitysmaksun sijaan puhuttiin kasettimaksusta. Hyvitysmaksu-termi vakiinnutti asemansa, kun analogisesta tallentamisesta siirryttiin digitaaliseen tallentamiseen. Hyvitysmaksun määrästä ja hyvitysmaksun piiriin kuuluvista laitteista päätetään vuosittain valtioneuvoston asetuksella.⁶³ Maksun määrä on sidottu tallentavan laitteen ja alustan tallennuskapasiteettiin. Maksujen keräämisestä ja jakamisesta vastaa OKM:n valtuuttamana Teosto. Hyvitysmaksuvarojen keräämisen ja jakamisen ohella Teoston hyvitysmaksuyksikkö teettää yksityistä kopiointia koskevia tutkimuksia.⁶⁴

5.3 Hintaneuvottelut

Tekijänoikeudella suojattujen teosten käyttöoikeuksien hinnoista tekijänoikeusjärjestöt neuvottelevat ja sopivat yksittäisten käyttäjäasiakkaidensa tai niitä edustavien kattojärjestöjen kanssa. Alalla on tavanomaista tehdä laajoja tariffisopimuksia etujärjestöjen kanssa:

- Kopiosto – Ficom, ulkomaisten kanavien edelleen lähettäminen Suomessa. Näissä neuvotteluissa olivat mukana myös Teosto, Gramex ja Tuotos.
- Gramex – RadioMedia, kaupallisten radioasemien tariffimalli.
- Teosto – RadioMedia, kaupallisten radioasemien tariffimalli.
- Teosto – Suomen Varustamoyhdistys, ulkomaanliikenteessä olevilla laivoilla soitettava musiikki.

Joissain tilanteissa tekijänoikeusjärjestön sopijapuolena on ministeriö. Esimerkiksi sovittaessa tv- ja radio-ohjelmien opetustallennuksesta ja -käytöstä oppilaitoksissa sekä Yle Arenassa olevien tv-ohjelmien esittämisestä opetustoiminnassa ja tieteellisen tutkimuksen yhteydessä, Kopioston neuvotteluosapuolena on OKM.

Tekijänoikeusjärjestöjen on usein neuvoteltava lisenssien hinnoista ja muista lisensointiehdoista myös keskenään. Esimerkiksi kun on kyse lähettäjäyritysten ulkopuolisten kotimaisten tai ulkomaisten tuottajien valmistamista elokuvista tai televisio-ohjelmista, joita koskevat oikeudet edelleen lähettämiseen Suomessa tuottajat ovat sopimuksilla hankkineet itselleen, Kopioston tulee ennen edelleen lähettämistä tehtävää sopimusta neuvotella Tuotoksen kanssa edelleen lähettämistä maksettavista korvauksista ja lisensoinnin muista ehdoista sekä tuottajille maksettavista korvauksista siltä osin kuin Tuotos edustaa ulkomaisiin televisiolähetysiin sisältyvien tuotantojen oikeuksia.⁶⁵

---

seuraavissa maissa: Alankomaat, Belgia, Bulgaria, Espanja, Italia, Itävalta, Kreikka, Latvia, Liettua, Portugali, Puola, Ranska, Romania, Ruotsi, Saksa, Slovenia, Slovakia, Tanska, Tšekki, Unkari ja Viro. Teoston hyvitysmaksuyksikön internetsivut: Yksityisen kopioinnin hyvitysmaksu – Tietoa hyvitysmaksusta – Hyvitysmaksu kansainvälisesti. Hyvitysmaksujärjestelmästä muissa jäsenmaissa ks. myös Yksityisen kopioinnin hyvitysmaksujärjestelmän kehittämistarpeet (2010), s. 28–29.

62 Hyvitysmaksun kohdistumisesta ks. esim. Yksityisen kopioinnin hyvitysmaksujärjestelmän kehittämistarpeet (2010), s. 13.

63 Ks. esim. Valtioneuvoston asetus tallentamattomien ääni- ja kuvanauhojen ja muiden tallennuslaitteiden valmistuksesta ja maa-hantuonnista suoritettavan maksun suuruudesta vuonna 2013.

64 Teoston hyvitysmaksuyksikön internetsivut: Yksityisen kopioinnin hyvitysmaksu – Arkisto.

65 OKM:n 19.12.2008 antaman edelleen lähetystä koskevan hyväksymispäätöksen (dnro 12/670/2008) kohta 10.

Oikeudenkäynnit ovat yleisiä sekä Suomessa että ulkomailla. Esimerkiksi Gramexin tariffimalli Ylelle on tuomioistuimen vahvistama (minuuttihinta).⁶⁶ Tekijänoikeusjärjestöjen ja teosten käyttäjien välillä voi olla erimielisyyttä niin käyttökorvauksen määrästä kuin siitäkin, pitääkö tietynlaisesta käytöstä tai joidenkin teosten osalta ylipäättään maksaa tekijänoikeuskorvauksia. Tällainen erimielisyys koskee esimerkiksi suomalaisten siirtovelvoitteen⁶⁷ piiriin kuulumattomien (Jim, Sub, Liv, jne.) tv-kanavien edelleen lähettämistä. Operaattorit eivät ole halunneet maksaa mitään näiden kanavien edelleen lähettämisestä, koska ne ovat mielestään jo ostaneet kaikki tarvittavat oikeudet. Kopiosto on ollut asiasta eri mieltä. Kopioston av-jäsenjärjestöt päättivät Kopioston avustuksella ratkaista ongelman uudistamalla valvontavaltakirjansa ja siirtymällä yksinoikeuksien hallinnointiin keväällä 2013.

Sopimista vaikeuttavat oikeudelliset tulkintaongelmat, mutta myös vaikeus määrittää korvaustasoja silloin, kun kyse on orastavasta markkinasta. Vasta kehittymässä olevilla markkinoilla osapuolilla ei ole kovin suurta intressiä saavuttaa sopimusta. Yritysten ei epäselvän markkinapotentiaalin takia kannata ottaa suurta riskiä, eikä lisensointi myöskään oikeudenhaltijoiden kannalta ole tärkeää tilanteessa, jossa kaupallinen käyttö on vähäistä. Erityisesti audiovisuaalisella alalla tilanne on herkkä, sillä yksikin oikeuksia lisensoiva tekijänoikeusjärjestö pystyy käytännössä estämään lähettämisen uusissa jakelukanavissa. Samalla kotimaiset pienehköt tuottajat ovat heikossa asemassa neuvoteltaessa lähettäjäyritysten kanssa.⁶⁸

---

66 Helsingin hovioikeuden ratkaisu, annettu 15.11.2007, ratkaisunumero 3699.

67 Siirtovelvoite eli niin kutsuttu must carry -sääntely tarkoittaa sitä, että kaapelitelevisioverkossa verkkopalvelua tarjoavat ovat velvollisia välittämään verkossaan tiettyjen valtakunnallisten yleiskanavien ohjelmaa. Sääntely perustuu viestintämarkkinalain 134 §:ään. Siirtovelvoitteen alaisia ohjelmistoja ovat Yleisradio Oy:n julkisen palvelun televisio- ja radio-ohjelmistot, joita jaetaan maanpäällisessä joukkoviestintäverkossa, sekä vapaasti vastaanotettavat yleisen edun mukaiset valtakunnallisen ohjelmistoluvan nojalla lähetettävät televisio-ohjelmistot, joihin tulee liittää ääni- ja tekstityspalvelu (valtioneuvoston asetuksen 292/2011 mukaan MTV3, Nelonen ja FOX).

68 Monikanavajakelun jatkoselvitys (2009) s. 22.

6 TEKIJÄNOIKEUSJÄRJESTÖJEN TILITYSKÄYTÄNNÖT

Tekijänoikeusjärjestöjen tilityskäytännöt perustuvat tutkimuksiin, tilastointeihin ja muihin arviointikeinoihin. Tilityksiä tehdään suorina tilityksinä oikeudenhaltijoille, erilaisina stipendeinä ja yleishyödyllisinä avustuksina. Ennen tilittämistä vähennetään korvausvaroista tekijänoikeusjärjestön toiminnasta aiheutuneet kulut.

6.1 Lisensointikorvausten tilittäminen

Teoston tilityksiin oikeutettuja oikeudenhaltijaryhmiä ovat säveltäjät, sanoittajat ja sovittajat.⁶⁹ Esityskorvausten tilitykseen vaikuttavat 1) tilitysalue, 2) esitysryhmäkerroin, 3) esityskerrat, 4) esityksen kesto ja 5) asiakkaan jakosäännön mukainen jako-osuus. Näitä tekijöitä kertoimina käyttäen lasketaan tilitysalueittain vuotuinen tilityspisteiden määrä. Tilityspisteiden raha-arvo saadaan jakamalla tilitysalueen vuosittainen tilittävä jakosumma vuoden aikana tilitysalueelle kertyneiden tilityspisteiden määrällä. Asiakkaalle kunkin teoksen osalta kertyvä korvaus saadaan kertomalla teoksen oikeudenomistajakohtainen kunkin tilitysalueen tilityspisteiden määrä pisteen raha-arvolla. Teoston asiakas- ja vastavuoroisuussopimusten perusteella jakosummasta voidaan vähentää enintään 10 prosenttia käytettäväksi suomalaisen musiikin edistämiseen.

Gramexin tilityksiin oikeutettuja oikeudenhaltijaryhmiä ovat muusikot, solistit, kapellimestarit ja äänitteiden tuottajat. Tuottajien osa jaetaan kunkin tuottajan valmistamien äänitteiden urien todellisten soittoaikojen mukaisessa suhteessa. Esittävien taiteilijoiden osa jaetaan tallenteiden urien todellisten soittoaikojen mukaisesti urilla esiintyvillä taiteilijoille. Radio- ja tv-toimijat raportoivat tarkasti kaiken soittamansa musiikin. Sen lisäksi Gramex saa taustamusiikkioperaattoreilta katalogien raportoinnin (eli mitä esimerkiksi Stockmann-tavaratalossa soitetaan taustamusiikkina). Näiden päälle Gramex tekee omaa tutkimusta esimerkiksi soittamalla kampaamoihin, mitä radiokanavaa soittavat.

Yhdistyksen kokous voi tehdä päätöksen, että kulujen vähentämisen jälkeen enintään 10 prosenttia tilitysvaroista käytetään esittävää säveltaidetta tai äänitetuotantoa edistäviin tarkoituksiin, rahastointiin tai varaukseen muuhun Gramexin sääntöjen mukaiseen ja Gramexin hallituksen päättämään tarkoitukseen. Apurahoja myönnetään Gramexin ja Teoston yhdessä perustaman Musiikin edistämissäätiön (MES)⁷⁰ kautta niistä kerätyistä korvauksista (erityisesti hyvitysmaksut), joita ei ole voitu kohdentaa.

Kopiosto maksaa tekijänoikeuskorvauksia radio- ja televisio-ohjelmien tekijöille ja esittäjille. Kopioston edustamien tekijöiden joukko on varsin laaja verrattuna muihin tekijänoikeusjärjestöihin. Esimerkiksi dramatisoidun ohjelman tekijöiksi luetaan käsikirjoittaja, ohjaaja, kuvaaja, leikkaaja, lavastaja, pukusuunnittelija, kuvittaja, näyttelijät/tanssijat, selostaja, kääntäjä ja äänisuunnittelija.⁷¹ Opetustoiminnan ja tieteellisen tutkimuskäytön korvaukset maksetaan tiettyjen ohjelmien osalta individuaalilityksinä, ja muiden osalta apurahoina Yleisradion, MTV Oy:n ja ohjelmien tekijöiden yhteisen koulutusrahaston Kouran kautta. Esimerkiksi Yle Fem -kanavan opetuskäyttökorvaukset maksetaan kokonaisuudessaan apurahoina. Koska edelleen lähetystä koskeva sopimuslisenssivaltuutus on annettu Kopiostolle myös tuotantoyhtiöiden puolesta, tilitetään edelleenlähetyskorvauksia myös av-tuottajia edustavalle Tuotokselle⁷².

Tilitysperiaatteet sovitaan yhdelle kalenterivuodelle kerrallaan. Tilityksen pohjana käytetään ryhmäjakotaulukkoa, jossa on kuvattu myös televisio-ohjelmien luokitusperiaatteet. Jokainen televisiossa esitetty ohjelma

69 Tilityksiä maksetaan myös musiikinkustantajille tekijöiden ja kustantamojen välisten kustannussopimusten perusteella. Ks. tarkemmin tämän raportin jakso 6.3.

70 Musiikin edistämissäätiön eli MESin perustivat Gramex ja Teosto kesällä 2012, ja sen tarkoituksena on edistää ja tukea kotimaista musiikkia. Säätiön toiminnassa yhdistyvät aiemmat ESEKin ja LUSESin tukitoiminnat.

71 Animaatioiden osalta tilityksiä saavat myös dubbauksen henkilöohjaajat.

72 Edelleen lähetystä koskeva hyväksymispäätös Kopiostolle ja Teostolle. OKM. 19.12.2008. Dnro 12/670/2008.

sijoitetaan tiettyyn Kopioston luokittelun mukaiseen ohjelmatyyppiin. Tilityslaskentaan vaikuttavat teoksen kesto, luovuus, koostumus ja todellinen käyttö. Käyttö selviää joko käyttäjän tekemästä raportista tai käytötutkimuksesta.

Kopioston jäsenjärjestöt voivat pidättää itselleen tilityksistä enintään 5 prosenttia. Uusi tekijänoikeussopimus antaa järjestölle mahdollisuuden päättää oman tariffinsa, ja Kopiosto tekee tilitykset sille ilmoitetun tiedon mukaisesti. Näin ei ole kuitenkaan toistaiseksi tehty, eli järjestöt eivät ole perineet omia tariffejaan.

Tuotos tilittää tuotannon korvausosuuden sille tuottajalle tai niille tuottajille, jotka kaikkien osapuolien allekirjoittaman sopimuksen nojalla tai lainvoimaisen päätöksen tai tuomion mukaan ovat tuotannon oikeudenhaltijoita. Määrätyltä ajanjaksolta perityt korvaukset tilitetään tai varataan niille oikeudenhaltijoille, joiden tallenteita on käytetty kyseisenä ajanjaksona. Eri ohjelmatyypeille/elokuvalajeille vahvistetaan omat tilityskertoimet sekä kanava- ja käyttökertoimet. Opetustallennuskorvaukset tilitetään kanavakohtaisesti yhteenlasketun lähetyksoston perusteella ja opetuskäyttökorvauksen esityskerroittain. Tuotoksella on oikeus vähentää enintään 10 prosenttia tuottajille tilitettävästä nettotulosta (Tuotoksen toimintakulujen jälkeen) varauksena av-tuotantoalan yleisiä toimintaedellytyksiä edistävään toimintaan.

6.2 Hyvitysmaksujen tilittäminen

Teoston hyvitysmaksuyksikkö jakaa hyvitysmaksuvarat OKM:n vuosittain hyväksymän käyttösuunnitelman mukaisesti. Vuonna 2012 hyvitysmaksuvaroja jaettiin yhteensä lähes 7 miljoonaa euroa.⁷³ Korvaukset tilitetään joko individuaalikorvauksina yksittäisille tekijöille (tekijänoikeusjärjestöjen keräämien teosten käytötietojen pohjalta) tai ne käytetään ”kollektiivikorvauksina” erilasiin yhteisiin tarkoituksiin. Joidenkin teoslajien osalta kopiointi on niin vähäistä, että henkilökohtainen tilittäminen aiheuttaisi korvauksia korkeammat kustannukset.⁷⁴

Av-puolella hyvitysmaksupotin jakajina olivat vuonna 2012 Tuotos (11 %) ja Kopiosto (69,4 %), sekä musiikin osalta Teosto (11,4 %) ja Gramex (8,2 %). Kerätyistä maksuista 50 prosenttia käytettiin yhteisiin tarkoituksiin ja 50 prosenttia maksettiin individuaalikorvauksina yksittäisille tekijöille. Musiikkipuolella hyvitysmaksupotin jakoivat Gramex (51 %), Teosto (44 %) ja Kopiosto (5 %). Kerätyistä maksuista 35 prosenttia käytettiin yhteisiin tarkoituksiin ja 65 prosenttia maksettiin individuaalikorvauksina yksittäisille tekijöille.⁷⁵

6.3 Tilitykset oikeushenkilöille

Tekijänoikeuslaki on neutraali sen suhteen, kenelle tekijänoikeusjärjestöt voivat tehdä tilityksiä. Tilityksiä voidaan siis lähtökohtaisesti tehdä a) alkuperäiselle tekijälle tai b) sille, jolle tekijän taloudelliset oikeudet ovat siirtyneet, oli kyseessä luonnollinen henkilö tai oikeushenkilö.

Järjestöjen tilityskäytännöt kuitenkin poikkeavat toisistaan tässä suhteessa. Esimerkiksi Tuotos tilittää keräämiään korvauksia vain oikeushenkilöille eli tuotantoyhtiöille. Teosto puolestaan tekee tilityksiä vain perikunnille ja kustantajille, mutta ei muille oikeushenkilöille. Perikunnalle on tehty tilityksiä tekijänoikeuksien siirron perusteella, mutta kustantajille on voitu tehdä tilityksiä, vaikkei näille ole siirtynyt Teoston hallinnoimia oikeuksia. Tilitykset on tehty puhtaasti tekijän ja kustantajan solmiman kustannussopimuksen perusteella. Teoston tilityssäännöissäkin huomioidaan kustantajille maksettavat tilitykset. Tilityssääntöjen kohdassa 9.3 todetaan, että kustantajan osuus on 33,33 prosenttia, jos kustannussopimuksessa ei ole muuta sovittu.

73 Teoston hyvitysmaksuyksikön internetsivut: Yksityisen kopioinnin hyvitysmaksu – Tietoa hyvitysmaksusta – Hyvitysmaksuvarojen jako 2013 – Opetus- ja kulttuuriministeriön 28.10.2013 tekemä päätös vuoden 2012 hyvitysmaksuvarojen jaosta.

74 Teoston hyvitysmaksuyksikön internetsivut: Yksityisen kopioinnin hyvitysmaksu – Tietoa hyvitysmaksusta – Hyvitysmaksun saajat.

75 WIPO, International Survey on Private Copying – Law & Practice 2012, s. 53.

Kopiosto on tehnyt tilityksiä myös yrityksille tai perikunnalle tekijänoikeuksien siirron perusteella, jolloin edellytyksenä on ollut Kopiostolle toimitettu selvitys kauppakirjasta tai perillisasemasta. Myös tuottajayhtiöiden työsopimusehdoista saadun selvityksen perusteella on korvauksia voitu maksaa tuottajille. Vuonna 2013 käyttöön otetun tekijänoikeussopimuksen myötä tilanne on muuttunut, sillä tekijänoikeussopimuksella tekijä on siirtänyt tekijänoikeutensa tiettyjä av-teosten käyttöalueita koskien tekijäliitolleen. Tekijäliitolle siirrettyä oikeutta ei voi enää siirtää kolmannelle. Kopiosto tilittää osan keräämistään korvauksista omille jäsenilleen, eli tekijäliitoille. Tekijäliitto voi ottaa tekijälle kuuluvasta korvauksesta enintään 5 prosentin siivun. Liitot päättävät veloittamastaan osuudesta itse, ja kukin ilmoittaa oman prosenttinsa Kopiostolle, joka hoitaa tilityksen saamansa tiedon mukaisesti.

Gramex tilittää korvauksia myös yritysmuotoisille äänitetuottajille eli käytännössä levy-yhtiöille. Gramexin hallinnoimia oikeuksia saa myydä ja luovuttaa eteenpäin⁷⁶, ja erityisesti tuottajat tekevät tätä paljon. Oikeushenkilöitä voi siis tälläkin tavoin tulla tekijänoikeuskorvausten saajiksi.

Järjestöjen välisten tilitysten osalta voidaan todeta, että Teosto, joka kerää hyvitysmaksut laitteiden valmistajilta ja maahantuojilta, tilittää osan kerätyistä maksuista Kopiostolle ja Gramexille. Kopiosto puolestaan tilittää keräämiään edelleenlahetykskorvauksia Teostolle, Gramexille ja Tuotokselle.

Tekijänoikeuskorvausten tilittämiseen liittyy olennaisesti kysymys tekijänoikeustulon verokohtelusta. Tuloverolain 52 §:n mukaan aineettomaan oikeuteen perustuvaa tuloa verotetaan lähtökohtaisesti ansiotulona. Tulo katsotaan kuitenkin pääomatuloksi silloin, kun tulon perusteena oleva oikeus on saatu perintönä tai testamentilla taikka hankittu vastiketta vastaan. Työ- ja elinkeinoministeriön (TEM) julkaisusarjassa ilmestyi elokuussa 2013 selvitys tekijänoikeustulon muodostumisesta ja verokohtelusta Suomessa.⁷⁷ Tekijänoikeustulon kohtelua eri oikeussubjektien kannalta tarkastelevan selvityksen toteutti ministeriön toimeksiannosta Markus Myhrberg Lexia Oy:stä.

TEM:in selvityksessä todetaan nykyisen verotuslainsäädännön rajoittavan tekijöiden oikeutta valita toimintamuotonsa vapaasti, sillä tekijänoikeuksien siirtäminen yritykselle estyy kotimaisen verotuskäytännön takia. Siviilioikeudellisesti oikeuksien siirto yritykselle on ongelmaton, mutta verotuksessa luovan alan toiminnasta saatava tulo katsotaan usein ansiotuloksi, vaikka toimintaa harjoitettaisiin elinkeinonharjoittamiseen rinnastuvissa olosuhteissa.⁷⁸ Kotimaisten verotuskäytäntöjen ohella tekijänoikeustulon yhtiölle siirtämisen haasteeksi saattaa muodostua tekijänoikeusjärjestöjen jäsenyyden henkilökohtainen luonne ja oikeuksien hallinnoinnista tehty sopimus.⁷⁹ Koska teokseen kohdistuva yksinoikeus ei voi samansisältöisenä olla samaan aikaan luovutettuna tekijänoikeusjärjestölle ja tekijän yritykselle, tekijän tulisi liittyä tekijänoikeusjärjestön asiakkaaksi yrityksensä kautta. Tekijänoikeusjärjestöjen mukaan henkilöasiakkaiden korvautuminen yrityksillä olisi ongelmallista tekijänoikeusjärjestöjen toiminnan ja tarkoituksen kannalta.⁸⁰ TEM:in selvityksessä puolestaan todetaan, ettei tekijänoikeusjärjestöjen toimintamallien tulisi olla esteenä luovan alan toimijoiden verotuksen uudistamiselle.⁸¹

Ruotsissa tekijänoikeuskorvaukset voidaan tulouttaa tekijälle, joka harjoittaa toimintaa elinkeinotoiminnan muodossa ja on siirtänyt tai luovuttanut oikeutensa omistamalleen yhtiölle. Ruotsin verotusmallin katsotaan ottavan laajemmin huomioon sen, että luovan alan toiminta voi olla elinkeinotoimintaa. TEM:in selvityksen mukaan verotusmallin etuna voidaan pitää sitä, että tekijänoikeuskorvausten käsitteleminen elinkeinotoiminnan tuloina antaa verovelvollisille laajemmat vähennysmahdollisuudet ja mahdollisuuden jaksottaa tuloja yritystoiminnan erityistarpeet huomioon ottaen laajemmin kuin ansiotulon verotuksessa.⁸²

76 Oikeuden siirrosta tehdään Gramexille siirtoilmoitus.

77 Tekijänoikeustulon kohtelu eri oikeussubjektien kannalta (2013).

78 *Ibid.*, s. 13–14 ja 25.

79 *Ibid.*, 14.

80 Musiikin tekijöiden verokannusteet – Henkilökohtaisten tekijänoikeuskorvausten tulouttaminen tekijän yhtiölle (2013), s. 9.

81 Tekijänoikeustulon kohtelu eri oikeussubjektien kannalta (2013), s. 25.

82 *Ibid.*, s. 21–22.

7 TEKIJÄNOIKEUSJÄRJESTÖJEN ASEMAN ARVIOINTI KILPAILUPOLIITISELTA KANNALTA

7.1 Kilpailulainsäädännön soveltaminen tekijänoikeusjärjestöjen toimintaan

Tekijänoikeusjärjestöjen toimintaan sovelletaan kilpailulakia ja EU:n kilpailusääntöjä. Ensimmäisen kerran tekijänoikeusjärjestön toimintaa on Suomessa tarkasteltu kilpailuoikeudellisesta näkökulmasta vuonna 1993, jolloin Kilpailuvirasto ryhtyi selvittämään, esiintyikö tekijänoikeuksien markkinoilla kilpailunrajoituksista annetun lain (480/92) 6 §:n vastaista oikeuksien haltijoiden välistä yhteistyötä. Kirjeessään Kopiostolle 31.1.1994⁸³ Kilpailuvirasto totesi, että Kopiostolla on määräävä markkina-asema teosten jälkikäytön valvonnassa. Kopioston jäsenjärjestöjen ei kuitenkaan katsottu pystyvän itsenäisesti tarjoamaan teosten käyttäjille samanlaista hyödykettä kuin Kopiosto. Tästä syystä Kopioston toimintaa ei voitu katsoa oikeudenhaltijoiden kielletyksi yhteistyöksi. EU-ratkaisukäytännön osalta ensimmäisissä GEMA-päätöksissä 1970-luvulla komissio totesi saksalaisen tekijänoikeusjärjestön käyttäneen väärin markkina-asemaansa omia tekijäjäseniään kohtaan.⁸⁴ Myös ensimmäisessä yhteisöjen tuomioistuimen tuomiossa vuodelta 1974⁸⁵ käsiteltiin tekijänoikeusjärjestön ja sen tekijäjäsenten suhdetta määräävän markkina-aseman väärinkäytön näkökulmasta. Suuri osa tekijänoikeusjärjestöjä koskevista kilpailuoikeudellisista tapauksista onkin käsitellyt tekijänoikeusjärjestöjen määräävän markkina-aseman väärinkäyttöä, joko suhteessa tekijäjäseniin tai käyttäjiin. Myös eri tekijänoikeusjärjestöjen välisistä suhteista tai sopimuksista on useita oikeustapauksia. Suomalainen tapauskäytäntö on puolestaan varsin painottunut lisensseistä perittävien maksujen kohtuuttomuuden tai syrjivyyden arviointiin.

7.2 Tekijänoikeusjärjestöjen toiminnan arviointi elinkeinonharjoittajien välisen sopimisen näkökulmasta

Jos tekijänoikeusjärjestön ja musiikin käyttäjien tai tekijänoikeusjärjestön ja tekijöiden välillä solmitut vertikaaliset sopimukset sisältävät kilpailua rajoittavia ehtoja, niitä voidaan arvioida kilpailulain 5 §:n /SEUT 101 artiklan nojalla. Suomessa tekijänoikeusjärjestöjen toimintaa on pääsääntöisesti arvioitu määräävän markkina-aseman väärinkäyttönä, mutta tekijänoikeusjärjestöjen ja niille valtakirjan luovuttaneiden oikeudenhaltijoiden välillä on katsottu olevan vertikaalinen asiakassuhde.⁸⁶

Tekijänoikeusjärjestön toimintaa voidaan arvioida myös teosten tekijöiden välisenä horisontaalisena sopimisena, jos teosten tekijöitä voidaan pitää elinkeinonharjoittajina. Oikeuskäytännössä on katsottu, että tekijöitä ja esiintyviä taiteilijoita voidaan pitää elinkeinonharjoittajina kilpailulain tarkoittamassa mielessä. Elinkeinonharjoittajan käsite vastaa EU-oikeudessa määriteltyä yrityksen käsitettä⁸⁷, ja sen piiriin kuuluvat kaikki taloudellista toimintaa harjoittavat yksiköt riippumatta niiden oikeudellisesta muodosta tai rahoitustavasta.⁸⁸ Määritelmän ytimessä on taloudellinen toiminta. Taloudellisen toiminnan kriteerejä ovat yhtäältä tavaroiden ja palveluiden tarjoaminen markkinoilla⁸⁹ ja toisaalta edes periaatteellinen mahdollisuus, että kyseistä toimintaa voitaisiin harjoittaa voitonthankkimistarkoituksessa^{90, 91}. Taloudellinen toimija on elinkeinon-

83 Kilpailuviraston kirje Kopiostolle 31.1.1994 dnro 595/61/93.

84 Komission päätös 71/224 GEMA I, annettu 2.6.1971 ja komission päätös 72/268 GEMA II, annettu 6.7.1972.

85 Asia C-127/73 – BRT v. SABAM.

86 Kilpailuneuvoston päätös dnro 5/359/95, annettu 5.10.1995, s. 34, kilpailuneuvoston päätös dnro 3/359/95, annettu 5.10.1995, s. 28 ja Kilpailuviraston kirje Kopiostolle dnro 595/61/93, annettu 31.1.1994, s. 3.

87 Leivo et al. (2012), s.1320.

88 *Ibid.*, s. 117, asia C-97/08 P – Akzo Nobel ym. v. komissio, kohta 54 ja asia C-41/90 – Höfner ja Elser v. Macrotron, kohta 21.

89 Asia C-475/99 – Ambulaz Glöckner. Tapauksessa komissio 78/516/EEC RAI /Unitel esiintyviä taiteilijoita pidettiin elinkeinonharjoittajina, kun esiintymisiä käytetään kaupallisesti hyväksi. Kilpailuneuvosto (nykyään markkinaoikeus) on katsonut kilpailunrajoituslain silloisen 6 §:n ratkaisukäytännössä tarkoittaman kiellon piiriin kuuluvan mm. Elokuvateatteriliiton esityspalkkioiden enimmäiskorvauksia koskevan suosituksen.

90 Asia C-67/96, – Albany, julkisasiamies Jacobsin ratkaisuehdotus, kohta 311.

91 Jones & Sufrin (2011), s. 124–125.

harjoittaja, mikäli nämä kaksi ehtoa täyttyvät, vaikka toiminta ei tosiasiallisesti tuottaisikaan voittoa⁹² ja vaikka sitä ei olisi perustettu taloudellista tarkoitusta varten^{93, 94}.

Mikäli määritelmän yleiset ehdot täyttyvät, tekijä tai esiintyvä taiteilija on yleensä katsottava elinkeinonharjoittajaksi. Poikkeuksen muodostaa ainoastaan tilanne, jossa tekijän tietyt oikeudet liittyvät teokseen, jonka tekemiseen tekijä on osallistunut työsuhteessa⁹⁵. Tällöinkin tekijällä saattaa olla muita oikeuksia, jotka eivät ole työsuhteen mukaan siirtyneet työnantajalle. Jos tekijä lisensoi näitä muita oikeuksiaan muille tahoille, hän toimii näiden oikeuksien osalta elinkeinonharjoittajana, mikäli edellä mainitut yleiset ehdot täyttyvät näihin oikeuksiin liittyvän toiminnan osalta. Työsuhte ei siis rajaa tekijää kaikkien mahdollisten oikeuksiansa osalta ”työntekijäksi”.

Arviointi kiellettyä kilpailijoiden välisenä yhteistyönä voi siis tarvittaessa tulla kyseeseen. Teostoa koskevassa kilpailuneuvoston päätöksessä vuodelta 1995 todettiin seuraavasti: ”Mikäli Teoston sinänsä sallittuun jake-lutoimintaan liittyisi tai sen yhteydessä tai avulla ylläpidettäisiin kartellia, kilpailuvirasto voisi ottaa kyseiset menettelytavat erikseen tarkastelun alaiseksi”.⁹⁶ Tekijänoikeusjärjestöjen oikeuksien keräämisen ja lisensointitoiminnan oikeutuksen on katsottu perustuvan siihen, että ne tarjoavat uuden tuotteen, jossa yksittäisten oikeudenhaltijoiden oikeudet on koottu nippuun, ja jota tekijänoikeuden haltija ei itse pystyisi tarjoamaan. Massaoikeuksien osalta tekijänoikeusjärjestön kaltaisen välittäjäorganisaation rooli on välttämätön tekijänoikeuksien täysimääräisen ja tehokkaan hyödyntämisen kannalta.⁹⁷

Komission päätöksessä 82/204 GEMA III on viittaus tekijänoikeusjärjestöjen toiminnan arvioimiseen tekijöiden välisenä horisontaalisena sopimisena. Päätöksessä todetaan ainoastaan, että järjestön sopimusehtoja ei kyseisessä tapauksessa tarkasteltaisi tästä näkökulmasta, ja että järjestön ehdoilla ei ollut tekijänoikeusjärjestön tavanomaista toimintaa tai tavoitteita laajempaa tarkoitusta tai vaikutusta.⁹⁸ Tekijänoikeusjärjestöjen välistä sopimista sen sijaan on arvioitu varsin kattavasti kielletyn horisontaalisen yhteistyön näkökulmasta.⁹⁹ Esimerkiksi vuonna 2002 ratkaistussa tapauksessa IFPI Simulcasting, joka koski poikkeuslupan myöntämistä vanhan kilpailulainsäädännön perusteella, komissio perusteli tekijänoikeusjärjestöjen välisen yhteistyöjärjestelyn hyväksyttävyyttä sillä, että se tarjoaisi täysin uuden palvelun, jota ei muuten voisi toteuttaa. Ei siis ollut sellaista olemassa olevaa kilpailua, joka olisi järjestelyn myötä poistunut.¹⁰⁰

7.3 Tekijänoikeusjärjestöjen määräävä markkina-asema

Tekijänoikeusjärjestöjen toimintaa voidaan arvioida – ja on usein arvioitu – määräävän markkina-aseman väärinkäytön (kilpailulain 7 § /SEUT 102 artikla) kannalta. Kilpailuneuvosto on katsonut Teostolla¹⁰¹ ja Gramexilla¹⁰² olevan tosiasiallinen monopoli säveltaiteen tekijänoikeuksien hallinnoinnissa Suomessa. Tämän määräävän aseman on katsottu olevan olemassa sekä tekijä- että käyttäjäasiakkaisiin nähden.¹⁰³ Kopioston on puolestaan katsottu olevan määräävässä markkina-asemassa teosten jälkikäytön valvonnassa.¹⁰⁴ Myös EU-

92 Asia C-96/82 – IAZ v. komissio ja asia C-67/96 – Albany.

93 Asia C-155/73 – Sacchi.

94 Jones & Sufrin (2011), s. 125.

95 Asia C-22/98 – Becu ym., kohta 26 ja Kilpailuviraston päätös dnro 37/211/89, annettu 14.8.1991.

96 Kilpailuneuvoston päätös dnro 5/359/95, annettu 5.10.1995, s. 34.

97 *Ibid.*, s. 32.

98 Komission päätös 82/204 GEMA III, annettu 4.12.1981, kohta 54.

99 Ks. esim. tuore unionin yleisen tuomioistuimen tuomio asiassa T-442/08 – CISAC v. komissio vuodelta 2013.

100 Komission päätös 2003/300/EY IFPI Simulcasting, annettu 8.10.2002, kohta 118.

101 Kilpailuneuvoston päätös dnro 5/359/95, annettu 5.10.1995, s. 35.

102 Kilpailuneuvoston päätös dnro 22/359/96, annettu 1.6.1998, s. 29.

103 Kilpailuneuvoston päätös dnro 5/359/95, annettu 5.10.1995, s. 19.

104 Kilpailuviraston kirje Kopiostolle 31.1.1994 dnro 595/61/93, s. 3, johon on myös viitattu Kilpailuviraston päätöksessä dnro 752/61/99, annettu 6.11.2000. Tapauksessa GVL (asia C-7/82 – GVL v. komissio) yhteisöjen tuomioistuin erotteli oikeuksien primaari- ja sekundaari- (eli jälki-)käytön. Artistien esitysten osalta primaarikäyttöön kuului Saksan tekijänoikeuslainsäädännön mukaan julkinen esittäminen, nauhoittaminen, kopiointi (”reproduced”) ja lähettäminen (”broadcast”). Sekundaarikäyttöön

tapauskäytännössä on arvioitu yksittäisten tekijänoikeusjärjestöjen toimintaa siitä lähtökohdasta, että järjestöillä on katsottu olevan määräävä markkina-asema.¹⁰⁵

Tekijänoikeusjärjestön ja teosten käyttäjän välisissä lisenssineuvotteluissa vallitsee neuvotteluvoiman epätasapaino tekijänoikeusjärjestöjen monopoliaseman vuoksi. Musiikkikäyttäjä voi olla hyvin pieni tai suhteellisen suuri toimija omalla alamarkkinallaan. Neuvotteluvoiman epätasapainoa lisää informaation epäsymmetria. Jos teosten potentiaalinen käyttäjä ei pysty arvioimaan, mitä sen tulisi maksaa tekijänoikeusjärjestöille teosten käytöstä uudessa innovatiivisessa palvelussaan, voivat uudet kilpailua edistävät palvelut jäädä syntymättä. Tai jos käyttäjä ei pysty vertaamaan itseensä soveltuvia hinnoitteluperusteita kilpailijoihinsa sovellettaviin hinnoitteluperusteisiin, sen on vaikea saada selkeää käsitystä kohtuullisesta hintatasosta.

Tekijänoikeusjärjestöjen vahvaa asemaa vahvistaa entisestään tekijänoikeuslain tulkinnanvaraisuus. Esimerkiksi audiovisuaalisen teoksen tekijän määritelmä on Suomessa muotoutunut varsin laajaksi. Ovatko äänisuunnittelijat televisiosarjan tekijöitä tekijänoikeuslain tarkoittamassa merkityksessä? Entä kuvaajat, leikkaajat, lavastajat, pukusuunnittelijat tai kuvittajat, jotka osallistuvat produktion tekemiseen joko työsuhteisina tai freelancer-pohjalta? Kopioston määritelmän mukaan kaikki edellä mainitut on katsottava tekijöiksi. Oikeuskirjallisuudessa on katsottu, että esimerkiksi kuvaaja, leikkaaja, lavastaja tai puvustaja voivat yksittäistapauksissa saada tekijän aseman, mutta teoskynnyksen ylittyminen pitäisi arvioida tapauskohtaisesti.¹⁰⁶ Monessa Euroopan maassa av-teoksen tekijänoikeuden haltijoina (musiikin tekijät pois lukien) pidetään ainoastaan käsikirjoittajia ja ohjaajia.

Taulukko 4 Keitä pidetään av-teoksen tekijöinä The Society of Audiovisual Authors (SAA) -järjestön 17 jäsenmaassa¹⁰⁷

Jäsenmaa	Ohjaaja	Käsikirjoittaja	Säveltäjä	Eräät luovaa työtä tekevät teknikot lainojalla	Luovaa työtä tekevät teknikot voidaan hyväksyä sopimusteitse	Tuottaja
Alankomaat						
Belgia						
Espanja						
Italia						
Itävalta						
Portugali						
Puola						
Ranska						
Romania						
Ruotsi						
Saksa		*				
Slovakia						
Suomi						
Sveitsi						
Tšekin tasavalta						
Viro						
Yhdistynyt kuningaskunta						

■ Audiovisuaalisen teoksen tekijä ■ Aiemmin tehdyn, erillisen teoksen tekijä * Vallalla olevan käsityksen mukaan

puolestaan katsottiin kuuluvan nauhoitetun esityksen myöhempi lähettäminen tai julkiseksi saattaminen/yleisön saataville tuominen ("made public"). Tuomioistuimien katsoi, että GVL toimi näitä sekundäärioikeuksia hallinnoivalla markkinalla, joka oli katsottava muista esittävien taiteilijoiden oikeuksien hyödyntämisestä koskevista markkinoista erilliseksi markkinaksi.

105 Ks. esim. asia C-7/82, GVL v. komissio ja asia C-127/73 – BRT v. SABAM.

106 Haarmann (2005), s. 106.

107 SAA White Paper (2011), s. 11.

Laajan tekijä-käsitteen vakiinnuttaminen voi vaikuttaa tekijänoikeuksien lisensointimarkkinoilla siten, että tekijöiden suuri määrä korottaa perittäviä korvauksia, tekijöiden laaja edustavuus eri aloilla lisää järjestön vaikuttavuutta yhteiskunnallisesti ja käyttäjäasiakkaisiin nähden, ja tekijöiden joukon ”ohentuminen” – tilityspotin jakajia on enemmän – lisää järjestön neuvotteluvoimaa tekijöihin (tai oikeudenhaltija-asiakkaisiin) päin.

7.4 Tekijänoikeuksien luovutusten laajuus ja tekijänoikeusjärjestöjen sopimusten eksklusiivisuuslausekkeet

Kotimaisessa oikeuskäytännössä ei ole arvioitu tekijänoikeusjärjestön soveltaman kaikkien oikeuksien luovuttamista edellyttävän sopimusehdon kilpailuoikeudellista hyväksyttävyyttä. Kotimaista oikeuskäytäntöä ei ole myöskään tekijänoikeusjärjestöjen ja tekijöiden välisissä sopimuksissa olevien eksklusiivisuus- eli yksinoikeuslausekkeiden kilpailuoikeudellisesta arvioinnista.

EU-oikeuskäytännössä puolestaan kaikkien oikeuksien siirtämistä vaativia järjestöjen sopimus- tai jäsenehtoja on arvioitu useasti. 1970-luvun komission päätöksissä GEMA I (1971) ja GEMA II (1972) todettiin saksalaisen tekijänoikeusjärjestön käyttäneen väärin markkina-asemaansa omia tekijäjäseniään kohtaan. GEMA I:ssä komissio arvioi, että vaatimus luovuttaa kaikki nykyiset ja tulevat oikeudet tekijänoikeusjärjestön hallinnoitaviksi vähintään kuudeksi vuodeksi kerrallaan oli tarpeettoman sitova ehto suhteessa siitä saatavaan hyötyyn. Tekijänoikeuksien luovuttajalle oli annettava mahdollisuus ensinnäkin valita, luovuttavatko he kaikki oikeutensa vai vain osan niistä tietyille tekijänoikeusjärjestölle, ja toisaalta mahdollisuus irtisanoa hallinnointisopimus tai muuttaa sitä vuoden varoitusajalla menettämättä tekijänoikeusjärjestön jäsenyyttä.¹⁰⁸ GEMA II:ssa vuoden irtisanomisaikaa muutettiin tiettyjen tilanteiden osalta kolmeksi vuodeksi.

EU-tuomioistuimen päätöksessä BRT v. SABAM II¹⁰⁹ sekä komission Banghalter & Homem Christo v. SACEM -päätöksessä (niin sanottu Daft Punk -päätös)¹¹⁰ kaikkien oikeuksien luovuttamista vaativaa ehtoa arvioitiin siltä kannalta, saattoiko kyseessä olla kohtuuttoman sopimusehdon asettaminen määräävässä markkina-asemassa. BRT v. SABAM II -tapauksessa EU-tuomioistuin ohjeisti ennakkokysymyksen tehnyttä tuomioistuinta arvioimaan sopimusehtojen kohtuuttomuutta ottaen huomioon kunkin määräyksen luonteesta sellaisenaan ja määräyksistä yhdessä aiheutuva vaikutus. Tapauskohtaisessa arvioinnissa tuli ottaa huomioon myös se, oliko kaikkien oikeuksien luovutusta vaativa ehto linjassa tekijänoikeusjärjestöjen tavoitteen kanssa.¹¹¹ Tekijänoikeusjärjestöjen oikeutettuna tavoitteena on oikeuskäytännössä pidetty tekijöiden oikeuksien turvaamista suhteessa käyttäjiin.¹¹² Tässä raportissa tarkasteltujen tekijänoikeusjärjestöjen toiminnan tarkoitukset kuten ne on kuvattu yhdistyksen säännöissä, on koottu liitteeseen 1.

Tuoreemmassa, vuonna 2002 annetussa komission Daft Punk -päätöksessä todettiin, että itsehallinnon kieltäminen voi olla määräävän markkina-aseman väärinkäyttöä sikäli kuin kieltäytymisen takana ei ole poikkeuksellisia ja perusteltuja syitä. Tekijänoikeusjärjestö ei saa asettaa tekijäasiakkailleen rajoituksia, jotka eivät ole ehdottoman välttämättömiä. Komission mukaan tekijöiden itsehallinnon rajoittaminen ei vaikuttanut oikeutetulta ottaen huomioon niin teknologian kehityksen kuin senkin, että suurin osa tekijänoikeusjärjestöistä oli luopunut kaikkien oikeuskategorioiden hallinnointia edellyttävästä ehdosta. Vaikka tekijälle annettaisiin mahdollisuus anoa tekijänoikeusjärjestöltä tiettyjen oikeuskategorioiden itsehallinnointia perustellulla hakemuksella, voi tekijänoikeusjärjestö silti käyttää markkina-asemaansa väärin sellaisilla kieltäyty-

108 Saksassa tekijänoikeusjärjestön jäsenyys ilmeisesti liittyi jollakin tavalla sosiaalietuuksien saamiseen, mikä saattaa vääristää päätöksen soveltuvuutta Suomen olosuhteisiin.

109 Asia C-127/73 – BRT v. SABAM.

110 Komission päätös COMP/C2/37.219 Banghalter & Homem Christo v. SACEM (Daft Punk).

111 Asia C-127/73 – BRT v. SABAM, kohta 13.

112 Asia C-395/87 – Tournier, kohta 31. On huomattava, että tämä näkemys järjestöjen oikeutetusta tavoitteesta on vastakkainen sille tarkoitukselle, joka suomalaisella sopimuslisensoijajärjestelmällä on oikeuskirjallisuudessa ja lainsäädännön esitöissä katsottu olevan: nimittäin sellaisten massakäyttötilanteiden mahdollistaminen, joissa jonkin suojatun aineiston käyttöä pidetään esimerkiksi yhteiskunnallisista syistä tärkeänä. Sopimuslisensoijia ja kielto-oikeudetonta lisenssiä koskeva lainsäädäntö ei näytä Suomessa syntyneen tarpeesta turvata tekijöiden oikeudet suhteessa käyttäjiin, vaan päinvastoin.

misillä, jotka ovat syrjiviä, joita perustellaan markkinoiden kehitykseen liittymättömillä tekijöillä, tai jotka muutoin täyttävät väärinkäytön tunnusmerkit.¹¹³ Näin ollen tekijänoikeusjärjestöllä on erityinen velvoite perustella jokainen itsehallinnointia koskeva päätös asianmukaisesti sivuuttamatta EU-tuomioistuimen edellyttämää välttämättömyys- ja kohtuullisuusarviointia.

Tekijänoikeusjärjestöjen ja tekijöiden välisten sopimusten eksklusiivisuusehtoja ei sen sijaan ole arvioitu kilpailuoikeudellisesta näkökulmasta EU-tasollakaan. Jäsenvaltioitasolla tällaisia ehtoja on arvioitu ainakin Irlannissa ja Puolassa. Irlannin kilpailuviranomainen kielsi jo 1990-luvulla oikeuksien siirron tekijöiltä tekijänoikeusjärjestöille. Siirron katsottiin rajoittavan kilpailua, koska siirrolla estettiin teosten suora lisensointi tekijöiden ja teosten käyttäjien välillä.¹¹⁴ Puolassa kilpailuviranomainen kielsi vuonna 2006 yksinoikeuslausekkeen tekijänoikeusjärjestö ZAiKS:n ja tekijöiden välisessä sopimuksessa.¹¹⁵ Paikallinen kilpailu- ja kuluttajansuoja-asioita käsittelevä tuomioistuin vahvisti viranomaisen päätöksen ja totesi ZAiKS:n rikkoneen kilpailulainsäädäntöä.¹¹⁶ Yhdysvalloissa oikeusministeriö on puolestaan tehnyt amerikkalaisia säveltäjiä, sanoittajia ja musiikkikustantajia edustavaa tekijänoikeusjärjestö ASCAP:ia koskevan sitoumuspäätöksen (”consent decree”), jossa nimenomaisesti kielletään ASCAP:ia keräämästä tekijöiltä oikeuksia yksinoikeudella.¹¹⁷

Laajoja oikeudenluovutuksia koskevien edellä mainittujen EU-tapausten valossa voidaan joka tapauksessa todeta, että eksklusiivisuusehtoja on myös Suomessa ja EU:ssa arvioitava tapauskohtaisesti hyötyjä ja haittoja punniten. Aivan kuin laajoja oikeudenluovutusehtojakin, on eksklusiivisuusehtoja arvioitava välttämättömyyden ja kohtuullisuuden näkökulmasta. Lisäksi on kiinnitettävä huomiota tasapainoon oikeudenhaltijoiden mahdollisimman laajan päätäntävällän ja toisaalta tekijänoikeuksien tehokkaan hallinnoinnin edellytysten välillä.

Suomen tekijänoikeuslainsäädännössä ei edellytetä, että tekijänoikeusjärjestöt saisivat tekijöiltä yksinoikeudet periä korvauksia teosten esittamisestä, käytöstä ja tallentamisesta.¹¹⁸ Tekijänoikeusjärjestön on tosin tekijänoikeuslain mukaan edustettava lukuisia tekijöitä, mutta edustavuus ei edellytä yksinoikeuksien keräämistä. Tekijänoikeuslain 26 §:n sopimuslissenssisäädöksen tarkoitus ei ole turvata tekijänoikeusjärjestön oikeutta lisensointiin ja lisensoinnin tehokkaaseen valvontaan, vaan luoda teosten massakäyttäjille mahdollisuus sopia massakäytöstä yhden (tai enintään kahden) tahon kanssa sen sijaan, että käytöstä olisi sovittava jokaisen tekijän kanssa erikseen. Tekijänoikeuslaki ei siis velvoita tekijänoikeudella suojatun aineiston käyttäjää hankkimaan lisenssiä juuri tekijänoikeusjärjestöltä. Jos esimerkiksi jokin yritys haluaa käyttää vain yhtä tai kahta teosta, eikä yrityksen toiminnassa käytetä muuta suojattua aineistoa, luvan voisi lain mukaan pyytää suoraan teoksen oikeudenhaltijoilta. Sitä vastoin sopimuslissenssi mahdollistaa erilaisten ennalta määrittämättömien aineistojen kopioimisen ja käyttämisen sopimuksen mukaisilla ehdoilla.¹¹⁹

Sellainen omista teoksista määrääminen, jossa ei ole kyse massakäytöstä, voi kuitenkin yksinoikeuslausekkeiden takia estyä. Esimerkiksi Teoston asiakassopimuksesta ja digitaalisen musiikin tekijänoikeudellisesta luonteesta¹²⁰ johtuu, että tekijät eivät voi lähtökohtaisesti myydä digitaalisia kappaleita musiikkiteoksistaan omilla internetsivuillaan. Teoston hallitus kuitenkin päätti vuonna 2009, että tekijät voivat – Teostolta luvan saatuaan – käyttää omia teoksiaan ei-kaupallisesti omilla internetsivuilla. Vuonna 2011 päätettiin

113 Komission päätös COMP/C2/37.219 Banghalter & Homem Christo v. SACEM (Daft Punk).

114 Copyright, Competition and Development (2013), s. 244, erityisesti alaviite 857.

115 *Ibid.*, s. 245, erityisesti alaviite 859.

116 *Ibid.*, s. 245, erityisesti alaviite 860.

117 *Ibid.*, s. 244.

118 Eksklusiivisuudella ei tässä yhteydessä tarkoiteta sitä, että tekijänoikeusjärjestöt saisivat *kaikki tekijän taloudelliset oikeudet*, vaan sitä, että kaikki ne oikeudet, jotka tekijä luovuttaa tekijänoikeusjärjestölle, ovat yksinoikeudella tekijänoikeusjärjestön hallinnoitavissa. Tällöin kukaan muu, tekijä mukaan lukien, ei saa hallinnoida luovutettuja oikeuksia esimerkiksi sopimalla niiden käytöstä suoraan yksittäisen asiakkaan kanssa.

119 HE 28/2004, 26 §:n yksityiskohtaiset perustelut, jossa todetaan: ”Sopimuslissenssisäännöksiä ei ole tarkoitettu sovellettaviksi yksittäisten teosten yksittäisiin käyttötahtumiin”.

120 Digitaalisen musiikin tekijänoikeudellisella luonteella tarkoitetaan sitä, että digitaalisen musiikin myynti internetsivuilla ei ole määrätelmällisesti teoskappaleiden myyntiä, vaan (i) teosten tallentamista ja (ii) teosten välittämistä yleisölle.

sallia omien teosten pienimuotoinen myyminen omilla kotisivuilla. Tähänkin on erikseen haettava Teoston lupa.¹²¹ Kotisivuilla saa olla myynnissä samanaikaisesti enintään 20 teosta (yhteiskesto 80 minuuttia). Yksittäistä teosta (kappaletta) saa myydä enintään 1 000 latausta.

Kaikkien neljän tässä raportissa tarkastellun tekijänoikeusjärjestön asiakassopimuksissa todetaan, että hallinnointioikeudet luovutetaan yksinoikeudella.¹²² Ehdot, jotka rajoittavat järjestön jäsenen vapautta käyttämään tekijänoikeuksiaan, voivat oikeuskäytännön mukaan olla kiellettyjä siltä osin kuin ne eivät ole välttämättömiä ja kohtuullisia.

7.5 Sopimusehtojen vaikutus tekijänoikeuksien luovutusmarkkinoin

Tekijänoikeuslaki ei lähde siitä, että sopimuslisenssijärjestelmä edellyttäisi toimiakseen tekijänoikeuksien luovutusmarkkinoiden täydellisen eliminoinnin. Tällä hetkellä kuitenkin useiden tekijänoikeusjärjestöjen sopimusmallit rakentuvat siten, ettei tekijöille jää oikeutta siirtää/luovuttaa järjestöjen hallinnoimia tekijänoikeuksia edelleen, esimerkiksi työnantajalle tai tilaustyön tilaajalle.

Teoston ja Tuotoksen oikeudenhaltija-asiakkaat eivät lähtökohtaisesti pysty siirtämään tekijänoikeuksiaan lainkaan johtuen järjestöjen sopimusehdoista. Teoston kanssa sopimuksen tehneet tekijät eivät pysty siirtämään tekijänoikeuksiaan edes työnantajilleen. Kopioston valvontavaltakirjan allekirjoittaneet (käytössä ennen kevättä 2013) saattoivat siirtää oikeutensa edelleen, mutta tekijänoikeussopimuksen allekirjoittaneet (keväästä 2013 alkaen) eivät. Sen sijaan Gramexin hallinnoimia oikeuksia saa myydä ja luovuttaa eteenpäin, ja erityisesti tuottajat tekevät tätä paljon. Oikeuden siirrosta tehdään Gramexille siirtoilmoitus.

Vaikka tekijänoikeuden käyttömahdollisuuksien rajoittaminen ja taloudellisten oikeuksien siirron vaikeuttaminen ei liene ollut sopimuslisenssijärjestelmän alkuperäinen tarkoitus¹²³, on tilanne käytännössä se, että tekijänoikeuden siirtäminen¹²⁴ on tällä hetkellä lähestulkoon mahdotonta silloin, kun tekijällä on sopimus tekijänoikeusjärjestön kanssa. Lähioikeuksien suhteen tilanne on toinen, sillä Gramexin sopimusehdot sallivat oikeudenluovutukset.

Siirtojen estämisen taustalla tuntuu olevan huoli tekijöiden heikosta neuvotteluasemasta suhteessa käyttäjärytysiin. On syntynyt järjestelmä, jossa tekijänoikeusjärjestöt eivät varsinaisesti kilpaile teosten käyttäjien kanssa tekijänoikeuksien hankinnassa, mutta oikeudet teoksiin on silti ”kiinnitetty” siten, etteivät teosten käyttäjätkään pysty niitä saamaan taikka kaikilta osin tehokkaasti hyödyntämään. Luovutusrajoitukset, jotka eivät ole välttämättömiä tekijänoikeusjärjestelmän tehokkaan toiminnan kannalta, voivat tulla arvioitavaksi määräävän markkina-aseman väärinkäyttönä. ”Kiinnitetyn” tekijänoikeuden vaihdannallinen arvo on vesitynyt ja tehokkaan liiketoiminnan rakentamista luovien teosten varaan on vaikeutettu. Tekijän mahdollisuutta hyödyntää itse teostaan taloudellisesti muilla kuin massakäytölle ominaisilla tavoilla¹²⁵ on rajoitettu tai tehty kokonaan mahdottomaksi. Tekijän mahdollisuutta järjestää taloudellinen toimintansa siten, että tekijänoikeus siirretään tekijän omistamalle yhtiölle, on sopimusehdoin rajoitettu. Kaikki tekijänoikeusjärjestöt eivät myöskään ole muita mutkitta valmiita maksamaan tilityksiä oikeushenkilöille, kuten tämän raportin jaksossa 6.3 on todettu.

Pitkällä aikavälillä tekijänoikeusjärjestelmälle ominaiset tehokkuushyödyt toteutuvat ainoastaan, jos tekijät järjestelmän avulla saavat kattavamman korvauksen oikeuksiensa käytöstä kuin tekemällä itse teostensa

121 Teoston internetsivut: Oma musiikki internetissä.

122 Gramexilla on tiettyjen oikeuksien osalta järjestely, jossa esittäjillä tai levy-yhtiöillä on rinnakkainen oikeus määrätä oikeuksien käytöstä. Ks. tämän raportin jakso 4.1.2.

123 Ks. myös Tekijänoikeuden suuntaviivoja (2007), sivu 28, jossa todetaan: ”Sopimuslisenssin oikeuksia rajoittava luonne on vähäinen: tekijänoikeutta ei ole tarve rajoittaa enemmän kuin teoksen käytön mahdollistaminen vaatii”.

124 Siirrolla ei tässä yhteydessä tarkoiteta lisensiointia, vaan tekijänoikeuden luovutusta.

125 Esimerkiksi musiikkikappaleiden myynti internetsivuilla.

käytöstä maksettavia korvauksia koskevat sopimukset. Lisäedellytyksenä tehokkuusetujen toteutumiselle on materiaalin laajamittaisempi hyödyntäminen verrattuna yksittäiseen sopimiseen ja tästä laajamittaisemmasta hyödyntämisestä kuluttajille viime kädessä välittyvät hyödyt laajemman tuotevalikoiman ja ylipäättään tehokkaamman kilpailun muodossa lopputuotemarkkinoilla.

7.6 Tekijänoikeusjärjestöjen tariffit

Tekijänoikeusjärjestöjen hinnoitteluperusteet ovat moninaisia ja läpinäkymättömiä. Useissa tapauksissa hinta ei perustu muuhun kuin neuvottelun tulokseen. Toimijat eivät aina pysty vertailemaan itseensä sovellettavaa hintatasoa tai hinnoitteluperiaatteita muihin toimijoihin tai julkiseen toimijaan.

7.6.1 Hinnoitteluperuste

Tekijänoikeusjärjestöjen hinnoitteluperusteiden tulisi olla selkeitä lisenssin laajuuden, keston ja hyödynnettävyyden suhteen. Suomalaisessa ratkaisukäytännössä on katsottu, että immateriaalioikeuksien käyttökorvausten tulee perustua oikeuden hyödyntämisen laajuuteen (käyttöperiaate) tai oikeuden käytöstä saataviin tuloihin (rojalti-periaate). Joissakin tapauksissa on mahdollista ottaa huomioon myös kustannusperuste eli esimerkiksi eri asiakkaiden aiheuttamia todistettavasti erilaisia kustannuksia.¹²⁶

EU-tuomioistuimen mukaan tekijänoikeuskorvauksia on tarkasteltava ottaen erityisesti huomioon suojattujen teosten käytön arvo liiketoiminnassa.¹²⁷ Silloin kun korvaukset lasketaan yrityksen tuloksen perusteella, niiden voidaan periaatteessa katsoa olevan kohtuullisessa suhteessa teosten käytön taloudelliseen arvoon nähden.¹²⁸ Tuomioistuin on katsonut, että myös todellisuudessa lähetetyn musiikin määrään ja käyttäjän tuloihin perustuvan korvausmallin soveltamiseen perustuvamalli saattaa olla väärinkäyttöä silloin, jos on olemassa toinen menetelmä, jonka mukaan on mahdollista tarkemmin yksilöidä ja ilmaista määrällisesti teosten käyttö ja katselijat, jos tällä menetelmällä voidaan saavuttaa tekijänoikeuksien haltijoiden etujen suojaaminen lisäämättä suhteettomasti hallinnoinnista ja tekijänoikeudella suojattujen teosten käytön valvonnasta aiheutuvia kuluja.¹²⁹

Lisenssien hinnoittelun tulisi perustua pääsääntöisesti tekijänoikeudella suojatun materiaalin antamaan lisäarvoon. Monet käyttäjät ovat ilmaisseet liikevaihtoon perustuvan maksun olevan optimaalisin, sillä maksun määrä joustaa tällöin niin ylös- kuin alaspäin. Käyttöperiaatteen mukainen hinnoittelu voi olla perusteltua silloin, jos liikevaihtoa on mahdoton määrittellä tai jos yrityksen liikevaihdosta on vaikea määrittellä sitä osuutta, jossa tekijänoikeuden alaista materiaalia hyödynnetään. Joidenkin lisenssien hinnat ovat kuitenkin täysin neuvottelun tuloksena syntyneet, eivätkä perustu rojalti- tai käyttöperiaatteeseen. Hintamuutoksista saatetaan sopia inflaation tai kuluttajahintaindeksin perusteella.

Hinnoitteluperusteiden tulisi olla myös joustavia siinä suhteessa, että niitä ei lukita liiaksi nykyisiin hyödyntämismuotoihin. Erityisesti digitaalisten palveluiden yleistymisen tuo lisenssien hinnoittelulle uusia haasteita. Jos internetin välityksellä toimiva palvelu on ilmainen ja palvelussa soi esimerkiksi taustamusiikki, on hinnoittelu lisäarvon perusteella lähes mahdotonta. Toisaalta käyttöperusteinen hinnoittelu ei välttämättä ole neutraali, sillä palvelun kuuntelun kestoa tai hyödyntämistä voi olla vaikea arvioida.

7.6.2 Tariffien kohtuullisuus ja syrjimättömyys

Niin kotimaisessa kuin EU:n oikeuskäytännössäkin on useaan otteeseen käsitelty tekijänoikeusjärjestöjen tariffien kohtuuttomuutta. Esimerkiksi nykyistä markkinaoikeutta edeltäneen kilpailuneuvoston Reissu-

126 Esim. kilpailuneuvoston päätös dnro 96/690/2000, annettu 27.2.2002.

127 Asia C-52/07 – Kanal 5 ja TV 4, kohta 36.

128 *Ibid.*, kohta 37.

129 *Ibid.*, kohta 40.

radio-tapauksessa pidettiin kohtuuttomana itse korvauksen tasoa, joka oli noin 20 prosenttia asiakkaan liikevaihdosta.¹³⁰ Kyseisessä tapauksessa korvaus oli myös 2–4-kertainen suhteessa muiden kaupallisten radio-kanavien tekijänoikeuskorvauksiin, mitä pidettiin syrjintänä. Tapauskäytännössä kohtuullisuuden arvioinnissa viitataan myös todelliseen kuulijamäärään tekijänoikeuskorvauksen tason määrittelyn perustana.¹³¹ Myös korvaustason muutoksen ennakoimattomuutta on pidetty eräänä kohtuuttomuuteen vaikuttavana tekijänä.¹³²

EU-tapauskäytännössä kohtuutonta hinnoittelua on arvioitu vertaamalla tekijänoikeusjärjestön perimien maksujen suuruutta verrattuna muiden maiden vastaavien maksujen tasoon ja katsottu, että mikäli tekijänoikeusjärjestö ei esitä objektiivisia perusteita hintaeroille, muita maita olennaisesti korkeammat maksut ovat merkki kohtuuttomasta hinnoittelusta.¹³³ Tuomioistuimen mukaan muita maita suuremmat hallinnointikustannukset eivät ole välttämättä tällainen peruste, koska juuri kilpailun puuttuminen kyseessä olevilta markkinoilta voi olla selitys raskaaseen hallintokoneistoon ja korkeisiin korvauksiin.¹³⁴ Alla taulukossa 5 on vertailtu radiokanavien maksamien tekijänoikeuskorvausten tasoa eri Euroopan maissa.

Taulukko 5 Tekijänoikeuskorvaukset Euroopassa (prosenttiosuus liikevaihdosta).

Maa	Tekijänoikeuskorvaus	Lähioikeuskorvaus	Yhteensä	Lisäkorvaus simulcastingista*
Alankomaat	9,7	3	12,7	ei
Bulgaria	2,75	4	6,75	-
Espanja	3,75	2,7	6,45	ei
Italia	2,5	1	3,5	ei
Kreikka	2,2	-	2,2	-
Latvia	2	2	4	ei
Norja	-	-	-	kyllä
Ranska	6	4,25	10,25	kyllä
Romania	3	3	6	ei
Ruotsi	4,42	4	8,42	-
Saksa	6,2	5,58	11,78	-
Slovakia	6	6	12	kyllä
Suomi	7	7	14	kyllä
Sveitsi	7	2,5	9,5	ei
Tanska	12	8	20	ei
Unkari	4	4	8	kyllä
Yhdistynyt kuningaskunta	5,25	5	10,25	ei
keskiarvo	5,2	4,14	9,11	-
mediaani	4,8	4	8,96	-

*Englanninkielisellä termillä "simulcasting" tarkoitetaan lähetyksen samanaikaista ja muuttumatonta edelleenvälitystä internetin kautta.

Jos tekijänoikeusjärjestö soveltaa erilaisia ehtoja eri käyttäjäasiakkaidensa samankaltaisiin suorituksiin ja asettaa ne täten epäedulliseen kilpailuasemaan, se saattaa käyttää väärin määräävää asemaansa. Tällaista hinnoit-

130 Kilpailuneuvoston päätös 27.2.2002, dnro 96/690/2000.

131 *Ibid.*

132 Helsingin hovioikeuden tuomio dnro S/08/2682, annettu 30.6.2011 ja kilpailuneuvoston päätös dnro 96/690/2000, annettu 27.2.2002.

133 Asia C-395/87 – asia Tournier, C-110/88 – Lucazeau ym. v. SACEM ym. ja asia C-351/12 – OSA.

134 Asia C-395/87 – Tournier, kohta 42.

telun syrjivyyttä on käsitelty esimerkiksi Helsingin hovioikeuden Teostoa koskevassa päätöksessä¹³⁵ ja yhteisöjen tuomioistuimen tekijänoikeusjärjestö STIM:iä koskevassa ennakkoratkaisuasiassa (Kanal 5 -tapaus).¹³⁶ Teosto-tapauksessa hintasyrjintä ilmeni siten, että tekijänoikeusjärjestö sovelsi perusteettomasti samanlaisia ehtoja erilaisiin sopimuskumppaneihin. Kanal 5 -tapauksessa puolestaan ruotsalainen tekijänoikeusjärjestö STIM sovelsi erilaisia hinnoittelumalleja riippuen siitä, oliko asiakas kaupallinen vai julkisen palvelun toimija. Tuomioistuin totesi, että kielletyn hintasyrjinnän olemassaoloa oli arvioitava kaksivaiheisesti: ensiksi oli selvítettävä, soveltaako tekijänoikeusjärjestö tosiasiaa erilaisia ehtoja samankaltaisiin suorituksiin, minkä jälkeen tuli tarkastella, asetetaanko käyttäjäasiakkaat tästä syystä epäedulliseen kilpailuasetelmaan.¹³⁷

Erilaista hinnoittelua ei yksinään voida katsoa väärinkäytöksi, jos eroille on olemassa objektiivisesti arvioiden hyväksyttävät perusteet.¹³⁸ Arviointi on tapauskohtaista ja edellyttää kokonaiskuvan huomioimista – tekijänoikeusjärjestöjen tapauksessa erityisesti sen huomioimista, että järjestöt ovat käytännössä monopoliasemassa.

Julkisen ja kaupallisen palveluntarjoajan välillä sovellettu erilainen hinnoittelu voi olla hyväksyttävä, kun perusteena on julkisen palvelun yhtiön erityinen tehtävä tai rahoitustapa.¹³⁹ Tarkastelussa tulee kuitenkin ottaa huomioon julkisen toimijan toiminnan laajuus. Jos yritys, joka tuottaa yleisiin taloudellisiin tarkoituksiin liittyviä palveluja¹⁴⁰, tarjoaa lisäpalveluina kaupallisia, maksullisia palveluja, joissa se käyttää tekijänoikeuden alaista materiaalia, ei syytä erikoiskohteluun lisenssien hinnoittelussa tältä osin ole.

Hintasyrjintää voi olla myös pienen ja suuren toimijan välillä. Suuri toimija saattaa maksaa tekijänoikeuskorvausta suhteessa kuulijakuntaansa vähemmän kuin pieni toimija. Eroa lisäävät erityisesti minimitariffit. Vaikka skaalaedut voivat oikeuttaa niin sanotut paljousalennukset, voi tällainen kaksiosainen hinnoittelu kuitenkin syrjiä pieniä toimijoita kilpailuolosuhteita vääristävällä tavalla. Monikanavajakelun liittyviä hinnoittelukysymyksiä käsitellään tarkemmin jäljempänä jaksossa 7.7.

7.7 Monikanavajakelu

Monikanavajakelulla tarkoitetaan saman lähetyksen samanaikaista jakelua samalle maantieteelliselle alueelle eri jakelukanavissa. Käytännössä kyse on siitä, että esimerkiksi samaa radiolähetystä on mahdollista kuunnella joko perinteisellä FM-vastaanottimella, puhelimella tai tietokoneella. Valtaosa kuuntelusta tapahtuu edelleen FM-vastaanottimen välityksellä, mutta teknologinen kehitys vahvistaa monikanavajakelun merkitystä radiotoimialalla. Uusien jakeluteiden syntymisen myötä esille on noussut myös kysymys tekijänoikeuskorvauksista sopimisesta. Uusien jakelukanavien korvausten osalta tekijänoikeuksien haltijoiden ja oikeuksia käyttävien tahojen näkemykset eriyvät merkittävästi, mikä käy selkeästi ilmi esimerkiksi monikanavajakelua selvittäneiden työryhmien raporteista.¹⁴¹

Tekijänoikeusjärjestöt saattavat määritellä uuden teknologian tai jakelukanavan joko uudeksi oikeudeksi tai uudeksi markkinaksi. Tästä on esimerkkinä IPTV-lähetämisen¹⁴² ja mobiililähetämisen käsittely kokonaan uusina markkinoina. Palveluntarjoajien mielestä tekijänoikeudella suojatusta sisällöstä maksetun korvauksen ei tulisi olla riippuvainen hyödynnetyistä kanavasta.¹⁴³ Esimerkiksi radioyhtiöt pitävät kestävämmänä nykyistä tilannetta, jossa niiden pitää hankkia oikeudet erikseen jokaista jakelukanavaa varten ja suorittaa

135 Helsingin hovioikeuden tuomio dnro S/08/2682, annettu 30.6.2011.

136 Asia C-52/07 – Kanal 5 Ltd ja TV 4 AB.

137 *Ibid.*, kohta 44.

138 *Ibid.*, kohta 47.

139 *Ibid.*, kohdat 47–48.

140 SEUT 106(2) artikla.

141 Monikanavajakelua selvittävän työryhmän raportti (2008), s. 11 ja Monikanavajakelun jatkoselvitys (2009), s. 21.

142 IPTV:llä tarkoitetaan IP-verkossa siirrettyä lineaarista televisiopalvelua, jossa katsojille välitetään televisiokanavia niin, että kuluttajalle voidaan taata täyden laadun televisiokuva kaikissa tilanteissa verkon ja jakelujärjestelmän muusta kuormituksesta riippumatta. IPTV:n lähitulevaisuus. Työryhmän loppuraportti (2011), s. 3–4.

143 Eriävistä näkemyksistä ks. Monikanavajakelua selvittävän työryhmän raportti (2008), s. 18 ja Monikanavajakelun jatkoselvitys (2009), s. 21.

useita tekijänoikeuskorvauksia samasta ohjelmasisällöstä siitä huolimatta, että radioyhtiölle uusi jakelukanava ei välttämättä tarkoita lisäansaintamahdollisuutta. Heidän näkemyksensä mukaan yhden lähetyksen lähettäminen samanaikaisesti saman lähettäjäyhtiön toimesta samalle vastaanottajajoukolla useammassa kanavassa on yksi ja sama tuote. Radioyhtiöt katsovat, että kuulijalle ei ole merkitystä sillä, mikä tekninen ratkaisu mahdollistaa hänen radiokuuntelunsa. Tekijänoikeuksien haltijat lähtevät kuitenkin siitä, että uudet jakelukanavat lisäävät potentiaalisten kuulijoiden määrää ja tuovat mukanaan myös uusia ansaintamahdollisuuksia.

Oikeuksien käyttäjät ovat esittäneet, että tekijänoikeuslakiin pitäisi sisällyttää pakottava tulkintasäännös, jonka mukaan alkuperäinen lähetys oikeuttaa samanaikaiseen ja samansisältöiseen samalle vastaanottoalueelle ja yleisölle tapahtuvaan lähettämiseen jakelutekniikasta riippumatta. Oikeudenomistajat ovat puolestaan katsovat, ettei tekijänoikeuslakia ole tarvetta muuttaa.¹⁴⁴ Osapuolten ongelmallinen neuvottelutilanne voi vaikuttaa markkinoiden kehittymiseen.¹⁴⁵ Vuosia tuloksettomana kestävät neuvottelut saattavat vaikuttaa negatiivisesti teknologian kehitykseen ja uusien kuluttajaa hyödyttävien palvelujen syntymiseen. Tulehtunut neuvottelutilanne saattaa myös luoda markkinoille epävarmuutta, joka puolestaan saattaa heikentää yritysten toimintaedellytyksiä ja vähentää uusien yritysten alalle tuloa.¹⁴⁶

Tekijänoikeus on pohjimmiltaan teknologiaan ja jakelukanavaan nähden neutraali, sillä tekijänoikeuslain perussäännökset pohjautuvat kahteen teknologiasta riippumattomaan funktioon: teoksen kappaleiden valmistamiseen ja yleisön saataville saattamiseen.¹⁴⁷ Sääntelyn teknologianeutraalisuus on keskeistä nimenomaan markkinahäiriöiden minimoimisen kannalta.¹⁴⁸ Teknologianeutraalisuus mahdollistaa palveluntarjonnan kehittämisen teknis-taloudellisesti tehokkaimmalla tavalla markkinatilanteen mukaan ja on omiaan edistämään kilpailutilanteen kehittymistä käyttäjille tarjottavien palveluiden osalta. Kilpailulainsäädännössä puolestaan kiellään monopoliasemassa olevaa yritystä muun muassa soveltamasta erilaisia ehtoja eri kauppakumppaneiden samankaltaisiin suorituksiin kauppakumppaneita epäedulliseen kilpailuasemaan asettavalla tavalla.

Tekijänoikeusjärjestöt ovat katsovat, että monikanavajakelu merkitsee kilpailuoikeudellisesti sitä, että toimija kilpailee samanaikaisesti eri markkinoilla samalla sisällöllä. Jos toimija saisi oikeudet useaan jakelukanavaan samalla hinnalla, tapahtuisi käytännössä ostajan lisenssien sidonta ja syntyisi vaara, että sellaisia erikoistuneita toimijoita, jotka toimivat ainoastaan erillismarkkinoilla, syrjitään. Tällä perusteella järjestöt ovat saattaneet tulkita, että kilpailuoikeus edellyttää jakelukanava- tai jakeluteknologiakohtaista lisensointia.¹⁴⁹

Järjestöjen esittämä argumentti perustuu kilpailuoikeuden virheelliseen tulkintaan. Kilpailuoikeudellisesti kiellyttäminen hintasyrjinnästä saattaa olla kyse, kun monopoliasemassa oleva yritys perii ilman kustannusperusteista tai muuta hyväksyttävää syytä eri hintaa saman immateriaalioikeuden samanlaisesta hyödyntämisestä samoilla markkinoilla. Tarkasteltaessa asiaa loppukäyttäjän eli kuluttajan näkökulmasta, kilpailuoikeudellisesti relevantit markkinat tekijänoikeuksien suhteen ovat lähtökohtaisesti sisältöjen markkinat, ei teknologioiden tai jakelukanavien markkinat. Esimerkiksi radiolähettämisen osalta voidaan puhua radiokanavatarjonnan markkinoista, ei terrestriaali- ja internet-markkinoista. Vastaavasti voidaan puhua televisiokanavatarjonnan markkinoista, ei terrestriaali- tai mobiili-tv-markkinoista.

Koska monikanavajakelu on keskeisessä roolissa niin radio- kuin televisiotoimialankin kehityksen kannalta, ei vaihtoehtoisten jakelukanavien syntymiselle ja niiden kehittämiseksi tulisi luoda keinotekoisia esteitä.

144 Monikanavajakelua selvittävän työryhmän raportti (2008), s. 16–17.

145 Myös monikanavajakelun jatkoselvityksessä todetaan, että mikäli sopimusneuvottelut eivät johda tulokseen, olisi tietoyhteiskunnan palvelujen kehittämisen vuoksi tärkeää, että uusien jakelukanavien ja -tekniikoiden edistämiseen olisi olemassa tehokkaat keinot. Monikanavajakelun jatkoselvitys (2009), s. 23.

146 Radioyhtiöiden näkökulmasta ratkaisun hakeminen oikeusteitse on käytännössä haasteellista, sillä radioyhtiön toimilupakausi ehtii todennäköisesti kuluu umpeen ennen kuin oikeudenkäynti saadaan päätökseen.

147 Television monikanavaisuus ja tekijänoikeus (2007), s. 18.

148 Teknologianeutraalisuuden käsitteestä tarkemmin jäljempänä jaksossa 7.9.

149 Esim. Gramexin lausunto opetusministeriölle (s. 3), Teoston lausunto opetusministeriölle (s. 2) ja Kopioston lausunto opetusministeriölle (s. 2) liittyen monikanavajakelun jatkoselvitykseen. Lausunnot sähköisessä muodossa valtioneuvoston hankerekisterissä osoitteessa: http://www.hare.vn.fi/mAsiakirjojenSelailu.asp?h_iID=14890. Viitattu 19.6.2014.

Sellaiset hinnoittelukäytännöt, joilla asetetaan eri teknologiat tai jakelutiet perusteelta keskenään eriarvoiseen asemaan, ovat haitallisia alan kehitykselle. Sillä, saako tekijänoikeusjärjestö tekijöiltä oikeudet erittelemättöminä tai eriteltyinä, ei ole kilpailuoikeudellista relevanssia käyttäjille myönnettävän käyttöoikeuden hinnoittelun kannalta. Myös tekijänoikeussäännökset tulisi laatia teknologianeutraaleiksi siten, että ne kohtelevat eri jakelutapoja samalla tavalla.

7.8 Verkkotallennuspalvelut

Verkkotallentamisella tarkoitetaan palveluja, joissa kuluttaja voi tallentaa ja myöhemmin katsella tallennettuja yksittäisiä tv-ohjelmia tai kokonaisten lineaaristen kanavien ohjelmistoja haluamallaan päätelaitteella itse määrittämäänsä ajankohtana.¹⁵⁰ Verkkotallennuspalvelua tarjoaa alkuperäisestä lähettäjistä eli televisioyhtiöstä erillinen toimija, yleensä ohjelmien edelleen lähettäjä, kuten kaapeli-TV- tai IPTV-yhtiö.¹⁵¹ Kuluttajan näkökulmasta verkkotallennuksessa on kyse tallentavaa digisovitinta muistuttavasta palvelusta, sillä verkkotallennuksen avulla kuluttaja voi siirtää haluamansa TV-ohjelman katseluaikaa hänelle parhaiten sopivaan hetkeen. Verkkotallentamisen edellyttämä teknologia on Suomessa yleisesti saatavilla ja markkinoilla on useita erilaisia palvelukonsepteja.¹⁵² Käytössä olevat verkkotallennuspalvelut eroavat toisistaan sovellettavan tekniikan osalta: usein tallennuspalveluja tarjotaan suoraan kuluttajille lisäpalveluna IPTV-palvelun yhteydessä joko digisovitinta käyttäen tai internetin välityksellä, mutta joitakin palveluja on toteutettu niin, etteivät ne ole kytketty IPTV-palveluun vaan toimivat itsenäisinä verkkotallennuspalveluina. Verkkotallennuspalveluille on ominaista se, että lähetyssignaalin vastaanotto tallentamista varten tapahtuu palveluntarjoajan vastaanottimella ja ohjelma tallentuu palveluntarjoajan palvelimelle.¹⁵³

Verkkotallennuspalveluita on ollut toiminnassa jo useita vuosia, mutta palveluja tarjoavat yhtiöt ja tekijänoikeuksien haltijat eivät ole päässeet lopulliseen sopuun tekijänoikeuskorvauksista. Sopimuksen syntymisen esteenä on ollut tallennuspalveluiden tarjoajien, televisioyriytysten sekä ohjelmien tekijöitä ja muita oikeudenhaltijoita edustavien järjestöjen eriävät näkemykset verkkotallennuspalveluiden oikeudellisesta luonteesta.¹⁵⁴ Näkemyserot ovat koskeneet muun muassa rajanvetoa siitä, onko verkkotallennuspalvelun käyttäminen kuluttajan itse harjoittamaa tallentamistoimintaa, joka kuuluisi yksityisen kopioinnin hyvitysmaksun piiriin, vai kaupallisen palveluntarjoajan kuluttajien puolesta suorittamaa tallentamistoimintaa, jolloin oikeuksista tulisi sopia erikseen.¹⁵⁵ Erilaisten käsitysten ja sopimusten puuttumisen vuoksi mitkään oikeudenhaltijat – tekijät, esiintyjät, tuottajat tai tv-yhtiöt – eivät toistaiseksi ole saaneet verkkotallennuspalveluliiketoiminnasta tekijänoikeuskorvauksia.

Verkkotallennuspalveluihin liittyvän oikeudellisen epävarmuuden poistamiseksi osapuolet ovat kuitenkin pyrkineet sovittamaan eriäviä näkemyksiään yhteen. Alkuvuodesta 2014 he muotoilivat OKM:lle ratkaisumallin verkkotallennuspalveluiden järjestämiseksi. Ratkaisumallin mukaan televisioyhtiöt sopisivat verkkotallennuspalvelun tarjoajan kanssa televisioyriytteen signaalin käyttämisestä ja käytön korvaamisesta sekä tallennuspalvelun teknisestä toteutuksesta ja tekijänoikeusjärjestöt sopisivat verkkotallennuspalvelun tarjoajan kanssa järjestöjen hallinnoimien oikeuksien käytöstä ja korvauksesta. Lisäksi tekijänoikeusjärjestöjen sopimukset saisivat sopimuslisenssivaikutuksen tätä tarkoitusta varten tekijänoikeuslakiin säädettävän säännöksen kautta.¹⁵⁶ Mallin perusteella OKM on laatinut luonnoksen hallituksen esitykseksi eduskunnalle tekijänoikeuslain muuttamisesta.¹⁵⁷ KKV on esitysluonnosta koskevassa lausunnossaan pitänyt ongelmallisena erityisesti sitä, että esitys edustaa tapauskohtaista sääntelyä, jossa tekijänoikeusjärjestelmän ongelmakohtiin puututaan kunkin uuden teknologian, palvelun tai jakelutien osalta erikseen. Lisäksi KKV on todennut,

150 IPTV:n lähitulevaisuus. Työryhmän loppuraportti (2011), s. 16.

151 Tekijänoikeustoimikunnan mietintö. Ratkaisuja digiajan haasteisiin (2012), s. 73.

152 Suomalaisten käytettävissä on noin parikymmentä verkkotallennuspalvelua, esimerkiksi TVkaista, Maxivision, Netikka TV, Elisa Viihde -palvelu, MPY Laajakaista TV, Lumotv 24 h, PPO Laajakaista TV, BooxTV, ReTV sekä Soneran Koti-TV.

153 Tekijänoikeustoimikunnan mietintö. Ratkaisuja digiajan haasteisiin (2012), s. 75.

154 *Ibid.*, s. 73.

155 *Ibid.*, s. 80–95 ja IPTV:n lähitulevaisuus. Työryhmän loppuraportti (2011), s. 16.

156 OKM:n verkkouutinen: Ehdotus televisio-ohjelmien verkkotallennuspalveluiden järjestämiseksi 28.1.2014.

157 Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi tekijänoikeuslain muuttamisesta. Luonnos 7.4.2014 (tv-ohjelmien verkkotallennuspalvelu).

että verkkotallennuspalveluita koskevan ratkaisumallin perustuminen myös jatkossa niiden toimijoiden keskinäiseen sopimiseen, jotka ovat päätyneet esittämään käsillä olevaa ratkaisumallia OKM:lle, saattaa luoda kyseisille toimijoille muita alan toimijoita vahvemman kilpailuaseman.¹⁵⁸

Markkinoiden kehittymisen ja kilpailun edistämisen kannalta on pidettävä kestävämmänä tilannetta, jossa uusien palvelujen käyttöönotto ja jo olemassa olevien teknologioiden hyödyntäminen estyvät tekijänoikeuksien haltijoiden ja käyttäjien neuvottelujen epäonnistumisen seurauksena. Tällaisessa tilanteessa on verkkotallennuspalvelujen tapauksessa oltu pitkään. Epäselvä sääntely ja osapuolten ongelmallinen neuvottelutilanne ovat myös saattaneet vähentää yritysten kannustimia luoda ja kehittää uusia palveluja. Tämä on puolestaan haitallista kuluttajalle, jolle verkkotallennuspalvelut muodostavat merkittävän lisäarvon esimerkiksi kaapelijakeluun nähden.

Lainsäädännön ja sopimuskäytäntöjen tulisi edistää uusien teknologioiden hyödyntämistä täysimääräisesti. Verkkotallennuspalvelut ovat kuitenkin esimerkki siitä, miten tekijänoikeuslainsäädännön ja sopimuskäytäntöjen ongelmat ovat estäneet uusien teknologioiden hyödyntämisen. Verkkotallennuspalveluihin pitkään liittynyt oikeudellinen epävarmuus ja osapuolten ristiriitaiset näkemykset ovat tarkoittaneet palveluntarjoajien kannalta esimerkiksi sitä, ettei heillä ole ollut mahdollisuutta selvittää, miltä tahoilta oikeudet tulisi hankkia. Niin verkkotallennuspalveluiden kuin muidenkin uusien teknologioiden ja palveluiden osalta ongelmallista on se, etteivät palveluntarjoajat tiedä, milloin oikeuksien ja lupien myöntäminen kuuluu tekijänoikeusjärjestön toimivaltaan ja milloin ei. Uusia, innovatiivisia palveluja koskevista sopimuksista ja hinnoista neuvottelemisen vie aikaa, jota nopeatempoisella markkinalla ei ole varaa hukata. Tekijänoikeusjärjestön joko viivyttellessä tai pohtiessa, tulisiko sen ryhtyä hankkimaan lisäoikeuksia oikeudenomistajilta, innovatiivisen palvelun markkinarako saattaa umpeutua.

7.9 Hyvitysmaksujärjestelmä

1980-luvulla analogiseen ympäristöön luodun hyvitysmaksujärjestelmän mukainen hyvitysmaksu kohdistui alun perin yksinomaan teosten kopiointiin käytettäviin laitteisiin. Nykyään tilanne on kuitenkin toinen, sillä vain osa hyvitysmaksun alaisista tallennuslaitteista ja -alustoista on tarkoitettu yksinomaan tallentamiseen. Yhä merkittävämpi osa tallentamisesta tapahtuu monikäyttöalustoille, joiden pääasiallinen käyttötarkoitus saattaa olla jokin muu kuin tallentaminen.¹⁵⁹ Teknisen kehityksen onkin katsottu asettavan merkittäviä haasteita nykyisen hyvitysmaksujärjestelmän toimivuudelle, toimintaperiaatteille ja hyväksyttävyydelle.¹⁶⁰ Hyvitysmaksujärjestelmän toimivuutta kokonaisuutena sekä teknisestä ja toimintaympäristössä tapahtuvasta muutoksesta johtuvia muutospaineita on tarkasteltu muun muassa OKM:n selvityksessä vuonna 2010.¹⁶¹ Lisäksi OKM:n toimeksiannon mukaisesti selvitysmies Arne Wessberg on laatinut selvityksen hyvitysmaksujärjestelmän vaihtoehtoisesta järjestelystä vuonna 2011 ja selvitysmies Markus Leikola on laatinut ratkaisumallin hyvitysmaksujärjestelmän uudistamiseksi vuonna 2012.¹⁶² Wessberg ehdottaa hyvitysmaksun irrottamista laitesidonnaisuudesta ja hyvityksen tulouttamista viestintärahoituksen kautta. Leikola puolestaan laski hyvitysmaksun tasoa ja samalla laajentaisi hyvitysmaksupohjaa muun muassa pilvisisäilytys- ja tallennuspalveluihin. Kummankaan mallin mukaisia ehdotuksia ei ole kuitenkaan pantu täytäntöön.

Nykyisessä hyvitysmaksujärjestelmässä on kilpailun toimivuuden kannalta ongelmallisia piirteitä. Kilpailunäkökulmasta on keskeistä varmistaa, ettei hyvitysmaksujärjestelmä aiheuta markkinahäiriöitä kuluttajakakupassa tai estä taikka hidasta uusien kehittyneempien tallennuslaitteiden tai -alustojen käyttöönottoa. Nykyi-

158 Kilpailu- ja kuluttajaviraston lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi tekijänoikeuslainsäädännön muuttamiseksi (tv-ohjelmien verkkotallennuspalveluita koskeva osuus), KKV/2369/03.02/2014, annettu 9.5.2014.

159 Hyvitysmaksujärjestelmän vaihtoehtoinen järjestely (2011), s. 9.

160 Yksityisen kopioinnin hyvitysmaksujärjestelmän kehittämistarpeet (2010). Jo vuoden 2001 tietoyhteiskuntadirektiivissä pidettiin selvänä, että yksityiskäyttöön tapahtuva digitaalinen kappaleen valmistaminen tulee yleistymään ja sen taloudellinen merkitys kasvamaan. Direktiivissä todetaankin, että jäsenvaltioiden on asiaankuuluvalla tavalla otettava huomioon yksityiskäyttöön tapahtuvan digitaalisen ja analogisen kappaleen valmistamisen väliset erot.

161 Yksityisen kopioinnin hyvitysmaksujärjestelmän kehittämistarpeet (2010).

162 Hyvitysmaksujärjestelmän vaihtoehtoinen järjestely (2011) ja Ratkaisumalli yksityisen kopioinnin hyvitysmaksulle (2012).

sessä järjestelmässä hyvitysmaksu suoritetaan ainoastaan osasta laitteista ja alustoista muodostaen niihin merkittävän (13–34 prosenttia) hinnanlisän.¹⁶³ Esimerkiksi musiikkipuhelinten sekä kannettavien mp3-soittimien tallennus- ja toisto-ominaisuudet vastaavat pitkälti toisiaan, mutta vain jälkimmäisistä maksetaan hyvitysmaksua. Matkapuhelinten ohella maksun ulkopuolelle jäävät myös esimerkiksi navigaattorit, tietokoneet ja kämmentietokoneet sekä pelikonsolit.

Teknologia- ja laiteneutraalisuuden näkökulmasta hyvitysmaksujärjestelmä tulisi rakentaa niin, ettei eri tallennuslaitteita ja -alustoja asetettaisi hyvitysmaksulla perusteetta keskenään eriarvoiseen asemaan. Käsite ”teknologianeutraalisuus”, jolla viitataan tekijänoikeudellisen sääntelyn ja käytäntöjen neutraalisuuteen suhteessa teoksen välittämisessä käytettyyn tekniikkaan, on keskeisessä asemassa sekä kotimaisessa että EU-tason tekijänoikeusliitännäisessä sääntelyssä. Komissio on määritellyt teknologianeutraalisuuden jäsenvaltioille asetettuna vaatimuksena varmistaa, että kansalliset sääntelyviranomaiset pyrkivät kaikkiin tavoin välttämään sääntelyn sitomista yksittäisiin tekniikoihin, mikä merkitsee, etteivät ne saa edellyttää tai suosia tietyn tyyppisen tekniikan käyttöä.¹⁶⁴ Valtion sijaan kysynnän tulisi päättää teknologioiden menestymisestä.¹⁶⁵

Hyvitysmaksun kohdentumisen ohella toinen hyvitysmaksujärjestelmään liittyvä ongelma on se, että hyvitysmaksu tulee suoritettavaksi myös silloin, kun kuluttaja käyttää tallennusalustoja oman materiaalin tallentamiseen. Maksu siis kohdistuu yhtä lailla omien sisältöjen kopiointiin kuin tekijänoikeuden alaisen sisällön kopiointiin. Kuluttajan itse tuottamaa materiaalia ovat esimerkiksi itse otetut valokuvat ja itse kuvatut videot. Kun kuluttaja tallentaa esimerkiksi tietokoneellaan olevia itse ottamia valokuvia tai muuta tekijänoikeuden ulkopuolista aineistoa tallennuslaitteeseen, kuluttaja joutuu suorittamaan hyvitysmaksun vaikka tekijänoikeuden haltijat eivät kärsi lainkaan oikeudenmenetyksiä. Tällainen käytäntö on riskitiedossa hyvitysmaksujärjestelmän lähtökohdan kanssa, sillä hyvitysmaksun tarkoituksena on korvata tekijänoikeuden haltijalle syntyvä menetys. Hyvitysmaksun ei tulisi toimia tallennuslaitteisiin ja -alustoihin kohdistuvana veronluonteisena maksuna, vaan hyvitysmaksukertymän tulisi heijastaa yksityisestä kopioinnista aiheutuvaa todellista haittaa. Uudet ennemmin sähköisessä muodossa olevan sisällön saatavuuteen kuin sen omistamiseen perustuvat liiketoimintamallit edellyttävät sellaisten hyvityskanavien kehittämistä, jotka kohdennetummin antavat tekijöille markkinamekanismin mukaisesti määrittyvän hyvityksen. Aineistojen suora lisensointi sisältää usein hinnoittelussaan sisällön tavanomaisen käytön ja yksityisen kopioinnin.

Hyvitysmaksun suuruuden määräytymisen osalta ongelmallisena voidaan puolestaan pitää sitä, että nykyisessä järjestelmässä hyvitysmaksun määrä on sidottu tallentavan laitteen ja alustan tallennuskapasiteettiin. Teknologian kehityksen voidaan olettaa mahdollistavan tallennuslaitteiden tallennuskapasiteetin kasvamisen, kun taas tuotantomenetelmien ja -määrien kehittyessä tallennuslaitteiden hinta laskee. Tuotteen hinnan laskiessa ja tallennuskapasiteetin kasvaessa yhä suurempi osa hinnasta muodostuisi hyvityskorvauksesta ja kuluttaja saattaisi jäädä hyötymättä hintojen laskusta. Toinen hinnanmuodostukseen liittyvä ongelma on se, että tallennuskapasiteetin perusteella määräytyvä hyvitysmaksu rasittaa halvimpia markkinoilla olevia tuotteita suhteessa ankarammin kuin kalliimpia. Tämä on puolestaan omiaan vähentämään hintakilpailua edullisten tuotteiden osalta, koska hyvitysmaksun merkittävä osuus tuotteen loppuhinnasta heikentää yrityksen kannustinta laskea tuotteen hintaa.

Edellä kuvatut hyvitysmaksujärjestelmän epäkohdat ovat osoitus järjestelmän uudistustarpeesta. Analogisena aikana luodulle järjestelmälle ominainen laite- ja teknologianeutraalisuuden puute ei korjaannu hyvitysmaksun soveltamisalaa laajentamalla, vaan järjestelmän tilalle on kehitettävä digitaalisen ajan ratkaisuja. Oikeudenhaltijalle yksityisestä kopioinnista aiheutuvan haitan ohella hyvitysmaksujärjestelmän uudistamisessa on keskeistä huomioida myös loppukäyttäjien ja kuluttajien oikeudet. Yksityistä kopiointia koskevan tutkimuksen objektiivinen riippumattomuus on turvattava siten, että yhteiskunnallisen päätöksenteon pohjana käytettäviä tutkimuksia tekee jatkossa tekijänoikeusjärjestöistä ja niiden toimeksiannoista riippumaton taho.

163 Ratkaisumalli yksityisen kopioinnin hyvitysmaksulle (2012), s. 8.

164 Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2002/21/EY sähköisten viestintäverkkojen ja -palvelujen yhteisestä sääntelyjärjestelmästä, johdanto-osa kohta 18.

165 Ks. esim. Kamecke & Körber (2008), s. 331.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tekijänoikeusjärjestöjen aseman kilpailuoikeudellista arviointia vaikeuttaa tekijänoikeussääntelyn ja tekijänoikeusjärjestöjen sopimuskäytäntöjen monimutkaisuus sekä tekijänoikeuksien ja niihin liittyvien teososien ja rahavirtojen omistuksen epäselvyys. Sääntelyn tulkinnanvaraisuus ja markkinoiden monimutkaisuus vahvistavat entisestään tekijänoikeusjärjestöjen markkina-asemaa. Kun niinkin perustavanlaatuinen kysymys kuin se, ketä on pidettävä tekijänä, on tulkinnanvarainen, saattaa tekijänoikeusjärjestön intressissä olla vakiinnuttaa hyvin laaja tekijä-käsite. Tällaisesta onkin nähtävissä merkkejä Suomen tekijänoikeusmarkkinoilla. Esimerkiksi audiovisuaalisen teoksen tekijän määritelmä on Suomessa muotoutunut varsin laajaksi.

Tekijänoikeuslain merkittävät tulkinnanvaraisuudet, erityisesti tekijä-käsitteeseen liittyvä tulkinnanvaraisuus, tulisi ratkaista läpinäkyvästi ja avoimesti siten, ettei markkinoiden toimintaa häiritä käsitteen vaihkeainen laajentaminen määrävissä asemassa olevien järjestöjen toimesta. Näin vältettäisiin tilanne, jossa tekijänoikeusjärjestö luo ensin laintulkinnalla uuden markkinan (esimerkiksi äänimiesten tekijänoikeuksien markkina) ja ottaa sen sitten haltuunsa. Audiovisuaalisten tuotantojen tilaajien saama tuote (av-teos) menettää vaihdanta-arvoaan, sillä osa sen käyttöön vaadittavista oikeuksista on siirtynyt tekijänoikeusjärjestön haltuun.

Tekijänoikeusjärjestöjen oma-aloitteisen, valtakirjoihin tai oikeuksien siirtosopimuksiin perustuvan taloudellisen toiminnan osalta kilpailuvaikutukset on tutkittava ja todettava tapauskohtaisesti erikseen. Tällainen sopimuslisenssivaikutuksen lisensointitoiminta voi olla tehokasta, perusteltua tai jopa välttämätöntä silloin, kun järjestöt myöntävät sellaisia asiakkaiden tarvitsemia massalisenessejä, joita yksittäinen tekijä ei voisi antaa. Mitä lähemmäs mennään yksittäisten teosten lisensointia, sitä todennäköisempää on, että liikutaan kielletyn elinkeinonharjoittajien välisen sopimisen vaaravyöhykkeellä – etenkin, jos samaan aikaan rajoitetaan tekijän oikeutta sopia itse suoraan teostensa käytöstä. Vaikka oma-aloitteisen taloudellisen toiminnan ponttimena lienee usein halu vastata teosten käyttäjien uusiin massakäyttötarpeisiin, saattaa toiminnan taustalla joissain tapauksissa olla halu taata vahvempi neuvotteluasema ja parempi taloudellinen asema tekijöille ja heitä edustavalle järjestölle.

Kysymys siitä, missä laajuudessa tekijänoikeuksien hallinnointivaltuudet on luovutettu tekijänoikeusjärjestöille ja mitkä kaikki teknologiat tai jakelutiet siihen mahdollisesti kuuluvat, on kriittinen siksi, että oikeudet luovutetaan yksinoikeudella. Jos järjestelmä ei olisi rakentunut tällaiseksi, vaan oikeudet olisi alun perinkin luovutettu tekijänoikeusjärjestöille yksinomaan massalisenessien myöntämistä varten suoraa, teoskohtaista sopimista rajoittamatta, ei tekijänoikeusjärjestöjen asiakkaiden tarvitsisi kärsiä jatkuvaa epävarmuutta siitä, onko tekijänoikeusjärjestöllä oikeuksia myöntää käyttöluovia uusiin teknologioihin tai käyttötapoihin. Uusien käyttötapojen osalta, joihin ei haluta massakäyttöoikeuksia antaa (esimerkiksi koska yksinoikeus halutaan luovuttaa tilaajalle), voitaisiin käyttää teoskohtaista kielto-oikeutta, joka lain perusteella on mahdollista sopimuslisenssinkin osalta. Nykyisten yksinoikeusehtojen laajuutta olisi syytä arvioida uudelleen ennen kaikkea siitä näkökulmasta, ovatko ne kaikilta osiltaan kohtuullisia ja ehdottoman välttämättömiä kollektiivilisensoinnin tehokkuushyötyjen saavuttamiseksi.

Kuten edellä jaksossa 7.5 on todettu, tekijänoikeuden siirtäminen on nykyään lähestulkoon mahdotonta silloin, kun tekijällä on sopimus tekijänoikeusjärjestön kanssa. Kehitystä voidaan pitää haitallisena niin tekijöiden kuin tekijänoikeuksien käyttäjienkin kannalta. Jos tarkoituksena on ollut suojata tekijöitä vastaavilta vaikutuksilta, jotka saattaisivat aiheutua esimerkiksi levy-yhtiöiden kanssa solmituista sopimuksista, on lopputulos ollut tekijän kannalta varsin samantyyppinen sillä erotuksella, että sopijapuolena on levy-yhtiön sijaan tekijänoikeusjärjestö. Tekijänoikeusjärjestön pitkän ajan kuluessa maksamat tilitykset ovat joka tapauksessa epävarmempaa tuloa kuin kertakorvaukset tai muut sellaiset tulot, joita tekijä saattaisi yksittäisten teostensa itsehallinnoinnilla hankkia. Tekijänoikeuksia erilaisissa kuluttajille tarjottavissa palveluissaan hyödyntävät yritykset eivät puolestaan pysty hankkimaan itselleen oman liiketoimintansa ja teoksen taloudellisen hyödyntämisen kannalta olennaisia oikeuksia, kun oikeudet tai tietyt osat niistä on ”kiinnitetty” tekijänoikeusjärjestöille.

Tekijänoikeusjärjestöjen hinnoittelun epäselvyyttä ja läpinäkymättömyyttä voidaan pitää ongelmallisena. Hintatasoon tai hinnoittelun rakenteisiin kohdistuva erityissäätely ei kuitenkaan ole kestävä ratkaisu. Kilpailulainsäädäntö velvoittaa jo nyt monopoliasemassa olevia tekijänoikeusjärjestöjä syrjimättömään hinnoitteluun, joka ei aseta järjestön asiakkaita epäedulliseen kilpailuasetelmaan. Läpinäkyvyyttä ei ole tarkoituksenmukaista lisätä yksittäisten toimijoiden maksamien korvaussummien tasolla, vaan hinnoitteluperusteiden tasolla.¹⁶⁶ Läpinäkyvyys ja informaation saatavuus parantaisi oikeuksien käyttäjien neuvotteluasemaa, sillä käyttäjät pystyisivät vertaamaan maksamiaan korvauksia alan yleiseen korvaustasoon. Informaation saatavuus voisi myös tässä tapauksessa madaltaa markkinoille tulon kynnystä ja sitä kautta lisätä kilpailua, sillä yrityksillä olisi paremmat edellytykset arvioida suunnitteilla olevien uusien liiketoimintaideoiden kustannuksia. Tekijänoikeusjärjestöjen ja tekijänoikeuksien käyttäjien välistä luottamuspulaa puolestaan korjaisi se, että luvat myöntävä viranomainen kiinnittäisi huomiota myös tekijänoikeusjärjestöjen hinnoittelu- ja sopimiskäytäntöihin.

Korvausten kohtuullisuutta tai kohtuuttomuutta on tarkasteltava ottaen erityisesti huomioon tekijänoikeudella suojatun aineiston käytön arvo liiketoiminnassa. Kilpailuneuvoston ja korkeimman hallinto-oikeuden Reissuradio-ratkaisussa korvausten suhteuttaminen oikeuksien taloudellisen hyödyntämisen laajuuteen toteutui liikevaihtopohjaisilla lisenssimaksuilla.¹⁶⁷ Neuvottelujen tuloksena syntyneet tariffitasot eivät välttämättä heijastele käytön arvoa jokaisen toimijan tai käyttötilanteen osalta. Euroopan unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan määräävän markkina-aseman väärinkäyttöä voi esimerkiksi olla suorituksen, tässä tapauksessa tekijänoikeudella suojatun teoksen, liiketaloudelliseen arvoon nähden liian korkean hinnan asettaminen.¹⁶⁸ Suomessa esimerkiksi radioiden maksamat tekijänoikeuskorvaukset ovat korkeat muihin EU-maihin verrattuna. Eurooppalaisessa vertailussa korkealle hintatasolle tulisi pystyä osoittamaan erityiset perusteet. Hinnoittelun syrjimättömyyttä voidaan puolestaan edistää soveltamalla teknologia- ja jakelukanavanutraalia hinnoittelua.

Tekijänoikeuskorvausten tilityksiä tulisi tehdä syrjimättömin perustein niin yksityisille tekijöille kuin sellaisille oikeushenkilöillekin, joille tekijänoikeuksia on siirretty. Tilityksiä tehdään tälläkin hetkellä oikeushenkilöille, mutta ei täysin johdonmukaisesti. Suoranaisia lainsäädännöstä johtuvia esteitä sille, että tekijänoikeuskorvauksia tilitettäisiin oikeushenkilöille, ei ole. Ainoan ongelman näyttävät muodostavan sellaiset tekijänoikeusjärjestöjen sopimuskäytännöt, jotka tekevät tekijänoikeuksien siirron mahdottomaksi. Teosto tilittää tälläkin hetkellä – sopimukseen ja Teoston tilityssäätöihin perustuen – tekijänoikeuskorvauksia sellaisille oikeushenkilöille (musiikinkustantajat), joilla ei ole Teoston hallinnoimia tekijänoikeuksia. Tällainenkin järjestely on siis mahdollinen, mutta jostain syystä sitä ei ole sovellettu muiden kuin Teoston ja musiikinkustantajien välillä.

Tarkasteltaessa asiaa loppukäyttäjän eli kuluttajan näkökulmasta kilpailuoikeudellisesti relevantit markkinat tekijänoikeuksien suhteen ovat lähtökohtaisesti sisältöjen markkinat, ei teknologioiden tai jakelukanavien markkinat. Tekijänoikeusjärjestöjen hinnoittelukäytäntöjen ei tulisi asettaa eri teknologioita tai jakeluteitä perusteetta keskenään eriarvoiseen asemaan. Tekijänoikeusjärjestöjen asiakkaiden keskinäinen kilpailu vaikkapa radiokanavatarjonnan markkinoilla saattaisi vääristyä, jos monopoliasemassa oleva järjestö perisi eri teknologioiden tai jakelukanavien hyödyntämisestä perusteettomasti erilaisen korvauksen. Hinnoittelu, joka perustuu liikevaihtoon ja todelliseen käyttäjäpohjaan, ei voi syrjiä yhtä jakelukanavaa hyödyntävää palveluntarjoajaa tai suosia montaa jakelukanavaa hyödyntävää palveluntarjoajaa. Sitä vastoin on mahdollista, että eri jakeluteiden tai teknologioiden katsominen omiksi markkinoikseen syrjii niitä palveluntarjoajia, jotka tarjoavat samaa sisältöä eri teknologioissa tai jakelukanavissa.

Nykyisessä hyvitysmaksujärjestelmässä on kilpailun toimivuuden kannalta ongelmallisia piirteitä, joita voidaan pitää osoituksena järjestelmän uudistustarpeesta. Nykyjärjestelmälle ominainen laite- ja teknologianeutraalisuuden puute ei kuitenkaan korjaannu hyvitysmaksun soveltamisalaa laajentamalla, vaan ana-

166 Myös uusi kollektiivihallinnointia koskeva EU-direktiivi velvoittaa tekijänoikeusjärjestöjä läpinäkyviin hinnoittelukäytäntöihin.

167 Kilpailuneuvoston ratkaisu dnro 96/690/2000 ja korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisu dnro 1004/2/02, taltionumero 1198.

168 Asia C-52/07 – Kanal 5 ja TV 4, kohdat 28 ja 36 ja Helsingin hovioikeuden tuomio dnro S/08/2682, annettu 30.6.2011.

logisena aikana luodulle järjestelmälle on luotava moderneja digitaalisen ajan ratkaisuja. Kilpailunäkökulmasta on keskeistä varmistaa, ettei hyvitysmaksujärjestelmä aiheuta markkinahäiriöitä kuluttajakaupassa tai estä taikka hidasta uusien kehittyneempien tallennuslaitteiden- tai alustojen käyttöönottoa. Hyvitysmaksun suuruuden määrittämisessä hyödynnettävän tutkimustiedon tulisi lisäksi olla tekijänoikeusjärjestöistä ja niiden toimeksiannoista riippumattomien tahojen tekemiä.

LÄHTEET

Lainsäädäntö ja muut virallislähteet

Euroopan unioni

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2001/29/EY, annettu 22 päivänä toukokuuta 2001, tekijänoikeuden ja lähioikeuksien tiettyjen piirteiden yhdenmukaistamisesta tietoyhteiskunnassa, EYVL L 167, 22.6.2001, s.10.

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2002/21/EY, annettu 7 päivänä maaliskuuta 2002, sähköisten viestintäverkkojen ja -palvelujen yhteisestä sääntelyjärjestelmästä, EYVL L 108, 24.4.2002, s. 33.

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2014/26/EU, annettu 26 päivänä helmikuuta 2014, tekijänoikeuden ja lähioikeuksien kollektiivisesta hallinnoinnista sekä usean valtion alueen kattavasta musiikkiteosten oikeuksien lisensioinnista verkkokäyttöä varten sisämarkkinoilla. EUVL L 84, 20.3.2014, s. 72.

Komission tiedonanto neuvostolle, Euroopan parlamentille ja Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle Tekijänoikeuden ja lähioikeuksien hallinnointi sisämarkkinoilla, KOM(2004)261 lopullinen, annettu 16.4.2004 Tarkistukset 123–331 mietintöluonnokseen ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi tekijänoikeuden ja lähioikeuksien kollektiivisesta hallinnoinnista ja monta aluetta kattavasta musiikkiteosten oikeuksien lisensioinnista verkkokäyttöä varten sisämarkkinoilla 2012/0180(COD), annettu 6.6.2013.

Suomi

Valtioneuvoston asetus tallentamattomien ääni- ja kuvanauhojen ja muiden tallennuslaitteiden valmistuksesta ja maahantuonnista suoritettavan maksun suuruudesta vuonna 2013, annettu 13.12.2012.

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi tekijänoikeuslain ja rikoslain 49 luvun muuttamisesta, HE 28/2004.

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi tekijänoikeuslain muuttamisesta. Luonnos 7.4.2014 (tv-ohjelmien verkkotallennuspalvelu).

Kilpailu- ja kuluttajaviraston lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi tekijänoikeuslainsäädännön muuttamiseksi (tv-ohjelmien verkkotallennuspalveluita koskeva osuus), KKV/2369/03.02/2014, annettu 9.5.2014.

Kilpailuviraston kirje Kopiostolle dnro 595/61/93, annettu 31.1.1993.

Oikeuskäytäntö

Euroopan unionin tuomioistuin

Asia C-127/73, BRT v. SABAM, Yhteisöjen tuomioistuimen tuomio 27 (21) päivänä maaliskuuta 1974, ECR 1974 s. 00313.

Asia C-155/73, Italia v. Sacchi, Yhteisöjen tuomioistuimen tuomio 30 päivänä huhtikuuta 1974, Kok. 1974 s. 00409.

Asia C-7/82, GVL v. komissio, Yhteisöjen tuomioistuimen tuomio 2 päivänä maaliskuuta 1983, ECR 1983 s. 00483.

Asia 96/82, IAZ v. komissio, Yhteisöjen tuomioistuimen tuomio 8 päivänä marraskuuta 1983, Kok. 1983 s. 03369.

Asia C-97/08 P, Akzo Nobel ym. v. komissio, Yhteisöjen tuomioistuimen tuomio (kolmas jaosto) 10 päivänä syyskuuta 2009, Kok., 2009 s. I-08237 Asia C-395/87 – Tourmier, Yhteisöjen tuomioistuimen tuomio 13 päivänä heinäkuuta 1989, ECR 1989 s. 02521.

Asia C-110/88, Lucazeau ym. v. SACEM ym. Yhteisöjen tuomioistuimen tuomio 13 päivänä heinäkuuta 1989, Kok. 1989 s. 02811.

Asia C-41/90, Höfner & Elser v. Macrotron, Yhteisöjen tuomioistuimen tuomio (kuudes jaosto) 23 päivänä huhtikuuta 1991, ECR 1991 s. I-01979.

Asia C-67/96, Albany, Yhteisöjen tuomioistuimen tuomio 21 päivänä syyskuuta 1999, Kok. 1999 s. I-05751.

Asia C-22/98, Becu ym., Yhteisöjen tuomioistuimen tuomio (kuudes jaosto) 16 päivänä syyskuuta 1999, Kok. 1999 s. I-05665.

Asia C-475/99, Ambulaz Glöckner, Yhteisöjen tuomioistuimen tuomio (viides jaosto) 25 päivänä lokakuuta 2001, Kok. 2001 s. I-08089.

Asia C-52/07, Kanal 5 ja TV 4, Yhteisöjen tuomioistuimen tuomio (neljäs jaosto) 11 päivänä joulukuuta 2008, Kok. 2008 s. I-09275.

Asia C-351/12 OSA, Unionin tuomioistuimen tuomio (neljäs jaosto) 27 päivänä helmikuuta 2014, ei vielä julkaistu oikeustapauskokoelmassa.

Komissio

Komission päätös 71/224 GEMA I, annettu 2.6.1971.

Komission päätös 72/268 GEMA II, annettu 6.7.1972.

Komission päätös 78/516/EEC RAI /Unitel, annettu 26.5.1978.

Komission päätös 82/204 GEMA III, annettu 4.12.1981.

Komission päätös COMP/C2/37.219 Banghalter & Homem Christo v. SACEM (Daft Punk), annettu 12.8.2002.

Komission päätös 2003/300/EY IFPI Simulcasting 2003/300/EY, annettu 8.10.2002.

Kotimainen oikeuskäytäntö

Kilpailuviraston päätös dnro 37/211/89, annettu 14.8.1991.

Kilpailuneuvoston päätös dnro 5/359/95, annettu 5.10.1995.

Kilpailuneuvoston päätös dnro 3/359/95, annettu 5.10.1995.

Kilpailuneuvoston päätös dnro 22/359/96, annettu 1.6.1998.

Kilpailuviraston päätös dnro 752/61/99, annettu 6.11.2000.

Kilpailuneuvoston ratkaisu dnro 96/690/2000, annettu 27.2.2002.

Korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisu dnro 1004/2/02, annettu 19.5.2003.

Helsingin hovioikeuden tuomio asiassa Yleisradio Oy vastaan Gramex r.y. dnro S/06/2019, annettu 15.11.2007.

Helsingin hovioikeuden tuomio asiassa Teosto ry vastaan Imatran Kylpylä Oy ja muut dnro S/08/2682, annettu 30.6.2011.

Viranomaisluvut

Edelleen lähetystä koskeva hyväksymispäätös Kopiostolle ja Teostolle. OKM 19.12.2008. Dnro 12/670/2008.

Hyvitysmaksujen keräämistä koskeva hyväksymispäätös Teostolle. OKM 21.12.2011. Dnro OKM/5/650/2011.

Opetus- ja tieteellistä käyttöä koskeva hyväksymispäätös Kopiostolle ja Tuotokselle. OKM 20.12.2012. Dnro OKM/23/650/2012.

Säveltaiteen alan teosten lähettämistä radiossa ja televisiossa sekä lähetysteknistä tallentamista koskeva hyväksymispäätös Teostolle. OKM 16.12.2009. Dnro 18/670/2006.

Tekijänoikeuslain 47 a §:n 1 momentissa tarkoitetun esittäviä taiteilijoita ja äänitteiden tuottajia edustavan, sekä 47 a §:n 3 momentissa tarkoitetun esittäviä taiteilijoita edustavan järjestön hyväksymispäätös Gramexille. OKM 14.12.2010. Dnro 9/670/2010.

Äänitallenteille tallennettujen esitysten ja äänitallenteiden kappaleiden valmistamista ja yleisölle välittämistä opetustoiminnassa tai tieteellisessä tutkimuksessa koskeva hyväksymispäätös Gramexille. OKM 21.12.2011. Dnro OKM/6/650/2011.

Äänitallenteille tallennettujen esitysten ja äänitallenteiden lähetysteknistä tallentamista koskeva hyväksymispäätös Gramexille. OKM 16.12.2009. Dnro 24/670/2006.

Selvitykset ja raportit

Tekijänoikeuden suuntaviivoja. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2007:18.

Saatavilla osoitteessa: <http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2007/liitteet/tr18.pdf>. Viitattu 19.6.2014.

Television monikanavaisuus ja tekijänoikeus. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2007:41.

Saatavilla osoitteessa: <http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2007/liitteet/tr41.pdf>. Viitattu 19.6.2014.

Monikanavajakelua selvittävän työryhmän raportti. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2008:18.

Saatavilla osoitteessa: <http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2008/liitteet/tr18.pdf>. Viitattu 19.6.2014.

Monikanavajakelun jatkoselvitys. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2009:20. Saatavilla osoitteessa:

<http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2009/liitteet/tr20.pdf>. Viitattu 19.6.2014.

Yksityisen kopioinnin hyvitysmaksujärjestelmän kehittämistarpeet. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2010:11. Saatavilla osoitteessa: http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2010/liitteet/OKM_tr11.pdf. Viitattu 19.6.2014.

IPTV:n lähitulevaisuus. Työryhmän loppuraportti. Liikenne- ja viestintäministeriön julkaisuja 1/2011. Saatavilla osoitteessa: http://www.lvm.fi/docs/fi/1551284_DLFE-11719.pdf. Viitattu 19.6.2014.

Hyvitysmaksujärjestelmän vaihtoehtoinen järjestely. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2011:21. Arne Wessberg. Saatavilla osoitteessa: <http://www.minedu.fi/OPM/Julkaisut/2011/liitteet/OKMtr21.pdf>. Viitattu 19.6.2014.

Tekijänoikeustoimikunnan mietintö. Ratkaisuja digiajan haasteisiin. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2012:2. Saatavilla osoitteessa: <http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2012/liitteet/OKMtr2.pdf>. Viitattu 19.6.2014.

Ratkaisumalli yksityisen kopioinnin hyvitysmaksulle. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2012:11. Saatavilla osoitteessa: <http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2012/liitteet/OKMtr11.pdf>. Viitattu 19.6.2014.

International Survey on Private Copying – Law & Practice 2012. World Intellectual Property Organization (WIPO). Saatavilla osoitteessa: http://www.wipo.int/export/sites/www/freepublications/en/copyright/1037/wipo_pub_1037_2012.pdf. Viitattu 19.6.2014.

Copyright, Competition and Development. Report by the Max Planck Institute for Intellectual Property and Competition Law, Munich. December 2013. Mandated by the World Intellectual Property Organization (WIPO). Saatavilla osoitteessa: http://www.wipo.int/export/sites/www/ip-competition/en/studies/copyright_competition_development.pdf. Viitattu 19.6.2014.

Tekijänoikeustulon kohtelu eri oikeussubjektien kannalta. TEM raportteja 30/2013. Markus Myhrberg, Lexia Oy. Saatavilla osoitteessa: http://www.tem.fi/files/37312/TEMrap_30_2013_16082013.pdf. Viitattu 19.6.2014.

Kirjallisuus

Haarmann, Pikko-Liisa: Tekijänoikeus ja lähioikeudet. Talentum 2005. (Haarmann 2005)

Harenko, Kristiina – Niiranen, Valtteri – Tarkela, Pekka: Tekijänoikeus. WSOY pro 2006. (Harenko et al. 2006)

Heikkinen, Pekka: Tekijänoikeusjärjestöt, kilpailuoikeus ja tekijän suoja. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto, yksityisoikeuden laitos 1997. (Heikkinen 1997)

Jones, Alison & Sufrin, Brenda.: EU Competition Law: Text, Cases & Materials. 4th edition. Oxford University Press 2011. (Alison & Sufrin 2011)

Haarmann, Pirkko-Liisa – Mansala, Marja-Leena: Immateriaalioikeuden perusteet. Talentum 2012. (Haarmann & Mansala 2012)

Leivo, Kirsi – Leivo, Timo – Huimala, Hannele – Huimala, Mikko: EU:n ja Suomen kilpailuoikeus. Talentum 2012. (Leivo et al. 2012)

Artikkelit

Kamecke, Ulrich & Körber, Torsten: Technological Neutrality in the EC Regulatory Framework for Electronic Communications: A Good Principle Widely Understood. E.C.L.R. 2008/5, 330–337. (Kamecke & Körber 2008)

Kivistö, Martti: Tekijän ja järjestön välinen perussuhde kollektiivihallinnossa. Lakimies 7–8/2013, 1234–1255. (Kivistö 2013)

Liljeström, Tanja: From Representation to Agency – Acquisition of Online Music Copyrights by Collective Management Organizations, and the Future of Extended Collective Licensing. Immateriaalioikeuden projektijulkaisu. Helsingin yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta. Julkaistu Edilexissä 6.9.2013 www.edilex.fi/artikkelit/10761. (Liljeström 2013)

Muut lähteet

Faktoja Teostosta -sivusto 2013. Saatavilla osoitteessa: http://www.e-julkaisu.fi/teosto/esite-2013/pdf/Faktoja_Teostosta_2013.pdf. Viitattu 19.6.2014.

Teoston vuosikertomus 2012. Saatavilla osoitteessa: http://www.e-julkaisu.fi/teosto/vuosikertomus/2012/pdf/Vuosikertomus_2012_korjattu.pdf. Viitattu 19.6.2014.

Teoston radiotoiminnan hinnasto 1.1.2010 alkaen. Saatavilla osoitteessa: http://www.teosto.fi/sites/default/files/files/H13_Radiohinnasto%202013.pdf. Viitattu 10.2.2014.

Teoston internetsivut: Teosto – Omien teosten kotisivumyynnistä kysyttyä. <http://www.teosto.fi/teosto/artikkelit/omien-teosten-kotisivumyynnista-kysyttya>. Viitattu 19.6.2014.

Teoston internetsivut: Teosto – Toimialakohtaiset luvat. <http://www.teosto.fi/kayttajat>. Viitattu 19.6.2014.

Teoston internetsivut: Oma musiikki internetissä. <http://www.teosto.fi/teosto/artikkelit/oma-musiikki-internetissa>. Viitattu 19.6.2014.

Teoston hyvitysmaksuysikön internetsivut: Yksityisen kopioinnin hyvitysmaksu – Tietoa hyvitysmaksusta – Hyvitysmaksu kansainvälisesti. http://www.hyvitysmaksu.fi/fin/hyvitysmaksu_kansainvalisesti.html. Viitattu 19.6.2014.

Teoston hyvitysmaksuysikön internetsivut: Yksityisen kopioinnin hyvitysmaksu – Arkisto. <http://www.hyvitysmaksu.fi/teosto/hymysivut.nsf/wpages/855626B311C34A66C22573CB003AF18A>. Viitattu 19.6.2014.

Teoston hyvitysmaksuysikön internetsivut: Yksityisen kopioinnin hyvitysmaksu – Tietoa hyvitysmaksusta – Hyvitysmaksun saajat. http://www.hyvitysmaksu.fi/fin/hyvitysmaksun_saatat.html. Viitattu 19.6.2014.

Teoston hyvitysmaksuysikön internetsivut: Yksityisen kopioinnin hyvitysmaksu – Tietoa hyvitysmaksusta – Hyvitysmaksuvarojen jako 2013 – Opetus- ja kulttuuriministeriön 28.10.2013 tekemä päätös vuoden 2012 hyvitysmaksuvarojen jaosta. http://www.hyvitysmaksu.fi/fin/hyvitysmaksuvarojen_jako_2013.html. Viitattu 19.6.2014.

Gramexin internetsivut: Tietoa Gramexista. http://www.gramex.fi/fi/tietoa_gramexista. Viitattu 19.6.2014.

Gramexin internetsivut: Gramex – Musiikin käyttösopimukset – Mediakäyttö- ja av-tuotanto – Radiot http://www.gramex.fi/fi/musiikin_kayttasopimukset/mediakaytta_ja_av-tuotanto/radiot. Viitattu 19.6.2014.

Gramexin internetsivut: Gramex – Musiikin käyttösopimukset – Tausta- ja tanssimusiikki. http://www.gramex.fi/fi/musiikin_kayttasopimukset/tausta-ja_tanssimusiikki_seka_yleisatapahtumat/_tausta-ja_tanssimusiikki. Viitattu 19.6.2014.

Gramexin internetsivut: Gramex – Musiikin käyttösopimukset – Tapahtumat ja yleisötilaisuudet, http://www.gramex.fi/fi/musiikin_kayttasopimukset/tausta-ja_tanssimusiikki_seka_yleisatapahtumat/tapahtumat_ja_yleisatilaaisuudet. Viitattu 19.6.2014.

Gramexin lausunto opetusministeriölle 14.9.2009 liittyen monikanavajakelun jatkoselvitykseen. Saatavilla osoitteessa: http://www.hare.vn.fi/mAsiakirjojenSelailu.asp?h_id=14890&ca_id=144664. Viitattu 19.6.2014.

Gramexin vuosikertomus 2011. Saatavilla osoitteessa: http://www.gramex.fi/easydata/customers/gramex/files/vuosikertomukset/gramex_vuosikertomus_2011.pdf. Viitattu 19.6.2014.

Kopioston internetsivut: Kopiosto lyhyesti. http://www.kopiosto.fi/kopiosto/kopiosto/kopiosto_lyhyesti/fi_FI/kopiosto_lyhyesti/. Viitattu 19.6.2014.

Kopioston lausunto opetusministeriölle 14.9.2009 liittyen monikanavajakelun jatkoselvitykseen. Saatavilla osoitteessa: http://www.hare.vn.fi/mAsiakirjojenSelailu.asp?h_id=14890&ca_id=144668. Viitattu 19.6.2014

Kopioston vuosikertomus 2012. Saatavilla osoitteessa: http://www.e-julkaisu.fi/kopiosto/vuosikertomus/2012/pdf/kopiosto_vsk2012_FI_WEB.pdf. Viitattu 19.6.2014.

Kopioston internetsivut: Kopiosto – Tv-kanavien jakelu hotelleissa ja laivoissa. http://www.kopiosto.fi/kopiosto/teosten_kayttoluvat/tv_kanavien_jakeluluvat/hotellit_ja_laivat/fi_FI/hotellit_ja_laivat/. Viitattu 19.6.2014.

OKM:n internetsivut: Tekijänoikeus – EU-yhteistyö. <http://www.minedu.fi/OPM/Tekijaenoikeus/eu-yhteistyoe/>. Viitattu 19.6.2014.

OKM:n verkkouutinen: Ehdotus televisio-ohjelmien verkkotalennuspalveluiden järjestämiseksi 28.1.2014. Saatavilla osoitteessa <http://www.minedu.fi/OPM/Verkkouutiset/2014/01/tv.html>. Viitattu 19.6.2014.

Tuotoksen vuosikertomus 2012.

Tuotoksen internetsivut: Tuotos – Jäsenjärjestöt, <http://www.tuotos.fi/index.php?id=484>. Viitattu 19.6.2014.

Tuotoksen internetsivut: Tuotos – Organisaatio, <http://www.tuotos.fi/index.php?id=454>. Viitattu 19.6.2014.

Tuotoksen internetsivut: Tuotos – Korvaukset, <http://www.tuotos.fi/index.php?id=466>. Viitattu 19.6.2014.

Tuotoksen internetsivut: Tuotos – AGICOA, <http://www.tuotos.fi/index.php?id=455>. Viitattu 19.6.2014.

Teoston lausunto Eduskunnan sivistysvaliokunnalle Euroopan komission ehdotuksesta direktiiviksi tekijänoikeuden ja lähioikeuksien kollektiivisesta hallinnoinnista 13.2.2013. Saatavilla osoitteessa: <http://www.teosto.fi/teosto/lausunnot/lausunto-eduskunnan-sivistysvaliokunnalle-euroopan-komission-ehdotuksesta>. Viitattu 19.6.2014.

Teoston lausunto opetusministeriölle 14.9.2009 liittyen monikanavajakelun jatkoselvitykseen. Saatavilla osoitteessa: http://www.hare.vn.fi/mAsiakirjojenSelailu.asp?h_id=14890&ca_id=144691. Viitattu 19.6.2014.

SAA White Paper (2011): Audiovisual authors' rights and remuneration in Europe. Saatavilla osoitteessa: http://www.saa-authors.eu/dbfiles/mfile/1900/1913/SAA_white_paper_english_version.pdf. Viitattu 19.6.2014.

Teosto ry, Elvis ry, Suomen Säveltäjät ry ja Suomen Musiikkikustantajat ry: Musiikin tekijöiden verokannusteet – Henkilökohtaisten tekijänoikeuskorvausten tulouttaminen tekijän yhtiölle. 14.6.2013. Saatavilla osoitteessa: <http://www.teosto.fi/sites/default/files/files/Verokannusteet.pdf>. Viitattu 19.6.2014.

Liite 1: Tekijänoikeusjärjestöjen toiminnan tarkoitus

Koottu järjestöjen säännöistä.

Teosto

Yhdistys on aatteellinen ja sen tarkoituksena on valvoa ja hallinnoida säveltaiteellista ja siihen liittyvää kirjallista tekijänoikeutta Suomessa ja ulkomailla sekä edistää kotimaista luovaa säveltaidetta ja sen yleisiä edellytyksiä.

Gramex

Yhdistys on aatteellinen ja sen tarkoituksena on valvoa ja edistää niitä esittävien taiteilijoiden ja äänilevytuottajien oikeuksia, joista säädetään tekijänoikeuslainsäädännössä. Yhdistyksen tarkoituksena on myös edistää kotimaisen esittävän säveltaiteen ja äänitetuotannon kehittämisen yleisiä edellytyksiä. Yhdistyksen tarkoituksena ei ole voiton tai muun välittömän taloudellisen ansion hankkiminen yhdistykseen osallisille, eikä se muutoinkaan ole pääasiallisesti taloudellista laatua

Kopiosto

Yhdistyksen tarkoituksena on edistää ja valvoa tekijänoikeuslainsäädännön tarkoittamien oikeuksien haltijoiden yhteistä etua oikeuksien käyttöä koskevissa asioissa. Yhdistyksen tarkoituksena ei ole voiton tai muun välittömän taloudellisen ansion hankkiminen siihen osallisille.

Tuotos

Yhdistys on aatteellinen ja sen tarkoituksena on edistää, hallinnoida ja valvoa tekijänoikeudellisesti suojattujen elokuvateosten ja liikkuvaa kuvaa sisältävien audiovisuaalisten tallenteiden tuottajien ja tuottajaoikeuksia yksinomaisten edussopimusten nojalla edustavien siirronsaajien oikeuksia, näiden kulttuuripoliittista asemaa ja audiovisuaalisen alan yleisiä ja taiteellisia kehitys- ja toimintaedellytyksiä. Tarkoituksena ei ole kerryttää ylijäämää eikä hankkia voittoa tai muuta välitöntä taloudellista etua jäsenille.

Liite 2: OKM:n sopimuslisenssipäätökset koskien Teostoa, Kopiostoa, Tuotosta ja Gramexia

Dnro	Kuvaus	Säädös	Valtuutettu TOJ	Muuta
RADIO- TAI TELEVISIOLÄHETYKSEEN SISÄLTÄVÄ TEOS				
18/670/2006	säveltaiteen teosten lähettäminen (koskee myös maanpäällisen lähetyksen kanssa samanaikais- ta lähetystä satelliitin välityksellä)	25f § 1 mom	Teosto	Suomessa tapahtuva lähettäminen
18/670/2006	säveltaiteen teosten lähetystekninen tallentaminen (I. kappaleen valmistaminen)	25f § 3 mom	Teosto	Suomessa tapahtuva lähetystekni- nen tallentaminen. Lähetystekninen tallentaminen on mahdollista sopi- muslisenssin nojalla teoksen käyt- tämiseksi 2 momentissa säädettyä useammin tai vuotta pidemmän ajan.
24/670/2006	kaupallisessa tarkoituk- sessa julkaistuille ääni- tallenteille tallennettujen esitysten ja äänitallentei- den lähetystekninen tal- lentaminen (I. kappaleen valmistaminen)	25f § 3 mom	Gramex	Suomessa tapahtuva käyttö. Lähetystekninen tallentaminen on mahdollista sopimuslisenssin nojalla teoksen käyttämiseksi 2 momentis- sa säädettyä useammin tai vuotta pidemmän ajan.
OKM/23/650/2012	kappaleiden valmista- minen ja niiden välittä- minen yleisölle (poislu- kien radion ja television välityksellä) opetustoi- minnassa ja tieteellisessä tutkimuksessa	14 § 1 mom	Kopiosto	Luvat myönnettävä Tuotoksen kans- sa samanaikaisesti ja yhteensopivin ehdoin
TELEVISIOLÄHETYKSEEN SISÄLTÄVÄ, LÄHETTÄJÄRYITYKSEN ULKOPUOLISEN TUOTTAJAN VALMISTAMA TEOS				
OKM/23/650/2012	kappaleiden valmista- minen ja niiden välittä- minen yleisölle (poislu- kien radion ja television välityksellä) opetustoi- minnassa ja tieteellisessä tutkimuksessa	14 § 1 mom	Tuotos	Luvat myönnettävä Kopioston kans- sa samanaikaisesti ja yhteensopivin ehdoin.
RADIO- JA TELEVISIOLÄHETYS				
12/670/2008 (voimassaoloa pidennetty päätöksellä OKM/22/650/2012)	Edelleen lähettäminen samanaikaisesti lähetystä muuttamatta	25h §	Kopiosto Kopiostolla mah- dollisuus valtuuttaa Teosto, Gramex tai molemmat.	Kopioston ja Teoston on myönnettä- vä luvat samanaikaisesti ja yhteen- sopivin ehdoin (kohta 9). Velvollisuus konsultoida Tuotosta korvauksista ja muista lisensoinnin ehdoista siltä osin kuin on kyse lähettäjäryity- ten ulkopuolisten kotimaisten tai ulkomaisten tuottajien valmistamista elokuvista tai televisio-ohjelmista, joita koskevat oikeudet edelleen lähettämiseen Suomessa tuottajat ovat sopimuksilla hankkineet itsel- leen (sekava kohta 10).

Dnro	Kuvaus	Säädös	Valtuutettu TOJ	Muuta
12/670/2008 (voimassaoloa pidennetty päätöksellä OKM/22/650/2012)	Edelleen lähettäminen samanaikaisesti lähetystä muuttamatta	25h §	Teosto Teostolla mahdollisuus valtuuttaa Kopiosto.	Kopioston ja Teoston on myönnettävä luvat samanaikaisesti ja yhteensopivin ehdoin (kohta 9)
JULKAISTU ÄÄNITALLENNE				
OKM/6/650/2011	kappaleiden valmistaminen opetustoiminnassa tai tieteellisessä tutkimuksessa käytettäväksi ja käyttäminen mainitussa tarkoituksessa yleisölle välittämiseen muulla tavalla kuin radiossa tai televisiossa lähettämällä	14 § 1 mom	Gramex	Ei koske radiossa ja televisiossa lähetettyjen äänitallenteiden ja niille tallennettujen esitysten kappaleiden valmistamista ja yleisölle välittämistä (niistä päätös 3/670/2008, joka on Waldenin mukaan korvattu päätöksellä 23/650/2012)
KAUPALLISESSA TARKOITUKSESSA JULKAISTU ÄÄNITALLENNE (47 § & JA 47A §)				
9/670/2010	välitön tai välillinen julkinen esittäminen	47 § 1 mom 1 kohta	Gramex	Suomessa tapahtuva käyttö sellaisten äänitallenteiden osalta, joiden ääni on tallennettu Suomessa tai joiden ääni on tallennettu ulkomailta ja jotka ovat suojattuja Suomessa; sekä ulkomailta suoritettavien korvausten tilittäminen suomalaisille oikeudenhaltijoille
9/670/2010	alkuperäinen yleisölle välittäminen muulla tavalla kuin siten, että yleisöön kuuluvilla henkilöillä on mahdollisuus saada tallennettu esitys tai aineisto saataviinsa itse valitsemastaan paikasta ja itse valitsemana aikana	47 § 1 mom 2 kohta	Gramex	Suomessa tapahtuva käyttö sellaisten äänitallenteiden osalta, joiden ääni on tallennettu Suomessa tai joiden ääni on tallennettu ulkomailta ja jotka ovat suojattuja Suomessa; sekä ulkomailta suoritettavien korvausten tilittäminen suomalaisille oikeudenhaltijoille
KAUPALLISESSA TARKOITUKSESSA JULKAISTU KUVALLINEN MUSIIKKITALLENNE				
9/670/2010	kaupallisessa tarkoituksessa julkaistun kuvallisen musiikkitallenteen (eli musiikkivideon) välitön tai välillinen julkinen esittäminen ja alkuperäinen yleisölle välittäminen muulla tavalla kuin on-demand	47 § 3 mom	Gramex	Suomessa tapahtuva käyttö sellaisten kuvallisten musiikkitallenteiden osalta, joihin on Suomessa tallennettu sävellysteoksen esitys; sekä ulkomailta suoritettavien korvausten tilittäminen suomalaisille oikeudenhaltijoille
HYVITYSMAKSU				
OKM/5/650/2011	teoksen kappaleiden valmistaminen yksityiseen käyttöön	26a §	Teosto	

